

Türkiye’de İslâm İktisadı ve Finansı Literatürü

Abdullah DURMUŞ* - Necmeddin GÜNEY** - Abdullah KOÇDOĞAN***

Giriş

Dünyada yaşanan ekonomik dönüşüm ve özellikle kapitalist ekonomilerde yaşanan krizler, tüm ülkeler gibi İslâm ülkelerini de etkilemektedir. Krizlerin yol açtığı işsizlik ve gelir adaletsizliği, krizlerin kaynağı olarak görülen kapitalist iktisadî sisteme yönelik alternatiflerin araştırılması yönünde bir çabaya yol açmıştır. İslâm iktisadı alanında yapılan çalışmaların pek çoğunun ortaya çıkmasında bu çabanın etkili olduğunu söylemek mümkündür. Ancak İslâm iktisadını yalnızca kapitalist krize karşı geliştirilen bir yöntem olarak görmek hatalı bir yaklaşım olacaktır. Zira, hayatın her alanı üzerinde kuşatıcı bir yapıya sahip olan İslâm’ın, ekonomi alanında da, sahip olduğu inanç sistemi çerçevesinde öngördüğü bir sistem olması kaçınılmazdır. İslâm iktisadı alanında çalışan araştırmacıların bu gerçeği göz önünde bulundurmaları önem taşımaktadır.

İslâm iktisadı alanında gerçekleştirilen akademik toplantıların ve bu alanda faaliyet gösteren yüksek öğrenim kurumlarının sayısındaki artışın neticesi olarak ortaya konan eserlerin sayısında dikkat çeken bir artış yaşanmaktadır. İslâm iktisadı alanında yayınlanan eserlerin Türkiye’de ve dünyada son yıllarda gösterdiği niceliksel artış, ortaya konan eserlerin ilgililer tarafından takibi için bu alanda literatür taramasını öncelikle gerekli kılmaktadır. Üç bölümden oluşan bu çalışma, böyle bir amacın ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Çalışmanın birinci bölümünde Türkiye’de İslâm iktisadı ve finansı literatürü genel olarak ele alınacak; ikinci bölümde ise para, finans ve sigorta konusunda gerçekleştirilen çalışmalar sunulacaktır. Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde İslâm iktisadı

---

* Yrd. Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, İslâm İktisadı ve Finansı & İslâm Hukuku Anabilim Dalı.

** Yrd. Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi.

*** Doktora Öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

alanında yabancı dillerde yayınlanmış olup Türkçeye kazandırılmış olan eserler yer almaktadır. Çalışma genel bir değerlendirme ile son bulmaktadır.

I. Türkiye’de İslâm İktisadı ve Finansı Literatürüne Genel Bakış

İslâm iktisadı, iktisadî konuların İslâmî bir perspektifle incelendiği ilim dalı olarak tanımlanabilir.¹ İslâm iktisadı, İslâm tarihinde usul ve esası belirlenmiş, ayrıntıları müstakil bir başlıkta ele alınıp incelenmiş bir ilim olmamakla birlikte iktisat biliminin ele aldığı hemen hemen bütün konular, başta fıkıh/İslâm hukuku olmak üzere İslâmî ilimler çerçevesinde incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

“İslâm İktisadı” modern zamanda ortaya çıkan bir isimlendirmedir.² Bu terimin yaygınlık kazanması ise II. Dünya Savaşı akabinde olmuştur. İlk kez yaygın olarak kullananlar, bugün itibariyle Hint alt kıtasında yaşayan Müslümanlardır. Bu noktada Ebu’l-Âlâ Mevdûdi (1903-1979) ile Muhammed Hamidullah’ı (1908-2002) öncü kişiler olarak anmak gerekir.³

İslâm iktisadının bağımsız bir disiplin olarak varlığı, günümüzde genel kabul gören bir durumdur. Türkiye’de olduğu gibi dünyanın değişik yerlerinde İslâm iktisadı/ekonomisi ve finansı vb. adlar altında enstitüler, bölümler, araştırma merkezleri kurulmuştur. Aynı isimle açılan anabilim dallarında yüksek lisans ve doktora çalışmaları yapılmaktadır. Buna karşın, tarihte İslâmî ilimler içerisinde “İslâm İktisadı” adı altında ayrı bir bilim dalının bulunmayışı nedeniyle, “İslâm İktisadı”nın bir bilim dalı olamayacağını savunan görüşler, günümüzde azınlıkta da olsa mevcuttur.

İslâm iktisadı çalışmalarının Türkiye’deki gelişimine geçmeden önce dünyadaki seyrine bakmak ve bu konuda yapılmış çalışmalara kısaca değinmek yerinde olacaktır. XX. yüzyılın başından itibaren dünyada İslâm iktisadına dair çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Telif eserlerin önceki yıllarda daha çok Hint alt kıtası ile Arap ülkelerinde, 1980’li yıllardan sonra da Malezya ve Endonezya gibi Güneydoğu Asya ülkelerinde yoğunlaştığı söylenebilir.

1950’lere kadar son derece sınırlı sayıda olan İslâm iktisadı çalışmaları, bu tarihten sonra hızla artmıştır. Tarikullah Khan’a göre, 1955-1960 arasında 10 olan eser sayısı, 1960-1965 arasında 19’a, 1965-1970 arasında 58’e çıkmış,

-
- 1 Ahmet Tabakoğlu, “İslâm İktisadı”nı, “İslâm inançlarının, ilim ve irfan çevresinin, tarihinin ve fıkının belirlediği bir bilgi dalı” olarak tanımlamaktadır. Bkz. Ahmet Tabakoğlu, “İslâm İktisadı Metodolojisi”, *İslâmî İlimlerde Metodoloji (Usûl) Meselesi*, İstanbul 2005, s. 1144.
  - 2 İslâm iktisadı terimi yaygın olarak kullanılmakla birlikte bu terimin, mefhumu tam olarak ifade etmediği hususunda bazı tartışmalar bulunmaktadır. Örneğin Türkiye’de bu sahanın öncülerinden biri olan Sabri Orman, “İslâmî İktisat” şeklinde bir isimlendirmenin daha doğru olacağını ifade eder. Detaylı bilgi için bkz. Sabri Orman, *İslâmî İktisat, Değerler ve Modernleşme Üzerine*, İstanbul 2014, s. 57 vd.
  - 3 Ahmet Tabakoğlu, “Bir İlim Olarak İslâm İktisadı”, *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi (İslâm İktisadı Özel Sayısı)*, sy. 16, 2010, s. 15.

1970-1975 arasında 49’a düşmekle birlikte 1975-1980 arasında yaklaşık üç kat artarak 140’a, 1980-1984 arasında ise 256’ya yükselmiştir.⁴

Arap ülkelerinde ilk olarak “Müslüman Kardeşler” teşkilatına mensup araştırmacılar tarafından “İslâm’da Sosyal Adalet” ve “İslâm Sosyalizmi” gibi adlarla daha çok iktisat düşüncesi çerçevesinde kitaplar yazıldığı ve 1960’lı yıllardan sonra bu tür çalışmaların yoğunluk kazandığı görülmektedir.

İslâm iktisadına dair çalışmalara ilk katkısı bakımından İslâm Kalkınma Bankası’nı (Islamic Development Bank-IDB) burada özellikle zikretmek gerekir. İslâm İşbirliği Teşkilatı’na (önceki adıyla İslâm Konferansı Örgütü) üye ülkeler, diğer ülkelerdeki Müslümanların İslâmî kurallar çerçevesinde kalkınmasını amaçlayan bu bankanın kurulması kararı, ilk kez 1973 yılında Cidde’de toplanan İslâm ülkeleri maliye bakanları tarafından alındı. Bu karar 1975 yılında resmen faaliyete geçti.⁵

1976 yılı İslâm iktisadı çalışmaları açısından çok önemlidir. Zira bu yılda, Türkiye’nin de içinde bulunduğu çeşitli ülkelerden iki yüzden fazla ilim adamının dâhil olduğu “I. Milletlerarası İslâm İktisadı Konferansı” Mekke’de gerçekleştirilmiştir. Söz konusu toplantıda, metodoloji konularının yanı sıra bankacılık, sigortacılık, üretim, tüketim, zekat, kalkınma ve devletin iktisadî hayattaki rolü gibi konular ele alınmıştır.

1977’ye gelindiğinde ise Kral Abdülaziz Üniversitesi’nde Dünya İslâm İktisadını Araştırma Merkezi kurulmuştur. Bu merkezin önemli katkılarıyla 1978 yılında “İslâm’da Para ve Maliye Politikası Semineri” düzenlenmiştir. Aynı yıl İslâm İşbirliği Teşkilatı bünyesinde Ankara’da kısa adı SESTRIC olan İslâm Ülkeleri İstatistik, Ekonomik ve Sosyal Araştırma ve Eğitim Merkezi ve Cidde’de Kral Abdülaziz Üniversitesi’nde İslâm Ekonomisi ve Araştırma Merkezi kurulmuştur. İslâm Kalkınma Bankası’nın bir alt birimi olarak İslâmî Araştırma ve Eğitim Enstitüsü (IRTI: Islamic Research and Training Institute) 1981 yılında kurulmuştur.

1983 yılında Pakistan’da “II. Milletlerarası İslâm İktisadı Konferansı” düzenlenmiştir. Bu konferansta kalkınma, maliye ve bölüşüm gibi konular gündeme alınmış; İslâm bankacılığı, kâr paylaşımı ve zekat gibi konular görüşülmüştür. Daha sonra 1992 yılında Malezya’nın Kuala Lumpur kentinde “III. Dünya Milletlerarası İslâm İktisadı Konferansı” düzenlenmiş, bir önceki toplantıda olduğu gibi İslâmî bankacılık üzerinde durularak, mudarabe, müşareke, selem, istisnâ ve leasing gibi faizsiz finans enstrümanları görüşülmüş ve bu enstrümanların yer aldığı bir sisteme geçilmesi teşvik edilmiştir.

2000 yılına gelindiğinde ilk kez bir Avrupa ülkesinde, İngiltere’nin Loughborough Üniversitesi’nde İslâm Kalkınma Bankası’nın sponsorluğunda “İslâmî

4 Tabakoğlu, “İslâm İktisadı Metodolojisi”, s. 1146-1147.

5 A. Korkut Özal, “İslâm Kalkınma Bankası”, *DİA*, c. 23, s. 47-48.

Finans” konulu IV. Dünya İktisat Kongresi yapılmıştır. Kongrede İslâmî bankacılığın yaygınlaştırılması yönünde kararlar alınmıştır.

2003'te Bahreyn'de yapılan V. Dünya İktisat Kongresi ise “Müslüman ülkelerde sürdürülebilir kalkınma ve faizsiz finans” konusuyla yapılmış ve daha önce alınan kararlar teyit edilerek mevcut çalışmaların geliştirilmesi ve standartlar oluşturulması yönünde bildirimler yayımlanmıştır. Bu bağlamda fıkıh, yönetim ve muhasebe açılarından standartlar yayımlayan AAOIFI ve IFSB gibi kuruluşların günümüze kadar devam eden önemli çalışmaları olmuştur.

VI. Dünya İktisat Konferansı ise “İslâm Ekonomisi ve Bankacılık” başlığıyla 2005'te Jakarta'da gerçekleştirilmiştir. Bu konferansta İslâmî finansın yenilikçi olması gerektiği noktasına vurgu yapılmıştır.⁶

Türkiye'de İslâm İktisadî çalışmaları ise 1960'lı yıllarda daha çok Arapça bazı eserlerin Türkçeye çevrilip yayımlanmasıyla gündeme gelmiştir.⁷

Bir süre bu şekilde devam ettikten sonra İslâmî İlimler Araştırma Vakfı (İSAV) tarafından İslâm iktisadî ve finansına dair bazı konular bir dizi sempozyumla ilim dünyasının gündemine getirilmiş ve daha sonra söz konusu toplantılardaki tebliğ ve müzakereler aynı vakıf tarafından yayımlanmıştır.⁸

1970'li yıllarda ortaya çıkan çalışmalar, genellikle ferdilik ve gönüllülük esasına dayalı iken,⁹ 1980'li yıllara gelindiğinde hem akademik hem de sektörel düzeyde önemli gelişmeler olduğu görülür. Akademik sahada, çeviri eserler yine belli nispette devam etmekle birlikte az sayıda da olsa, telif eser yayımlanmaya başlanmıştır.¹⁰

A. Türkiye'deki Literatür Gelişiminin Değerlendirilmesi

İslâm iktisadî çalışmalarının Türkiye'deki seyrini yöntem, işlenen konular, kurumsal gelişim açılarından ele almak mümkündür.

1. Esas Alınan Yöntem Açısından

İslâm iktisadına dair çalışmalarda üç temel yöntemin esas alındığı söylenebilir:¹¹

Bunlardan birincisi, “İslâm İktisadî” (Islamic Economics) ana başlığı altında toplanabilecek çalışmalardır. Bu tür eserlerde konvansiyonel iktisadın geliştirdiği tahlil modelleri kullanılmaktadır.

6 Tabakoğlu, “İslâm İktisadî Metodolojisi”, s. 1144 vd.

7 Cumhuriyet öncesinde Osmanlı'nın son devirlerinde de konunun çeşitli yönleriyle tartışıldığı görülür. Söz konusu tartışmaların boyutu hakkında bilgi için bkz. Tabakoğlu, “Bir İlim Olarak İslâm İktisadî”, s. 15-16.

8 İSAV ve diğer bazı kurumların yaptığı çalışmalara, makalenin ilerleyen kısımlarında ayrıca değinilecektir.

9 Orman, *İslâmî İktisat, Değerler ve Modernleşme Üzerine*, s. 71.

10 Faizsiz bankacılık ve üniversitelerdeki gelişmeler aşağıda “İslâm İktisadî ve Finansî Sahasındaki Kurumsal Gelişim” başlığında ele alınmaktadır.

11 Tabakoğlu, “İslâm İktisadî Metodolojisi”, s. 1144.

İkinci yöntemde ise genellikle fıkıh sistematığı ve fıkıh ilmi esas alınmaktadır. Tabii olarak bu tür eserler fıkıh ilminde uzman kişiler tarafından telif edilmiştir. Bu türe genel olarak “Fıkhu’l-Muâmelâti’l-Mâliyye” adı verilir.

Üçüncü yöntem ise iktisat tarihini temel alan ve buna bağlı olarak İslâm iktisat tarihi konularını inceleme konusu edinen çalışmalardır.

İslâm iktisadı alanında yapılan çalışmaları dünyadaki mevcut iktisat sistemleri ile kurulan ilişki biçimine göre tasnif etmek de mümkündür. Buna göre, nicelik açısından çoğunlukta olmayan bir grup çalışmada, gerek kapitalist gerekse sosyalist iktisada karşı bir duruş sergilenerek, özgün İslâm iktisadı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Buna karşın çalışmaların çoğunda meseleler, dünyadaki hakim ekonomik sistemlerin meydan okumalarına cevap verilmeksizin ve bu sistemlerin İslâmî açıdan sorgulamasına girilmeksizin, sadece ele alınan konu özelinde irdelenmiştir.

2. Konular Açısından

Cumhuriyet dönemi İslâm iktisadı çalışmalarını konuları bakımından başlıca üç ana başlıkta değerlendirmek yerinde olacaktır:

a. İslâm İktisat Teorisi ve Felsefesi

İslâm iktisat teorisi ve felsefesi üzerine yapılan çalışmalarda ağırlığın çeviri eserlerde olduğu görülmektedir. İslâm dünyasında bağımsızlık hareketlerinin olumlu sonuçlanması, Mevdûdî, Seyyid Kutup gibi bazı ilim ve fikir adamlarının tesirleri kendisini iktisat alanında da hissettirmiş ve biraz da tepki olarak kapitalist ve sosyalist sistemlere reddiye kabilinden eserler verilmeye başlanmıştır. Özellikle 1960’lı yılların, bu tür çalışmaların yoğunlaştığı dönem olarak öne çıktığını görmekteyiz. 1980’li yıllardan itibaren telif düzeyinde Sabahattin Zaim, Sabri Orman, Ahmet Tabakoğlu, Necdet Şensoy, Cengiz Kallek ve Mustafa Özel gibi yazarların ön plana çıktığı söylenebilir.

İslâm iktisat teori ve felsefesiyle ilgili olarak biri makale veya kitap bölümlerinden oluşan, diğeri ise İstanbul’da düzenlenen bir sempozyumun yayımlanmış hali olan iki eserden bahsetmek gerekir. Bunlardan birincisi İslâm İktisadı Vakfı tarafından *İslâm İktisadı Araştırmaları* adıyla yayımlanmıştır (İstanbul: Dergah Yayınları, 1988). Kitapta Ahmet Tabakoğlu, E. Zerka, M. Kehf, Mahmut Ebu Suud, M. Cerhî, İ. Gilani ve Ömer Çapra gibi alanın önde gelen araştırmacılarının yazıları bulunmaktadır. İkincisi ise *İslâm Ekonomisinde Yönelişler* başlığıyla Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslâm Ülkeleri Ekonomik Araştırma Merkezi’nin 1998’de düzenlediği uluslararası sempozyumdur. Söz konusu toplantıda M. Necatullah Siddîkî, Ömer Çapra, Münzir Kehf, Fehim Han gibi İslâm iktisadı alanında çalışan tanınmış kişiler bulunmuşlardır. Daha çok değişik eserlerin çevirileriyle oluşturulan bir diğer önemli eser de *İslâm Ekonomi Felsefesi* adıyla Faruk Yılmaz’ın editörlüğünde 2011 yılında Ankara’da yayımlanmıştır. Bu kitapta yer alan yazarların da Ömer Çapra, Hurşid Ahmed, Faruk Yılmaz, M. Faridî olduğunu müşahede

etmekteyiz. Ayrıca kitabın ekinde biri İngilizce, diğeri ise 1980 yılına kadar yayımlanan Türkçe eserlerin listesi bulunmaktadır.

b. Para, Finans, Borsa ve Sigorta

Bu konularda yapılan çalışmalara bakıldığında, para ve enflasyonu konu alan eserlerin 1980'li yıllardan itibaren başlayan ve 1990'ların sonlarına kadar devam eden yoğunluğu görülmektedir. Para konusunda yapılmış doktora düzeyinde ilk tez, Beşir Gözübenli'ye ait "İslâm'da Para ve Fonksiyonları" (Atatürk Üniv., 1986) olmuştur. 1984 yılında İSAV tarafından düzenlenen "Para, Faiz ve İslâm" adlı ilmi toplantıyı (tebliğlerin yayını: İstanbul, 1992) da burada zikretmekte fayda vardır. Para konusunda ikinci ve üçüncü doktora tezleri on yıl arayla tamamlanan Ali Keleş'e ait "İslâm'da Para Kavramı" (Uludağ Üniv., 1998) ve Abdullah Durmuş'a ait "Fikhî Açından Günümüz Para Mübadelesi İşlemleri" (Marmara Üniv., 2008) adlı çalışmalar olmuştur. İktisadın temel taşlarından biri olan para mevzuunda çalışmaların daha çok olması beklenirken sadece üç doktora tezi seviyesinde kalması dikkat çekici bir husustur.

Bu noktada, 1980 ve 1990'lı yıllarda kronik bir sorun hale gelen enflasyon konusunda İslâm iktisadı çalışmalarının da bigâne kalmadığını söylemek mümkündür. Bu konuda öne çıkan ilk çalışma, Ensar Vakfı tarafından gerçekleştirilen tartışmalı ilmi toplantının "*İslâm Açısından Enflasyon ve Çözüm Yolları*" adıyla (İstanbul, 1983) yayımlanan kitabı olmuştur. Lisansüstü düzeyde ise bu konuda yalnızca bir yüksek lisans¹² ve bir doktora tezi¹³ tamamlanabilmiştir.

Sermaye ve finans meselesi, İslâm iktisadı çalışmalarının başladığı ilk yıllardan günümüze kadar güncelliğini hiç yitirmeyen bir konu olmuştur. Bu konuda öne çıkan ilk çalışma Ensar Vakfı'nın gerçekleştirdiği bir sempozyum olmuştur. "*İslâm Ekonomisinde Finansman Meseleleri*" başlığıyla (1987; İstanbul: Ensar Neşriyat, 1992) yayımlanan eserde çok sayıda bildiri ve müzakere bulunmaktadır. Konunun takip eden yıllarda nicelik ve nitelik olarak yeterli düzeyde ele alındığını söylemek güçtür. Konya'da 1996 yılında düzenlenen "I. Uluslararası İslâm Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi"nde ele alınan konuların çoğunluğu sermaye, finans, borsa ve sigorta meselelerine ayrılmıştır. Aynı kongrenin ikincisinin, 2015 yılında Konya'da, aradan 19 yıl gibi uzun bir süre geçtikten sonra yapılabilmesi, nedenleri üzerinde düşünülmesi gereken bir husus olmalıdır.

Finans konusunda öne çıkan diğer çalışmalar arasında yine İSAV'ın tertip ettiği "Para Vakıfları", "İslâm Hukuku Açısından Tarihten Günümüze Kredi ve Finansman Yöntemleri" ve "Fikhî Açından Finans ve Altın İşlemleri" adlı ilmi toplantılar sonucunda yayımlanan eserler sayılabilir.

12 Ömer Faruk Habergetiren, "İslâm Hukukunda Paranın Değer Kaybı ve Buna Bağlı Hükümler," Harran Üniv., 1997.

13 Haluk Songur, "İslâm Hukukunda Enflasyonlu Ortamda Ödeme," Süleyman Demirel Üniv., 2008.

Finans meselelerinde üzerinde önemle durulan konulardan biri faizsiz bankacılık olmuştur. İlk kez 1983 yılında Kanun Hükmünde Kararname ile kurulmasına izin verilen faizsiz bankalar, -o zamanki isimlendirmeye Özel Finans Kurumları-, ilk defa 1985 yılında faaliyete geçmiştir. Uygulama sahası bulunması ve pratik bir ihtiyaca cevap vermesi sebebiyle iktisat, işletme ve İslâm hukuku alanlarında bu konuda çok sayıda yüksek lisans tezi yapılmıştır. Doktora tezleri ise yeterli sayıda değildir. Yapılan çalışmaların daha çok genel değerlendirmeler ve sistemin faizli bankacılık ile mukayesesi üzerine odaklandığı ve istenilen derinlikte olmadığı söylenebilir. 2000’li yıllardan sonra verilen eserlerde ise belirli bir konuya odaklanmış nitelikli çalışmaların varlığı ümit vericidir.

Faiz konusu, üzerinde en çok kitap, tez, makale ve tebliğ yazılan konular arasındadır. Bazı eserlerde yalnızca faiz konusu tek başına ele alınmakla birlikte genellikle faizin ilişkili olduğu sermaye, ticaret, kredi, finans vb. kavramlarla birlikte çalışıldığı görülmektedir. İşlenen diğer konular arasında, “Faizle ilgili hadisler”, “Çağdaş sistem ve faiz” gibi alt başlıklar da bulunmaktadır. Doğrudan faizle ilgili olarak İsmail Özsoy tarafından “İslâm İktisadında Faiz ve Çağımızda Ortaya Çıkan Problemler” (İstanbul Üniv., 1991), Ali Rıza Gül tarafından ise, “Tarihi Bağlamı Çerçevesinde Kur’an’da Riba Yasağı” (Ankara Üniv., 2001) adlı iki ayrı doktora tezi yapılmıştır. İSAV tarafından gerçekleştirilen tartışmalı ilmî toplantılarda da faiz konusu çok sayıda tebliğ ve müzakerelerle ele alınmıştır. Bu toplantılarda sunulan tebliğler ve müzakereler 1987’de *İslâm Ekonomisinde Finansman Meseleleri* adıyla, 1992’de ise *Para, Faiz ve İslâm* adıyla ise yılında neşredilmiştir.

Yapılan çalışmalar incelendiğinde İslâm’da sosyal güvenlik meselesinin hem güncel, hem teorik ve hem de tarihî kurumlar açısından bazı eserlerin ana konusunu teşkil ettiği görülmektedir. Mehmet Şeker’in kaleme aldığı ve 1984 yılında yayımlanan *İslâm’da Sosyal Dayanışma Müesseseleri* adlı eserin, hem alanında ilklerden olması hem de çok kez basılmış olması bakımından belli bir tesir gücüne sahip bulunduğu söylenebilir. Kronolojik olarak bakıldığında sosyal güvenlikle ilgili çalışmalar bakımından 1980’li yılların önem arz ettiği; bu konuda yapılan ilk tezlerin, 1987 yılında Mustafa Avcı¹⁴, 1988 yılında ise Ali Şensoy¹⁵ tarafından yapılan yüksek lisans çalışmaları olduğu görülmektedir. Konu, aynı yıllarda Faruk Beşer’in yaptığı “İslâm’da Sosyal Güvenlik” adlı doktora teziyle (Atatürk Üniv., 1987) daha ciddi ve detaylı olarak incelenmiştir. Sosyal güvenlik sisteminin tarihteki uygulamasına dair incelemeler ise daha çok âkile sistemini temel almıştır. Bu eserlerin nispeten daha az sayıda olduğu rahatlıkla ifade edilebilir. Bu konuda yapılmış iki yüksek lisans çalışmasına ilaveten Kâşif Hamdi Okur’un hazırladığı “İslâm Hukukunda Âkile Kurumu ve Sosyal Güvenlik Açısından Değerlendirilmesi” adlı doktora tezi (Ankara Üniv., 2003) önemlidir. Bir diğer doktora tezi ise

14 “İslâm’â Göre Sigorta”, Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 1987.

15 “İslâm’da Sosyal Güvenlik”, Yüksek Lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, 1988.

Mehmet Aykanat'ın kaleme aldığı "Osmanlı Sosyal Güvenlik Hukukunda Temel Kurumlar" (Selçuk Üniv., 2015) adıyla Osmanlı uygulamasını incelemektedir.

Özel bir sosyal güvenlik sistemi olan sigortaya gelince; bu konunun ilmî olarak ilk defa Hayrettin Karaman'ın Mustafa A. Zerkâ'ya ait eseri çevirmesi ile gündeme geldiği söylenebilir. Eser, 1976 yılında *İslâm'a Göre Faizsiz Banka, Kalkınma ve Sigorta* adıyla yayımlanmıştır. Sigortayı konu alan bazı yüksek lisans ve doktora tezleri de yapılmıştır. Nihat Dalgın'ın "İslâm Hukukuna Göre Sigorta" (Ondokuz Mayıs Üniv., 1994) ve Hadi Sağlam'ın "İslâm Hukuku Açısından Hayat Sigortası" (Atatürk Üniv., 2001) adlı çalışmaları bu alandaki doktora tezleri olarak zikredilebilir.

İslâmî sigortacılık ve tekaful konusu ise oldukça az çalışmanın bulunduğu bir alan olarak tezâhür etmiştir. Konuyla ilgili sayılabilecek iki yüksek lisans tezi bulunmaktadır. Bunlardan biri Ahmet Öz'e ait "İslâmî Sigortacılığın Kriterleri" (Marmara Üniv., 1996), diğeri ise Abdurrahman Çalık'ın yazdığı "Tekâful Sigorta Sistemi ve Katılım Bankalarında Uygulanabilirliği" (Yüzüncü Yıl Üniv., 2011) adlı tezlerdir.

Borsa konusu da fikhî açıdan incelemelere konu olmuştur. Bu çerçevede düzenlenen bir sempozyumda sunulan tebliğler ve müzakereler *İslâm Açısından Borsa* adıyla Ensar Neşriyat tarafından 1994'te yayımlanmıştır. Aynı konu daha sonra 1995 yılında Abdülaziz Beki'nin yaptığı "İslâm Hukuku ve Türk Mevzû Hukukunda Kıymetli Evrak" isimli bir doktora tezi ve 1996 yılında Uludağ Üniversitesi'nde Ali Aba tarafından yapılan "İslâm Hukukunda Borsa" başlıklı bir yüksek lisans çalışmasıyla incelenmiştir.

c. İş, Ticaret ve Ortaklıklar

İş, işçi, işveren ile emek ve ücret konusundaki çalışmalara bakıldığında konunun, akademik olarak ilk kez Hayrettin Karaman tarafından yazılan *İslâm'da İşçi-İşveren Münasebetleri*¹⁶ adlı kitapta ele alındığı görülmektedir. Fakat bu meselenin geniş bir çevrede tartışma ortamına kavuşması, ilkinin Ensar Vakfı'nın, ikincisini ise İslâmî İlimler Araştırma Vakfı'nın yaptıkları iki ayrı ilmî toplantı ile mümkün olabilmıştır. Bu toplantıların birincisinde sunulan tebliğ ve müzakereler, *İslâm'da Emek ve İşçi-İşveren Münasebetleri* adıyla 1986 yılında; ikincisinde sunulan tebliğ ve müzakereler ise *Mukayeseli Hukuk ve Uygulama Açısından İşçi İşveren Münasebetleri* adıyla 1990 yılında yayımlanmıştır.

Ticaret üzerine yapılan çalışmaların ise daha çok ticarî ahlak ve İslâm'da ticaret prensipleri üzerinde durduğu veya bu konudaki ayet ve hadisleri derleyen çalışmalar olduğu görülmektedir. Konuyu gerek teorik düzeyde gerekse pratik uygulamalar bakımından fikhî açıdan değerlendiren eserler de bulunmaktadır. Hayrettin Karaman'ın *Mukayeseli İslâm Hukuku* ve *Anahatlarıyla İslâm Hukuku* adlı eserleri; Hamdi Döndüren'in *Delilleriyle Ticaret ve İktisat İlmihali, Çağdaş*

16 İstanbul: Marifet Yayınları, 1981.

Ekonomik Problemlere İslâmî Yaklaşımlar ve İslâmî Ölçülerle Ticaret Rehberi: 100 Soru 100 Cevap adlı üç eseri; Nihat Dalgın’ın *Gündemdeki Tartışmalı Dini Konular (Ticaret Hayatımız)* adlı eseri ile Saffet Köse’nin *İslâm’da İş ve Ticaret Ahlakı* adlı eseri örnek olarak zikredilebilir.

Uygulamada olduğu gibi teorik çalışmalarda da İslâm iktisadı literatüründe en bâkir alanlardan biri ortaklıklar konusudur. Konuyu iktisat tarihi ve İslâm hukuku açısından ele alan bazı çalışmalar bulunmaktadır. Bu konuda yapılan ilk akademik çalışma Osman Şekerci’ye ait “İslâm Hukuku Emek Sermaye Şirketi: el-Mudarabe” adlı doktora tezidir (Atatürk Üniv., 1981; söz konusu tez, aynı yıl *İslâm Şirketler Hukuku, Emek-Sermaye Şirketi*¹⁷ adıyla yayımlanmıştır). Aynı yıl İsmail Büyükçelebi tarafından yapılan “İslâm Hukukunda İnan Şirketi ve Nevileri” adlı bir doktora tezi tamamlanmıştır (Atatürk Üniv., 1981). Başlangıç olarak bu eserler önemli olmakla birlikte takip eden çalışmaların nicelik ve nitelik olarak yeterli seviyede olduğunu söylemek güçtür. Daha sonra 1998’de alet-emek ortaklığı¹⁸; 1999 yılında emek şirketi¹⁹ ve tarım ortaklığı²⁰ üzerine, 2002 yılında ise ortakların hak ve sorumluluğu²¹ hakkında yazılmış yüksek lisans tezleri bulunmaktadır. Bu eserlerin ortak noktası, konuyu sadece İslâm hukuku kaynaklarındaki şirket tiplerini esas alarak incelemeleridir. Günümüz modern hukuk sisteminde bulunan şirket türleri üzerine İslâmî açıdan değerlendirmenin yapıldığı yeterli düzeyde çalışma bulunmadığı göze çarpmaktadır. Bu noktada dikkate değer bir çalışma, Murteza Köse’nin “İslâm Hukukunda Anonim Ortaklıklar” adlı doktora tezidir (Ankara Üniv., 1996).²² Bunlardan bir diğeri günümüzde İslâm iktisadı ve finansı alanında uluslararası bir üne sahip olan ve halen Malezya’da öğretim üyeliği yapan Murat Çizakça’ya ait, *İslâm Dünyasında ve Batı’da İş Ortaklıkları Tarihi* adlı eserdir.²³

Ortaklıkları iktisat tarihi açısından ele alan bir başka dikkate değer çalışma da Osmanlı’da mudarabe ortaklığı uygulamasını inceleyen Fethi Gedikli’ye ait “16. ve 17. Asır Şer’iyye Sicillerinde Mudarebe Ortaklığı: Galata Örneği” (Marmara Üniv., 1996) adlı doktora tezidir.

17 İstanbul: Marifet Yayınları, 1981.

18 Hüseyin Çalışkan, “İslâm Hukukunda Alet-Emek Ortaklığı”, Yüksek Lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, 1998.

19 Ahmet İnanır, “İslâm Hukukunda Emek Şirketi”, Yüksek Lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, 1999.

20 Hanefi Çakmak, “İslâm Hukukunda Tarım İşletmeciliği ve Tarım Ortaklığı”, Yüksek Lisans tezi, Uludağ Üniversitesi, 1999.

21 Ümit Elsöz, “İslâm Hukukunda Şirket Ortaklarının Hakları Sorumlulukları ve Şirketlerin Tasfiyesi”, Yüksek Lisans tezi, Uludağ Üniversitesi, 2002.

22 Bu çalışma aynı isimle Yeni Akademi Yayınları tarafından 2006 yılında yayımlanmıştır.

23 İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999. Eser ilk olarak İngilizce yayımlanmış, daha sonra Türkçeye tercüme edilmiştir.

Çalışma hayatına dair literatür konusunda ise 2005 yılında İzmir’de yapılan bir ulusal sempozyumu zikretmek gerekmektedir. Burada tartışılan başlıca konu başlıkları, “Kur’an ve Çalışma Hayatı, Tarihsel Süreçte Çalışma Hayatı ve Din, Çalışma Hayatının Hukukî, İktisadî ve Ahlaki Boyutu, Çalışma Hayatı ve Kadın, Avrupa Birliği, Çalışma Hayatı ve Din” olmuştur. Eser *İslâm ve Çalışma Hayatı Ulusal Sempozyumu* adıyla neşredilmiştir.²⁴

3. İslâm İktisadî ve Finansî Sahasındaki Kurumsal Gelişim

Bu sahadaki kurumsal gelişimi sektörel ve akademik olmak üzere iki başlıkta incelemek mümkündür.

a) Sektörel gelişim: İslâm iktisadî alanında sektörel kurumsal gelişim 1983 yılında çıkartılan bir Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile ortaya çıkmıştır. Buna göre 1985 yılında Özel Finans Kurumları adıyla faizsiz bankacılık işlemleri yapan kurumlar, şirket yapısıyla faaliyet sahasına girmiştir. 2005 yılında çıkartılan bir kanun ile özel finans kurumlarına Katılım Bankası adı verilmiştir. 1985’ten itibaren kurulan özel finans kurumları Albaraka Türk, Faisal Finans, Kuveyt Türk, İhlas Finans, Anadolu Finans, Asya Finans ve Türkiye Finans’tır. Faisal Finans, başka bir şirkete satılması sonucunda Family Finans olarak adını değiştirmiş, daha sonra da Anadolu Finans ile birleşme kararı almıştır. İhlas Finans ise 10.02.2001 tarihinde yaşadığı finansal sıkıntılar sebebiyle faaliyet izni kaldırılarak tasfiye sürecine alınmış²⁵ ve faizsiz finans piyasasından zorunlu olarak çıkmıştır. Buna ilaveten önceleri Asya Finans iken, daha sonra Bank Asya olarak ismini güncelleyen katılım bankasının da faaliyet izni 2016’da kaldırılmış ve bu banka tasfiye sürecine girmiştir. Son olarak, 2015’te Ziraat Katılım ve Vakıf Katılım bankaları ile birlikte kamu sektörü de faizsiz bankacılıktaki yerini almıştır.

Uygulamada olan bir diğer kurum ise İslâmî sigortacılık ya da tekaful alanında 2009 yılından beri faaliyetlerine devam eden Neova Sigorta adlı kuruluştur.

Türkiye’de nispeten yeni olan bireysel emeklilik alanında da 2014 yılı itibariyle Kuveyt Türk ve Albaraka katılım bankalarının iştiraki ile İslâmî yatırım prensiplerine uymayı taahhüt eden “Katılım Emeklilik” adlı bir şirket kurulmuştur.

b) Akademik gelişim: Akademik alandaki kurumsal gelişmelere gelince, öncelikle kişiler ve özel şirketler tarafından desteklenen vakıf ve dernekler bu alana büyük katkıda bulunmuşlardır. İslâm iktisadî ve finansını ele alan birçok sempozyum, çalıştay, kongre vb. ilmî toplantılar düzenleyen ve bunları yayımlayan bu kurumlar, İslâm iktisat düşüncesinin yerleşmesine ve ilgili meselelerin etraflıca incelenmesine büyük katkıda bulunmuşlardır.

Bu konuda öne çıkan bazı kurumlar arasında 1980’li yıllardan beri düzenlediği toplantılarla İslâmî İlimler Araştırma Vakfı’nı (İSAV) özellikle zikretmek

24 İzmir: İzmir İlahiyat Fakültesi Vakfı, 2008.

25 <http://www.ifk.com.tr/detay.asp?ContentID=704>, 26.02.2016.

gerekmektedir.²⁶ Bu alanda çalışmalar yürüten diğer bir kurum, İstanbul İktisatçılar Derneği (İKDER) olup bu dernek “Sabahattin Zaim, İslâm ve Ekonomi” adlı bir sempozyum serisi düzenlemektedir.²⁷ Son olarak İLKE, İGIAD ve İLEM dernekler grubu, “İslâm İktisadı Atölyesi Serisi ve Yayınları” kapsamında birçok toplantı düzenlenmekte ve yayınlar yapılmaktadır.²⁸

Akademik alanda ise son yıllarda kurumsal düzeyde gelişmeler olduğu görülmektedir. Kurumsal olarak ilk kez Sakarya Üniversitesi’nde, ardından İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi’nde ve sonra da İstanbul Üniversitesi bünyesinde “İslâm Ekonomisi/İktisadı ve Finansı” ve “Uluslararası Finans ve Katılım Bankacılığı” gibi adlarla anabilim dalları kurulmuştur. Söz konusu üniversitelerin tamamında halen tezli ve tezsiz yüksek lisans eğitimleri ile doktora eğitimi devam etmektedir. Son olarak, İstanbul Sabahattin Zaim ve KTO Karatay Üniversitelerinde bu alanda lisans düzeyinde eğitim veren bölümler açılmıştır.

Üniversiteler, düzenledikleri ilmî toplantılar ve yayınlarla da alana katkı yapmaya başlamışlardır. Bu anlamda Konya’da düzenlenen iki uluslararası toplantıyı zikretmek yerinde olacaktır. Bunlardan ilki Selçuk Üniversitesi ve Kombassan Holding işbirliğiyle, ikincisi ise Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi ve Konya Ticaret Odası işbirliğiyle gerçekleştirilmiştir.²⁹ İstanbul Sabahattin Zaim

26 İSAV’ın alanla ilgili toplantıları ve bu toplantılar neticesinde yayımladığı eserleri şöyle sıralayabiliriz: *İbadet ve Müesseseler Olarak Zekat*, haz. Ali Özek, Hayreddin Karaman, M. Akif Aydın, Mehmed Erkal; İstanbul 1984; *İslâm Hukukuna Göre Alış-Verişte Vade Farkı ve Kar Haddi*, tsh. İsmail Kurt; göz. geç. Hayreddin Karaman; 4. bs., İstanbul 1990; *İktisadi Kalkınma ve İslâm*, yay. haz. Ahmet Tabakoğlu, İsmail Kurt; İstanbul 1987; *Faizsiz Yeni Bir Banka Modeli: Faizsiz Kredileşme Sistemi*, yay. haz. Ahmet Tabakoğlu, İsmail Kurt; İstanbul 1987; *Türkiye’de Zekat Potansiyeli*, yay. haz. Sabri Orman, İsmail Kurt; İstanbul [t.y.]; *Mukayeseli Hukuk ve Uygulama Açısından İşçi İşveren Münasebetleri*, yay. haz. Sabri Orman, Tevfik Özek, İsmail Kurt; İstanbul 1990; Murat Çizakça, *Risk Sermayesi Özel Finans Kurumları ve Para Vakıfları*, İstanbul 1993; *Para, Faiz ve İslâm*, yay. haz. Sabri Orman, İsmail Kurt; İstanbul 1992; İsmail Kurt, *Para Vakıfları: Nazariyat ve Tatbikat*, İstanbul 1996; *İslâmî İlimlerde Usul Meselesi I – İslâm İktisadı*, İstanbul 2005; *İslâm Hukuku Açısından Tarihten Günümüze Kredi ve Finans Yöntemleri*, İstanbul 2011; *Fikhî Açından Finans ve Altın İşlemleri*, Halit Çalış (ed.), İstanbul 2012.

27 Bu sempozyumların başlıkları şöyledir: Sabahaddin Zaim’i Anlama, 2008; İnsan, 2009; İslâm, Ekonomi ve Yönetim, 2010; Faizsiz Bankacılık ve Günümüz Uygulamaları, 2011; Şehir ve Ekonomi, 2012; İktisadî Ahlak, 2013; İslâm’da Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Sempozyumu, 2014.

28 Bu kapsamda yapılan yayınlar için bkz. *İslâm İktisadını Yeniden Düşünmek; İslâm İktisadı Atölyesi I*, Taha Eğri, Oğuz Karasu, Necmettin Kızılkaya (eds.), İstanbul 2014; *İslâm İktisadı ve Piyasa [İslâm İktisadı Atölyesi II: 2014]*, yay. haz. Yusuf Enes Sezgin, Firdevs Bulut. İstanbul 2015; *İnsani Ücretin Hesaplaşması: Türkiye İçin Bir Model*, yay. haz. Yusuf Alpaydı vd., İstanbul 2015; Osman Bayraktar, *Ağaçlar ve Şirketler*, İstanbul 2012; Saffet Köse, *İslâm İş ve Ticaret Ahlakı*, İstanbul 2012; Zekeriyâ Güler, *40 Hadis’te İş ve Ticaret Ahlakı*, İstanbul 2010; Refik İsa Bikun, *İş Ahlakı*, çev. Ahmet Yaşar, İstanbul 2004.

29 1996’da düzenlenen “I. Uluslararası İslâm Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi”ne sunulan tebliğler aynı ad altında yayımlanmıştır (ed. Mehmet Bayyığıt, Konya: ➤

Üniversitesi³⁰ ile Sakarya Üniversitesi de bu alana çeşitli toplantı ve yayınlarla katkıda bulunmuşlardır.³¹

Türkiye’de İslâm İktisadı alanında son yıllarda önemli gelişmeler meydana gelmiştir. Bunların belki de en önemlisi İslâm iktisadı ve finansı üzerine akademik düzeyde eğitim ve araştırma yapan kurumların hem devlet hem de bazı vakıf üniversitelerinde faaliyet göstermeye başlamalarıdır. Zira hem yayın hem de uygulama boyutunda ortaya çıkan ürünler, onu var eden insan kaynağının niteliği ve bu nitelikli insanların niceliği ile doğru orantılıdır. Bu açıdan geçmiş yıllara göre önemli bir avantajın bulunduğu kuşku yoktur. Ne var ki, olması gereken noktanın çok gerisinde olduğu da aşikârdır.

II. Türkiye’de Para, Finans ve Sigorta Konularında İslâm Ekonomisi Çalışmaları

İslâm, inanç ve ibadetlerin yanı sıra insanlar arası ilişkileri ve ekonomik konuları da düzenleyen bir dindir. Bu çerçevede, İslâm tarihi boyunca zengin bir fıkıh mirası oluşmuş ve iktisadî konuları da kapsayan geniş bir fıkıh literatürü meydana gelmiştir. 1960’lardan sonra İslâm dünyasında ve Türkiye’de iktisadî hayatla bağlantılı çağdaş fikhî problemler de bu kapsamda gündeme gelmeye başlamıştır. Bu yıllardan itibaren ilim adamları para, finans, borsa ve sigorta konularındaki birçok konu ve uygulamayı fikhî açıdan ele almışlardır.

A. Literatür Değerlendirme

Para, finans ve sigorta konularındaki Türkçe literatüre tarihî dağılım açısından bakıldığında, 80’li yıllardan önce alanla ilgili çalışma sayısı yok denecek kadar azdır. Literatürün özellikle 80’li yılların ikinci yarısından itibaren oluşmaya başladığı ve bu tarihlerden itibaren çalışma sayısının düzenli bir şekilde arttığı görülmektedir.

Literatürün gelişiminin bu tarihte başlamasında akademik ve ekonomik alandaki bazı gelişmelerin etkili olduğu tahmin edilebilir: Yüksek İslâm enstitülerinin ilahiyat fakültelerine dönüştürülmesi neticesinde bu kurumlarda lisansüstü eğitimin ve akademik makale yazım geleneğinin başlaması, Türkiye’de faizsiz bankacılığın “Özel Finans Kuruluşu” adıyla başlaması, İMKB’nin kuruluşu, enflasyonist ortamın getirdiği sorunlar ve sanayi teşvik kredilerinin verilmesi gibi ekonomik alandaki gelişmeler bu kapsamda zikredilebilir. Alanla ilgili çok sayıda kıymetli

Kombad Yayınları, 1997). 2015 yılında düzenlenen “II. Uluslararası İslâm Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi”ne sunulan tebliğler de KTO Karatay Üniversitesi yayınları tarafından 2016 yılının Aralık ayında yayımlanmıştır.

30 Muhammad Umer Chapra, *İslâm’ın Hedefleri Işığında İslâmi Kalkınma Vizyonu*, trc. Mustafa Yavuz Çakır, Adem Esen, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, [t.y.]; Sabahattin Zaim, *İslâm Ekonomisinin Temelleri*, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, 2010.

31 Sakarya Üniversitesi şu toplantıları düzenlemiştir: Kamu Katılım Bankacılığı Çalıştayı, 28 Mayıs 2014; İslâmî Finansa Ürün Geliştirme ve Fetva Süreçleri, 24 Aralık 2014; İslâm İktisadına Osmanlı Tecrübesinden Bakmak, 25 Mart 2015; İslâm İktisadına Osmanlı Tecrübesinden Bakmak - I, Osmanlı Piyasa Düzeni ve Fiyatlar, 2015; Uluslararası İslâm Ekonomisi ve Finansı Kongresi (ICISEF 2015), 21-23 Ekim 2015.

tebliğin bu dönemde ortaya çıkmasında, 80’li yıllardan itibaren çeşitli dallardan akademisyenler ile iş adamlarının katıldığı çok sayıda sempozyum düzenlemiş olan İslâmî İlimler Araştırma Vakfı’nın (İSAV) ciddi katkıları görülmektedir.

Konuların fetva/dinî yönünü irdeleyen çalışmaların büyük çoğunluğunun “İslâm hukuku” veya “İktisat tarihi” alanında uzmanlaşmış ilahiyatçı akademisyenlerce kaleme alındığı görülmektedir. Konuların iktisadî veya hukukî yönünü ele alan çalışmalar ise -Katılım bankacılığı merkezli olarak- daha ziyade iktisadî idari bilimler fakülteleri ve hukuk fakültelerinde görevli akademisyenler ve lisansüstü öğrencileri tarafından ortaya konulmuştur.

Para, finans, borsa ve sigorta konularındaki Türkçe çalışmaların, genellikle mevcut uygulamaları anlama ve bunlar hakkında fetva/hüküm verme amaçlı olduğu söylenebilir. Bu amaçla yapılan çalışmaların güncel gelişmeleri takip ettiği, mesela son yıllarda gündeme gelen “sukuk, bireysel emeklilik sistemi” gibi yeni uygulamaların hemen çalışmalara konu olduğu görülmektedir. Bu konuları iktisadî ve hukukî açıdan ele alan çalışmalar da benzer şekilde, bu uygulamaların dünyada ve ülkemizdeki konvansiyonel sistemlerle/uygulamalarla mukayesesini veya hukukî açıdan mevzuat içindeki yerini tespit etmeye çalışmaktadır.

Söz konusu alanlarda oluşan Türkçe literatürün, Arapça ve İngilizce yayınlara kıyaslandığında, nicelik ve nitelik itibariyle daha iyi bir seviyeye gelmesinin gerekli olduğu söylenebilir. Önceki yıllarda bu konuların, ilahiyat fakülteleri dışında akademik ve entelektüel açıdan kurumsal düzeyde yeterli ilgi görmemesinin istenilen düzeyde araştırma sayı ve kalitesine ulaşamamasında etkili olduğunu söyleyebiliriz. Ancak son yıllarda Türkiye üniversitelerinde açılan “İslâm ekonomisi ve finansı” alanındaki araştırma merkezleri, enstitüler ve lisansüstü programların, konuyla ilgili Türkçe literatüre ciddi derecede katkı sağlayacağını öngörmekteyiz.

B. Literatür Listesi

Bu bibliyografya para, finans ve sigorta konularında Cumhuriyet döneminde 2015 yılı ortalarına kadar yapılmış çalışmaları kapsama amacıyla hazırlanmıştır. Önce matbu çalışmalardan³² tespit edilen künyeler konulara göre tasnif edilmiş; daha sonra çevrimiçi kütüphane kataloglarından³³ istifadeyle listede bulunmayan künyeler eklenmiş ve mevcut künye bilgileri teyit edilmiştir.

32 Literatürdeki künyelerin önemli bir kısmı, şu matbu eserlerin tamamının veya ilgili kısımlarının gözden geçirilmesi ile oluşturulmuştur: Osman Öztürk ve Bekir Topaloğlu, *Cumhuriyet Devrinde Yayınlanan İslâmî Eserler Bibliyografyası*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 1975; Huzeyfe Çeker, “İslâm İktisadî Bibliyografyası”, Lisans Bitirme Tezi, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 2007; Mustafa Kızmaz, “Türkiye İlmî ve Akademik Dergiler İslâm Hukuku Makaleleri Bibliyografya Çalışması (1925-2006)”, Yüksek Lisans Semineri, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008; Hamdi Çilingir ve M. Salih Eser, *Türkiye’de İslâm Hukuku Çalışmaları Literatürü (1928-2012)*, İstanbul: İstanbul Araştırma ve Eğitim Vakfı Yayınları, 2014.

33 Literatürdeki künyeler, kataloglardaki uygun tasnif numarasına kayıtlı verilerin baştan sona gözden geçirilmesi ve ayrıca anahtar kelime aramaları yoluyla tespit edilmiştir. Bu amaçla ➤

Elinizdeki bibliyografyanın konuyla ilgili ilmî/akademik çalışmalardan oluşması için belli sınırlandırmalara da gidilmiştir. Konuyla ilgili bütün dergi yazılarına yer verilmemiş, yalnızca akademik/hakemli dergilerdeki makale ve araştırma notları listelenmiştir. İslâm borçlar hukuku alanındaki çalışmalardan, konumuzla ilgili olanlarına faiz ve katılım bankacılığı çerçevesinde yer verilmiş; salt hukukî çalışmalara ise yer verilmemiştir. Benzer şekilde, iktisat tarihi çalışmalarının da bir şekilde günümüzle bağlantılı olanları listede yer almıştır.

Literatür listemiz ana başlıklara ve alt başlıklara ayrılmıştır. Her bir alt başlığın içeriği ise “kitap ve kitap bölümü”, “tez”, “makale ve tebliğ” olmak üzere üçlü olarak tasnif edilmiştir. Başlıkların içerikleri, alfabetik olarak değil kronolojik olarak sıralanmıştır. Böylece literatürün gelişim seyrinin daha rahat izlenebilmesi amaçlanmıştır. İlgili literatür şu şekilde tasnife tâbi tutulmuştur:

1. Ortak İçerikli Çalışmalar³⁴

Halil Günenç, *Günümüz Meselelerine Fetvalar*, 2 cilt, İstanbul: İlim Yayınları, 1978; 1985; İzmir: Anadolu Yayınları, 1998, 390+316 s.

Ferit Yücel, *İktisat Penceresinden İslâm*, İstanbul: Er-Tu Matbaası, 1979, 95 s.

Hamdi Döndüren, *Çağdaş Ekonomik Problemlere İslâmî Yaklaşımlar*, İstanbul: İklim Yayınları, 1988, 236 s.; İstanbul: Kültür Basın Yayın Birliği, 1993, 236 s.

Mehmet Faysal Gökalp ve Güngör Turan, *İslâm Toplumunun Ekonomik Yapısı*, İstanbul: Fey Vakfı, 1993, 133 s.

Hamdi Döndüren, *Delilleriyle Ticaret ve İktisat İlmihali*, İstanbul: Erkam Yayınları, 1993, 638 s.; İstanbul: Erkam, 2010, 712 s. (gözden geçirilmiş yeni baskı).

Halil Günenç, *İslâm'da Ticaret*, İstanbul: Faisal Finans Kurumu, ty., 109 s.

Mustafa Özel, *İktisat Risaleleri*, İstanbul: İz Yayıncılık, 1994, 284 s.

HEYET, *I. Uluslararası İslâm Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi (Konya 1996)*, Mehmet Bayyigit (ed.), Konya: Kombad Yayınları, 1997, 1123 s.

Hamdi Döndüren, *İslâmî Ölçülerle Ticaret Rehberi: 100 Soru-100 Cevap*, İstanbul: Erkam Yayınları, 1998, 2002, 335 s.

---

aydalanılan çevrimiçi kataloglar şunlardır: İSAM Kütüphanesi (<http://ktp.isam.org.tr/>); İSAM İlahiyat Fakülteleri Tezler Kataloğu Veri Tabanı (<http://ktp.isam.org.tr/tezilh/findrecords.php>); İSAM İlahiyat Makaleleri Veri Tabanı (<http://ktp.isam.org.tr/makaleilh/findrecords.php>); YÖK Ulusal Tez Merkezi (<https://tez.yok.gov.tr>); Türkiye Katılım Bankaları Birliği Kütüphanesi (<http://www.tkbb.org.tr/arastirma-ve-yayinlar-kutuphane>); Milli Kütüphane (www.mkutup.gov.tr); Ulakbim Ulusal Toplu Katalog (www.toplukatalog.gov.tr).

34 Bu başlık altında, para, finans ve sigorta konularını birlikte ele alıp bunlara geniş yer ayıran kitaplar listelenmiştir. Elbette ki, bu kitapların dışında da çok sayıda çalışmada bu konulara belli oranda değinilmiştir.

HEYET, *İslâm Ekonomisinde Yönelişler Sempozyumu*, Mustafa Aykaç (ed.), İstanbul: Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslâm Ülkeleri Ekonomik Araştırma Enstitüsü, 1998, 175 s.

Bekir Gülce, *İslâm’ın Ekonomik Boyutu*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2001, 428 s.

Ali Bardakoğlu, “Hukukî ve Ticari Hayat”, *İlmihal II: İslâm ve Toplum*, Ankara: T. Diyanet Vakfı Yayınları, 2002, s. 341-459.

Mustafa Cevat Akşit, *İslâm’da Ticaret Prensipleri*, İstanbul 2001, 156 s.; İstanbul: Gaye Vakfı, 2004, 116 s.

Abdülaziz Beki, *İslâm’da Güncel Ticari Meseleler*, Kayseri: Bekke Yayınları, 2005.

Ahmet Tabakoğlu, *İslâm İktisadî: Toplu Makaleler 2*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2005, 290 s.

İzzet Er (Oturum başkanı), “Ticari ve İktisadî Hayat Kaynaklı Dinî Problemler - I”, *Güncel Dinî Meseleler İstişare Toplantısı - II (16-18 Kasım 2007)*, 2008, s. 257-302.

Mehmet Görmez (Oturum başkanı), “Ticari ve İktisadî Hayat Kaynaklı Dinî Problemler - II”, *Güncel Dinî Meseleler İstişare Toplantısı - II (16-18 Kasım 2007)*, 2008, s. 303-336.

Nihat Dalgın, *Gündemdeki Tartışmalı Dinî Konular 2 (Ticaret Hayatımız)*, Samsun: Etüt Yayınları, 2010, 632 sayfa; 2012, 448 s.

HEYET, *Güncel Dinî Meseleler İstişare Toplantısı - III (10-12 Aralık 2010)*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2013, 700 s.

Hayrettin Karaman, *Sorularla Müslümanlık 2: Ticaret Hayatı*, İstanbul: İz Yayıncılık, 2010, 130 s.

Hayrettin Karaman, *İş ve Ticaret İlmihali*, İstanbul: İz Yayıncılık, 2012, 448 s.³⁵

2. Para, Kıymetli Evrak ve Enflasyon

a. Para ve Kıymetli Evrak

i. Kitap

Sabri Orman, “Ebu Hamid Gazzali’nin Paraya İlişkin Görüşleri”, *İslâm Bankaları*, yy.: Uluslararası İslâm Bankaları Birliği Yayını, 1982.

Hekimoğlu İsmail, *Müslüman ve Para*, İstanbul: Türdav, 1982, 148 s.

Süleyman Karagülle, *İslâm’da Denge Para*, İzmir: Akyol Neşriyat, ty.

35 Hayrettin Karaman’ın bu iki müstakil eserinin yanı sıra, şu çalışmalarında da konuyla ilgili bölüm ve başlıklar bulunmaktadır: Hayrettin Karaman, *Günlük Hayatımızda Helaller Haramlar*, İstanbul, Nesil Yayınları, 1979, 164 s.; 10. Baskı, İstanbul: İz Yay., 2000; “Hukuk-Ekonomi ve İş Hayatı”, *İslâm’ın Işığında Günün Meseleleri (2 Cilt Bir Arada)*, İstanbul: İz Yayıncılık, 2002, s. 237-352; *Laik Düzendeki Dini Yaşamak (I-IV)*, İstanbul: İz Yay., 1-3. c., 2002; 4. c., 2006 [Yenişafak gazetesindeki köşe yazılarından derlenmiştir.]; Hayrettin Karaman, *Hayatımızdaki İslâm*, 3. Baskı, İstanbul: İz Yay., 2003.

HEYET, *Para, Faiz ve İslâm (1984)*, Sabri Orman, İsmail Kurt (eds.), İstanbul: İSAV, 1987, 235 s.; 2. basım: 1992.

Abdullah Durmuş, *Fıkhî Açından Günümüz Para Mübadelesi İşlemleri*, İstanbul: İSAM Yayınları, 2009, 176 s. (Yayımlanmış doktora tezidir).

ii. Tez

Beşir Gözübenli, “İslâm’da Para ve Fonksiyonları”, Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, 1986, 186 s.

Abdülaziz Beki, “İslâm Hukuku ve Türk Mevzu Hukukunda Kıymetli Evrak”, Doktora tezi, Erciyes Üniversitesi, 1995, 371 s.

Aytaç Aydın, “İslâm Hukukunda Kıymetli Evrak, Kambiyo Senetleri, Hisse Senedi ve Borsa”, Yüksek Lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, 1995, 344 s.

Ali Keleş, “İslâm’a Göre Para Kavramı”, Doktora tezi, Uludağ Üniversitesi, 1998, 242 s.

İbrahim Öztıp, “İslâm Hukuku’nda Sarf Ahkâmı”, Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 2003, 74 s.

iii. Makale ve Tebliğ

Beşir Gözübenli, “Para Kavramına İslâmî Yaklaşım Üzerine Bazı Düşünceler”, *Para, Faiz ve İslâm (1987)*, Sabri Orman, İsmail Kurt (eds.), İstanbul: İSAV 1992, s. 69-78.

Hamdi Döndüren, “İslâm’da Para, Kredi, Faiz ve Enflasyon İlişkileri”, *İslâmî Araştırmalar*, 1/3 (1987), s. 56-70 (Ayrıca bkz. *Para, Faiz ve İslâm (1987)*, Sabri Orman, İsmail Kurt (eds.), İstanbul: İSAV 1992, s. 183-216).

Ali Keleş, “İslâm’a Göre Para Politikası Kavramı (Tarihi Bir Bakış ve Günümüzle Mukayese)”, *İLAM Araştırma Dergisi*, 2/2 (1997), s. 105-130.

Abdülaziz Bayındır, “Başlangıçtan Günümüze Kadar İslâm Toplumunda Madeni Paralar ve Kağıt Paralar”, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2 (2000), s. 15-36.

Ahmet Tabakoğlu, “İslâm Dünyasında Para ve Bankacılık Tecrübesi”, *Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama*, İstanbul: Albaraka Türk Yayınları, 2000, s. 149-162.

Halim Işık, “Eski ve Yeni Ahid’de Para ve Faiz”, *Marife*, 6/1 (2006), s. 51-77.

Abdullah Durmuş, “Döviz Opsiyon İşlemi ve Fıkhî Değerlendirmesi”, *İHAD*, 13 (2009), s. 313-334.

İbrahim Paçacı, “Altın-Para-Faiz İlişkisi ve Altının Vadeli Satışı”, *Fıkhî Açından Finans ve Altın İşlemleri (Konya, 27-28 Nisan 2012)*, Halit Çalış (ed.), İstanbul: Ensar Neşriyat 2012, s. 411-436.

Abdullah Durmuş, “Fıkhî Açından Altın Yatırım Fonu”, *Fıkhî Açından Finans ve Altın İşlemleri (Konya, 27-28 Nisan 2012)*, Halit Çalış (ed.), İstanbul: Ensar Neşriyat 2012, s. 469-482.

Beşir Gözübenli, “İslâm Borçlar Hukukunda Altınla İlgili Hükümler”, *Güncel Dinî Meseleler İstişare Toplantısı - III (10-12 Aralık 2010)*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2013, s. 473-481.

Hamdi Döndüren, “Kur’an ve Sünnete Göre Altınla İlgili Ticaret Muameleleri”, *Güncel Dinî Meseleler İstişare Toplantısı - III (10-12 Aralık 2010)*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2013, s. 482-508.

Abdurrahman Savaş, “İnternet, İnternette Sözleşme (Alış Veriş), Network Marketing ve Forex”, *Güncel Dinî Meseleler İstişare Toplantısı - III (10-12 Aralık 2010)*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2013, s. 361-396.

Abdullah Durmuş, “İnternet Aracılığıyla Satış, Forex İşlemler, Network Marketing, Borsada Hisse Senedi Alım Satımı, Likit Fonlar ve Dini Hükümleri”, *Güncel Dinî Meseleler İstişare Toplantısı - III (10-12 Aralık 2010)*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2013, s. 397-436.

Celal Emanet, “Emeviler Döneminde Para”, *Hikmet Yurdu*, VII/13 (2014), s. 251-269.

b. Enflasyon

i. Kitap

HEYET, *İslâm Açısından Enflasyon ve Çözüm Yolları*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 1983, 312 s.

Ali İhsan Samurkaş, *Enflasyon Düşüncesi: Türkiye’de ve Hazreti Muhammed Döneminde*, Ankara: Rehber Basın-Yayım, 1993, 530 s.

Haluk Songur, *İslâm Hukukunda Enflasyonlu Ortamda Ödeme*, Isparta, 2008 (Yayımlanmış doktora tezidir).

ii. Tez

Ömer Faruk Habergetiren, “İslâm Hukukunda Paranın Değer Kaybı ve Buna Bağlı Hükümler”, Yüksek Lisans tezi, Harran Üniversitesi, 1997, 126 s.

iii. Makale ve Tebliğ

Ali Şafak, “İslâm İktisadında Enflasyon ve Getirilen Önleyici Tedbirler”, *Diyanet İlmi Dergi*, 18/1 (1979), s. 5-24.

Abdülaziz Bayındır, “Paranın Değer Kaybetmesiyle Ortaya Çıkan Problemler ve İslâm Hukukuna Göre Çözüm Yolları”, *İslâm Açısından Enflasyon ve Çözüm Yolları*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 1983, s. 11-70.

Ali Şafak, “Enflasyon Olayı ve İslâm’da getirilen Önleyici Tedbirler”, *İslâm Açısından Enflasyon ve Çözüm Yolları*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 1983, s. 71-128.

Hamza Aktan, “Enflasyon ve İslâm Ekonomi Politikası İçinde Enflasyona Karşı Alınabilecek Tedbirler”, *İslâm Açısından Enflasyon ve Çözüm Yolları*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 1983, s. 129-156.

Osman Eskicioğlu, “Enflasyon ve Para”, *İslâm Açısından Enflasyon ve Çözüm Yolları*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 1983, s. 157-264.

Servet Armağan, “Enflasyonun Tesiri Hakkında Bazı Düşünceler”, *İslâm Açısından Enflasyon ve Çözüm Yolları*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 1983, s. 265-303.

Osman Eskicioğlu, “İslâm Hukukunda Enflasyonla İlgili Bazı Meseleler”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1 (1983), s. 97-118.

Ali Bakkal, “İslâm Hukukunda Para ve Fâiz Telâkkîsi Zâviyesinden Enflasyon Farkının Ödenmesi Problemi”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1 (1995), s. 45-80.

Abdülaziz Bayındır, “Maliyet Enflasyonu”, *Kur’an Mesajı: İlmî Araştırmalar Dergisi*, 1/1 (1997), s. 61-68.

Abdülaziz Bayındır, “Talep Enflasyonu ve Ortaklık Sistemi”, *Kur’an Mesajı: İlmî Araştırmalar Dergisi*, 1/1 (1997), s. 24-31.

Abdülaziz Beki, ““Faizli İşlemin Enflasyon Altındaki Faizinin Caiz Olduğu” Görüşüne Reddiye”, *Avrupa İslâm Üniversitesi İslâm Araştırmaları Dergisi*, 1/1 (2008), s. 128-136.

Abdülaziz Bayındır, “Faizin Çerçevesi ve Faiz-Enflasyon İlişkisi”, *Güncel Dinî Meseleler İstişare Toplantısı - III (10-12 Aralık 2010)*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2013, s. 130-156.

3. Finans

a. Sermaye ve Finansman

i. *Kitap ve Kitap Bölümü*

HEYET, *İslâm Ekonomisinde Finansman Meseleleri*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 1992, 549 s.

Ahmet Tabakoğlu, “Osmanlı Ekonomisinde Kalkınmanın Finansmanı”, *İktisat ve Din*, Mustafa Özel (ed.), İstanbul: İz Yayıncılık, 1994, s. 29-54.

Servet Bayındır, *İslâm Hukuku Penceresinden Vadeli İşlem Sözleşmeleri (Forward, Future, Opsiyon ve Swap)*, İstanbul: Süleymaniye Vakfı, 2008, 200 s.

Abdurrahman Haçkalı, “Faiz, Kredi ve Finans İşlemleri”, *Günümüz Fıkıh Problemleri*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2010, s. 176-195.

HEYET, *İslâm Hukuku Açısından Tarihten Günümüze Kredi ve Finans Yöntemleri*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2012, 359 s.

HEYET, *Fikhî Açısından Finans ve Altın İşlemleri (Konya, 27-28 Nisan 2012)*, ed. Halit Çalış, İstanbul: Ensar Neşriyat 2012, 536 s.

ii. Tez

Muharrem Eminoğlu, “Osmanlı Tatbikatında Nakid Para Vakıfları ve Günümüz Ekonomisinde Uygulanabilirliği”, Yüksek Lisans tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, 1996, 150 s.

Abdulkadir İlgen, “İslâm Ekonomisinde Tekelci Eğilimler”, Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, 1998, 197 s.

Aytaç Aydın, “İslâm Hukuku Açısından Mali Piyasa ve Mali Piyasa Araçları”, Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, 2001, 578 s.

Hüsnü Çiftçi, “Factoring Uygulaması ve İslâm Hukukundaki Yeri”, Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 2002, 84 s.

Süleyman Kaya, “XVIII. Yüzyıl Osmanlı Toplumunda Kredi”, Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 2003, 109 s.

Ömer Faruk Habergetiren, “İslâm Hukukunda Sermaye ve Sermaye Hareketleri (Sermayenin oluşumu, birleşmesi ve bütünleşmesi)”, Doktora tezi, Harran Üniversitesi, 2005, 197 s.

Mesut Bayar, “İslâm Hukukunda Banka Kartları ve Kredi Kartları”, Yüksek Lisans tezi, Dicle Üniversitesi, 2007, 146 s.

Mehmet Akif Can, “Banka Kartlarının İslâm Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 2007, 167 s.

Süleyman Kaya, “XVIII. Yüzyıl Osmanlı Toplumunda Nazarî ve Tatbikî olarak Karz İşlemleri”, Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, 2007, 237 s.

Abdullah Koçođan, “Bir Finansman Tekniđi Olarak Barter Sistemi ve İslâm Hukukundaki Yeri”, Yüksek Lisans tezi, Uludağ Üniversitesi, 2008, 108 s.

Betül Aşar (Genç), “İslâm Hukuk Tarihinde Para Vakıfları ve Finansman Kaynağı Olarak Kullanılması”, Yüksek Lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, 2011, 74 s.

iii. Makale ve Tebliğ

Ahmet Tabakoğlu, “İslâm Ekonomisinde Emek ve Sermaye Kurumları”, *İslâm’da Emek ve İşçi-İşveren Münasebetleri*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 1986, s. 79-96.

Hamdi Döndüren, “İslâm’da Para, Kredi, Faiz ve Enflasyon İlişkileri”, *İslâmî Araştırmalar*, 1/3 (1987), s. 56-70 (Ayrıca: *Para, Faiz ve İslâm* (1987), Sabri Orman, İsmail Kurt (eds.), İstanbul: İSAV 1992, s. 183-216).

İbrahim Kanyılmaz, “İslâmîyet ve Finansman Teorisi”, *İslâm Ekonomisinde Finansman Meseleleri* (1986), İstanbul: Ensar Neşriyat 1992, s. 21-67.

Hamdi Döndüren, “İslâm Ekonomisinde Faiz ve Finans Kaynakları”, *İslâm Ekonomisinde Finansman Meseleleri* (1986), İstanbul: Ensar Neşriyat, 1992, s. 153-228.

Hüner Şencan, “Günümüzde Banka, Faiz-Kredi Sorunları ve Müslümanca Tutum Arayışları”, *Para, Faiz ve İslâm* (1987), Sabri Orman, İsmail Kurt (eds.), İstanbul: İSAV, 1992, s. 217-231.

Celal Yeniçeri, “İslâm’da Kredi Kaynakları ve Veriliş Biçimi”, *İslâm Ekonomisinde Finansman Meseleleri* (1986), İstanbul: Ensar Neşriyat, 1992, s. 239-252.

İbrahim Ural, “Ortaçağ İslâm Dünyasında Bankacılık Türü İşlemler ve Finansman Meseleleri”, *İslâm Ekonomisinde Finansman Meseleleri* (1986), İstanbul: Ensar Neşriyat, 1992, s. 255-302.

Beşir Hamitoğulları, “İslâm İktisadının Sermaye Birikimi Modeli ve Bankacılık Düzeni”, *İslâm Ekonomisinde Finansman Meseleleri* (1986), İstanbul: Ensar Neşriyat, 1992, s. 354-398.

Hamdi Döndüren, “İslâm Ekonomisinde Sermaye Birikimi ve Kullanılma Yöntemleri”, *İLAM Araştırma Dergisi*, 1/2 (1996), s. 53-80

Hamdi Döndüren, “İslâm Hukukuna Göre Akdin Feshinden Doğan Tazminat, Rekabet, Reklam, Promosyon ve Acentelerin Temsil Yetkisi”, *I. Uluslararası İslâm Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi*, Mehmet Bayyigit (ed.), Konya: Kombad Yayınları, 1997, s. 106-138

Halil Güneç, “Faiz, Finans ve Borsa ile İlgili Bazı Meseleler”, *I. Uluslararası İslâm Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi*, Mehmet Bayyigit (ed.), Konya: Kombad Yayınları, 1997, s. 244-270.

Ali Şafak, “Mukayeseli Hukuk Açısından Factoring ve Komisyonculuk İşlemleri”, *I. Uluslararası İslâm Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi*, Mehmet Bayyigit (ed.), Konya: Kombad Yayınları, 1997, s. 663-699

Hamdi Döndüren, “16. Yüzyıl Kültürümüzde Finansman ve İstihdam Politikası”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7/7 (1998), s. 59-76

Ahmet Tabakoğlu, “İslâm Dünyasında Para ve Bankacılık Tecrübesi”, *Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama*, İstanbul: Albaraka Türk Yayınları, 2000, s. 149-162.

Ahmet Yılmaz, “İslâm Hukukuna Göre Kredi Kartı”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8/2 (2001), s. 59-106.

Servet Bayındır, “Sermaye ve Tarihsel Süreçte Mali Aracı Kurumların Sermayeye Yaklaşım Tarzı”, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4 (2001), s. 175-190.

Mehmet Bulut, “Osmanlılarda Ekonominin Finansmanı Meselesine Yeniden Genel Bir Bakış”, *İslâmî Araştırmalar Dergisi*, 18/4 (2005), s. 447-452.

Servet Bayındır, “Finansal Türev Varlıklar ve Bu Varlıklar Üzerine Yapılan Sözleşmelerin Fıkhî Tahlili”, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12 (2005), s. 51-73.

Servet Bayındır, “Bir Finansman Yöntemi Olarak Kullanılan Sermaye Ortaklığının İslâm Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, *Usûl: İslâm Araştırmaları*, 3 (2005), s. 139-157.

Mehmet Salih Kumaş, “Bir Finansman Yöntemi Olarak İş Ortaklığı Uygulaması: Mudârabe-Commenda Karşılaştırması”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 15/1 (2006), s. 369-385.

Süleyman Kaya, “XVIII. Yüzyıl Osmanlı Toplumunda Kredi İlişkilerinin Hukukî Boyutu”, *Türk Hukuk Tarihi Dergisi*, 3 (2007), s. 13-42.

İshak Emin Aktepe, “Kredi Kartı Sistemi ve İslâm Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 10/1 (2010), s. 133-157

Murat Çizakça, “İstanbul Tütün Gümrüğü ve Modern İslâm Finans Sistemi”, *Akademik Araştırmalar*, 12/47-48 (2010-2011), s. 257-260.

Süleyman Kaya, “XVIII. Yüzyıl Osmanlı Toplumunda Kredi Temin Yöntemleri”, *İslâm Hukuku Açısından Tarihten Günümüze Kredi ve Finans Yöntemleri*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2012, s. 9-56.

Abdullah Durmuş, “İslâm Hukuku Açısından Günümüz Kredi ve Finansman Yöntemleri”, *İslâm Hukuku Açısından Tarihten Günümüze Kredi ve Finans Yöntemleri*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2012, s. 57-109.

İshak Emin Aktepe, “Kredi Kartı İşlemlerinin Fıkhî Tahlili”, *Fıkhî Açından Finans ve Altın İşlemleri (Konya, 27-28 Nisan 2012)*, Halit Çalış (ed.), İstanbul: Ensar Neşriyat, 2012, s. 373-386.

Servet Bayındır, “Kredi Piyasalarındaki Bazı Uygulamaların Fıkhî Durumuna İlişkin Değerlendirmeler”, *Güncel Dinî Meseleler İstişare Toplantısı - III (10-12 Aralık 2010)*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2013, s. 41-66.

b. Faiz

i. Kitap

HEYET, *İslâm Hukukuna Göre Alışverişte Vade Farkı ve Kar Haddi*, tsh. İsmail Kurt, göz. geç. Hayrettin Karaman, İstanbul: İSAV, 1978; 1987, 231 s.; 1990, 231 s.

Selman Başaran, *Bütün Yönleriyle Faiz Hadisleri*, Bursa: İlim ve Kültür, 1986, 96 s.

Süleyman Uludağ, *İslâm’da Faiz Meselesine Yeni Bir Bakış*, İstanbul: Dergah Yayınları, 1988, 290 s.; 1998, 344 s.; 2010, 333 s.

Ali Özek, *Teşvik Kredileri ve Faiz*, İstanbul: İlmi Neşriyat, 1991, 16 s.

İsmail Özsoy, *Faiz ve Problemleri*, İzmir, Nil Yayınları, 1993, 429 s. (“İslâm İktisadında Faiz ve Çağımızda Ortaya Çıkan Problemler” başlıklı doktora tezinin yayımlanmış halidir.)

Mehmet Yazıcı, *Faiz*, İstanbul: Yaylım Yayıncılık, 1999, 236 s.

Sabri Orman, “Kur’an ve İktisat: Kredi ve Faiz Meselesine Makro-sistemik bir Yaklaşım”, *İktisat Tarih ve Toplum*, İstanbul: Küre, 2001, s. 161-176.

Hasip Asutay, *Alım-Satım ve Faiz*, Ankara: Lazer Ofset, 2002, 122 s.; İstanbul: Hacegan, 2003, 144 s.; 2005; 2009; 2011.

Hüseyin Tekin Gökmenoğlu, *Riba-Faiz, İslâm ve Reel İktisat*, Konya: Adal Ofset, 2003.

İsmail Mutlu, *Faiz*, İstanbul: Mutlu Yayıncılık, 2003, 401 s.

Sami Uslu, *İslâm’da Faiz Yasağı ve Çağdaş Finans*, İstanbul: Zafer Yayınları, 2005, 182 s.

Abdülaziz Bayındır, *Ticaret ve Faiz*, İstanbul: Süleymaniye Vakfı, 2007, 367 s.

Fazıl Yozgat, *Faizsiz Ekonomi: Sosyo-Ekonomik Yaklaşım*, Ankara: Araştırma Yayınları, 2010, 336 s.

İshak Emin Aktepe, *Faiz ve Finansman Hadisleri*, İstanbul: Yedirenk, 2010, 224 s.; *Hadis Kaynaklarında Faiz ve Finansman*, İstanbul: Hayat Yayınları, 2011, 213 s.

ii. Tez

Alpaslan Alkış, “İslâm Hukukunda Faizin İlleti”, Yüksek Lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, 1999, 151 s.

Ali Rıza Gül, “Tarihi Bağlamı Çerçevesinde Kur’an’da Riba Yasağı”, Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, 2001, 339 s.

Hüseyin Baysa, “İslâm Hukukunda Ribânın İlleti”, Yüksek Lisans tezi, Harran Üniversitesi, 2004, 114 s.

Dursun Sarı, “Merfû Nitelikli Ribâ Hadislerinin Tahrîc ve Tenkîdi”, Yüksek Lisans tezi, Erciyes Üniversitesi, 2005, 90 s.

Abdülbaki Deniz, “İslâm Hukukunda İllet Kavramı ve Faizin İlleti”, Yüksek Lisans tezi, Uludağ Üniversitesi, 2006, 163 s.

Abdil Karakuş, “İslâm Hukuku Kaynaklarındaki Faiz Kavramının Modern Ekonomi Bağlamında Yeniden Değerlendirilmesi”, Yüksek Lisans tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, 2006, 82 s.

Abdurrahman Aydın, “Çağdaş Dönemde Ribâ Âyetlerinin Yorumu Sorunu”, Yüksek Lisans tezi, Ankara Üniversitesi, 2006, 126 s.

Selim Çimen, “İslâm Hukukunda Faizin İlleti ile İlgili İhtilaflar”, Yüksek Lisans tezi, Ankara Üniversitesi, 2010, 171 s.

Hesna Serra Aksel, “Kur’an ve Sünnet’te Ticaret ve Faiz Kavramları”, Yüksek Lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, 2011, 99 s.

Fatiha Yalçın (Bozbaş), “İslâm Hukukunda Daru’l-harbde Faiz Tartışmaları”, Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 2013, 103 s.

iii. Makale ve Tebliğ

Osman Turan, “Selçuklu Türkiye’inde Faizle Para İkrasına Dair Hukukî Bir Vesika”, *Bellekten*, 16/62 (1952), Ankara, s. 251-260.

Coşkun Üçok, “Selçuk Türkiye’inde Faizle Para İkrasına Dair Hukukî Bir Vesika Hakkında”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2/1 (1953), s. 41-50.

Osman Turan, “Selçuklularda Faizle Para İkrası Münasebetiyle Zoraki Bir Tenkit”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4/1-2 (1955), s. 23-30.

Yusuf Z. Binatlı, “İslâm Hukukunun Ekonomik Alana Tesiri”, *Eskişehir İktisadî ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi*, 1/1 (1965), s. 141-149.

Yusuf Z. Binatlı, “Faiz ve İslâm Hukukunda Faiz”, *Eskişehir İktisadî ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi*, 2/1 (1966), s. 147-183.

Namık Zeki Aral, “Diyaret İşleri ve Faiz Meselesi”, *Diyaret İlmi Dergi*, 8/90-91 (1969), s. 362-365 [29 Nisan 1969 tarihli *Türkiye İktisat* gazetesinden alıntıdır].

Neşet Çağatay, “Osmanlı Devletinde Riba-Faiz Konusu, Para Vakıfları ve Bankacılık”, *Vakıflar Dergisi*, 9 (1971), s. 39-66.

Kemal Yaman, “Bankalarda Biriken Mevduat Faizleri ve Bunların Kullanılması”, *Diyaret İlmi Dergi*, 22/4 (1986), s. 11-15

Ali Sayı, “Faiz ve Faizin Tarihi Gelişimi”, *Faizsiz Yeni Bir Banka Modeli: Faizsiz Kredileşme Sistemi*, Ahmet Tabakoğlu, İsmail Kurt (eds.), İstanbul: İSAV, 1987, s. 19-36

Beşir Gözübenli, “İslâm’da Faiz Yasağı ve Paralı Ekonomi”, *İslâm Ekonomisinde Finansman Meseleleri (1986)*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 1992, s. 78-96.

Mustafa Baktır, “İslâm Hukukunda Zaruret Hali ve Faiz İlişkisi”, *İslâm Ekonomisinde Finansman Meseleleri (1986)*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 1992, s. 122-146.

Hamdi Döndüren, “İslâm Ekonomisinde Faiz ve Finans Kaynakları”, *İslâm Ekonomisinde Finansman Meseleleri (1986)*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 1992, s. 153-228.

Abdülaziz Bayındır, “Osmanlılarda Nazari ve Tatbiki olarak Faiz”, *İslâm Ekonomisinde Finansman Meseleleri (1986)*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 1992, s. 316-339.

Hüner Şencan, “Günümüzde Banka, Faiz-Kredi Sorunları ve Müslümanca Tutum Arayışları”, *Para, Faiz ve İslâm (1987)*, Sabri Orman, İsmail Kurt (eds.), İstanbul: İSAV, 1992, s. 217-231.

Erol Zeytinoğlu, “İslâm’da ve Diğer Sistemlerde Faiz”, *Para, Faiz ve İslâm (1987)*, Sabri Orman, İsmail Kurt (eds.), İstanbul: İSAV, 1992, s. 91-116.

Mehmet Erkal, “Madeni Para, Banknot ve Kağıt Para Mübadelesinde Faiz”, *Para, Faiz ve İslâm (1987)*, Sabri Orman, İsmail Kurt (eds.), İstanbul: İSAV, 1992, s. 161-182.

Abdülaziz Bayındır, “İslâm’da Faiz Mefhumu ve Unsurları”, *Para, Faiz ve İslâm* (1987), Sabri Orman, İsmail Kurt (eds.), İstanbul: İSAV, 1992, s. 117-143.

Hayreddin Karaman, “Alışverişte Vade Farkı”, *İslâm Hukukuna Göre Alışverişte Vade Farkı ve Kar Haddi*, tsh. İsmail Kurt, göz. geç. Hayrettin Karaman, İstanbul: İSAV - İlmi Neşriyat 1990, s. 13-38

Yunus Vehbi Yavuz, “‘İslâm’da Faiz Meselesine Yeni Bir Bakış’ Adlı Kitap Üzerine Düşünceler”, *İslâmî Araştırmalar*, 5/3 (1991), s. 220-230.

Ahmet Onay, “İslâm Fıkında Vâdeli Satış”, *Diyanet İlmi Dergi*, 29/2 (1993), s. 81-90

İsmail Özsoy, “Kredi Faizi: Kur’ân’a Göre Bir Değerlendirme”, *İslâmî Sosyal Bilimler Dergisi*, 2/3 (1994), s. 30-41

Neşet Çağatay, “Osmanlı İmparatorluğunda Faizin Devletçe Düzenlenmesi ve Kontrolü”, *Güncel Konular Üzerine Makaleler*, Ankara: TTK, 1994, 393 s.; 1997, 259 s.

Orhan Çeker, “Mecelle’de Ele Alınmayan Üç Konu: Faiz Sarf ve Karz”, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5 (1994), s. 99-117 (Ayrıca: *Ahmet Cevdet Paşa (1823-1895) Vefatının 100. Yılına Armağan (Sempozyum: 9-11 Haziran 1995)*, Ankara: TDV Yayınları, 1997, s. 343-361).

Ali Bakkal, “İslâm Hukukunda Para ve Fâiz Telâkkisi Zâviyesinden Enflasyon Farkının Ödenmesi Problemi”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1 (1995), s. 45-80.

İrfan Yücel, “Vâdeli ve Taksitli Alış-Verişler Enflasyon ve Vâde Farkı”, *Diyanet İlmi Dergi*, 32/3 (1996), s. 3-20.

Mustafa Baktır, “İslâm Hukukunda Zaruret Hali ve Faiz İlişkisi”, *I. Uluslararası İslâm Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi*, Mehmet Bayyigit (ed.), Konya: Kombad Yayınları, 1997, s. 748-759.

Beşir Gözübenli, “İslâm Borçlar Hukukuna Göre Vadeli Satışlar ve Selem I: Vadeli Satışlarda Vade Farkı Problemi”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13 (1997), s. 5-20.

Beşir Gözübenli, “İslâm Borçlar Hukukuna Göre Kredi İşlemlerinde Cârî Olan Riba”, *I. Uluslararası İslâm Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi*, Mehmet Bayyigit (ed.), Konya: Kombad Yayınları, 1997, s. 607-659.

Hayreddin Karaman, “Vade Farkı”, *I. Uluslararası İslâm Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi*, Mehmet Bayyigit (ed.), Konya: Kombad Yayınları, 1997, s. 762-777.

Rahmi Yaran, “Türk Hukukundaki Temerrüt Faizinin İslâm Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, *I. Uluslararası İslâm Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi*, Mehmet Bayyigit (ed.), Konya: Kombad Yayınları, 1997, s. 703-740.

Abdülaziz Bayındır, “Faizsiz Sistemde Ödemeyi Geciktiren Borçluya Uygulanacak Maddi Ceza”, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3 (2001), s. 51-70 (Ayrıca: *İHAD*, 16 (2010), s. 331-346).

Halim Işık, “Eski ve Yeni Ahid’de Para ve Faiz”, *Marife*, 6/1 (2006), s. 51-77.

Servet Bayındır, “Din ve Ülke Farklılığının Faizin Hükümüne Etkisi”, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 14 (2006), s. 207-235.

Abdülaziz Beki, “‘Faizli İşlemin Enflasyon Altındaki Faizinin Caiz Olduğu’ Görüşüne Reddiye”, *Avrupa İslâm Üniversitesi İslâm Araştırmaları Dergisi*, 1/1 (2008), s. 128-136.

Süleyman Kaya, “17. Yüzyıl Sonlarında Muhalif Bir Metin: Muhammed b. Hamza El-Aydî’nin Bey’u’l-İne Risalesi”, *Dîvân: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, 14/26 (2009), s. 97-112.

Hüseyin Esen, “Alacak-Borç İlişkileri ve Buna Bağlı Fikhî Sorunlar”, *Fikhî Açından Finans ve Altın İşlemleri (Konya, 27-28 Nisan 2012)*, Halit Çalış (ed.), İstanbul: Ensar Neşriyat, 2012, s. 261-304 (Ayrıca: Hüseyin Esen, “İslâm Hukuku Açısından Borcun Geciktirilmesi Halinde Uygulanabilecek İşlemler”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 36 (2012), s. 9-46).

İsmail Özsoy, “Fıkıh Doktrininde Para ve Faiz”, *Fikhî Açından Finans ve Altın İşlemleri (Konya, 27-28 Nisan 2012)*, Halit Çalış (ed.), İstanbul: Ensar Neşriyat, 2012, s. 75-132.

Mehmet Emin Özcan, “Bankacılık İşlemleri”, *Güncel Dinî Meseleler İstişare Toplantısı - III (10-12 Aralık 2010)*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2013, s. 67-74.

Oğuzhan Tan, “Ekonomik Realite Temelinde Fazlalık Ribası Üzerine Bir Değerlendirme”, *Güncel Dinî Meseleler İstişare Toplantısı - III (10-12 Aralık 2010)*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2013, s. 111-129.

Abdülaziz Bayındır, “Faizin Çerçevesi ve Faiz-Enflasyon İlişkisi”, *Güncel Dinî Meseleler İstişare Toplantısı - III (10-12 Aralık 2010)*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2013, s. 130-156.

Hasan Özer, “İbn Kemal ve ‘Riba’ adlı Risalesi”, *İHAD*, sy. 16 (2010), s. 157-186.

Nihat Dalgın, “Faiz Yasağıyla İlgili Farklı Yaklaşımlar”, *İHAD*, sy. 16 (2010), s. 77-110.

Fatiha Bozbaş, “İslâm Hukukunda Dâru’l-Harbde Faiz Tartışmaları”, *İHAD*, sy. 23 (2014), s. 173-198.

Şevket Pekdemir, “İslâm Hukuku Açısından Para Borçlarında Cezai Şart”, *İHAD*, sy. 23 (2014), s. 129-156.

Yakup Yüksel, “Müfessir Tahir b. Âşur (1879-1973)’un et-Tahrir ve’t-Tenvir Adlı Eserinde Rüşvet ve Faiz Yorumu”, *Gümüştane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, IV/7 (2015), s. 225-241.

c. Katılım Bankacılığı

i. Katılım Bankacılığının Fikhî Yönü

(1) Kitap ve Kitap Bölümü

HEYET, *Faizsiz Yeni Bir Banka Modeli: Faizsiz Kredileşme Sistemi (1986)*, Ahmet Tabakoğlu, İsmail Kurt (eds.), İstanbul: İSAV, 1987, 262 s.

İsmail Özsoy, *Türkiye'de Özel Finans Kurumları ve İslâm Bankacılığı*, İstanbul: Timaş Yayınları, 1987, 177 s.; *Özel Finans Kurumları*, İstanbul: Asya Finans Kurumu, 1997, 237 s.

Süleyman Karagülle, *Alternatif Faizsiz Banka, Selem ve Kredileşme*, İstanbul: İz Yayıncılık, 1993, 391 s.

Mahmut Atıcı, *Sorularla ÖFK ve Bankacılık Temel Bilgileri: (1716 Soru-1716 Cevap)*, İstanbul: Asya Finans Kurumu, 1996, 504 s.

HEYET, *Türkiye'de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama*, İstanbul: Albaraka Türk Yayınları, 2000, 246 s.

Servet Bayındır, *İslâm Hukuku Penceresinden Faizsiz Bankacılık*, İstanbul: Rağbet Yayınları, 2005, 272 s. ("Faizsiz Bankacılık İşlemlerinin İslâm Fıkıhdaki Yeri" başlıklı doktora tezinin yayımlanmış halidir).

HEYET, *Finansal Yenilik ve Açılımları ile Katılım Bankacılığı*, İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2009, 271 s.

Servet Bayındır, "Katılım Bankacılığı İçin Yeni Bir Ürün Olarak Mal (Emtia) Vadeli İşlem Sözleşmeleri ve Fikhî Açından İncelenmesi", *Finansal Yenilik ve Açılımları ile Katılım Bankacılığı*, İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2009, s. 155-206

İshak Emin Aktepe, *İslâm Hukuku Çerçevesinde Finansman ve Bankacılık*, İstanbul: Yedirenk Yayınları, 2010, 156 s.; 2011, 168 s.; İstanbul: Hayat Yayınları, 2012, 192 s.

Hüseyin Tunç, *Katılım Bankacılığı: Felsefesi, Teorisi ve Türkiye Uygulaması*, İstanbul: Nesil, 2010, 298 s.

HEYET, *İslâmî Finansa Ürün Geliştirme ve Fetva Süreçleri (Bildiriler Kitabı)*, Sakarya: Beşiz, 2015, 171 s.

(2) Tez

Servet Bayındır, "Özel Finans Kurumlarının İslâm Hukuku Yönünden Değerlendirilmesi", Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 1995, 62 s.

İsmail Cebeci, "İslâm İktisadî Literatüründe Murabaha Tartışmaları", Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, 2010, 248 s.

(3) Makale ve Tebliğ

Namık Zeki Aral, “İslâm Bankası”, *Diyanet İlmi Dergi*, 2/6-7 (1963), s. 44-47 [Türkiye İktisat Gazetesi, c. 2, no: 6-7’den iktibastır].

Kamil Erdem, “İslâmî Bankacılığın Hikayesi”, *İlim ve Sanat*, 1 (1985), s. 55-60.

Sabri Tekir, “Faizsiz Sistemde Kredileşme ve Kredi Müessesesi”, *Faizsiz Yeni Bir Banka Modeli: Faizsiz Kredileşme Sistemi*, Ahmet Tabakoğlu, İsmail Kurt (eds.), İstanbul: İSAV, 1987, s. 77-96.

Hamdi Döndüren, “İslâm Bankacılığı ve Risk Sermayesi” *İslâmî Araştırmalar*, 6/1 (1992), s. 17-31.

Hamza Aktan, “Ticaret Hukukunun Yeni Bazı Problemleri Üzerine İslâm Hukuku Açısından Bir Değerlendirme (Borsa, Teminat Mektubu, Leasing)”, *I. Uluslararası İslâm Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi*, Mehmet Bayyigit (ed.), Konya: Kombad Yayınları, 1997, s. 209-228.

Servet Bayındır, “Çağdaş Murâbahaya Etkisi Bakımından Fıkıhta Va’din Bağlayıcılığı Meselesi”, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 11 (2005), s. 107-120.

Servet Bayındır, “Banka Mevduat Hesaplarının İslâm Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, *Marife*, 5/2 (2005), s. 7-20.

Ali Rıza Gül, “Faizsiz Bankacılığın Dinî Temeli Açısından Mudâra ile Selef Yöntemlerinin Mukayesesi”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 46/1 (2005), s. 43-83.

Mehmet Salih Kumaş, “Faizsiz Bir Finans Yöntemi Olarak Venture Capital Sistemi ve İslâm Bankacılığı ile Mukayesesi”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16/1 (2007), s. 279-298.

Hamdi Döndüren, “Osmanlı Tarihinde Bazı Faizsiz Kredi Uygulamaları ve Modern Türkiye’de Faizsiz Bankacılık Tecrübesi”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17/1 (2008), s. 1-24.

İsmail Cebeci, “Modern İslâm İktisadı Çalışmalarında Metodolojik Yaklaşımlar: Murâbaha Örneği”, *Genç Akademisyenler İlahiyat Araştırmaları: Sempozyum, 1-2 Mayıs 2008*, İstanbul, 2009, s. 235-246.

Pınar Özlem Demir, “İslâm Hukukunda Sınırlı Mudarebe (Emek - Sermaye) Şirketi ve Günümüzde Katılım Bankaları Uygulamalarındaki Yeri”, *Prof. Dr. Hüseyin Hatemi’ye Armağan*, 2009, s. 539-561 (Ayrıca: *Prof. Dr. Şener Akyol’a Armağan*, 2011, s. 419-441).

Abdullah Durmuş, “Fıkıhta Karz (Ödünç) Sözleşmesinde Wade Şartının Bağlayıcılığı Meselesi”, *İHAD*, 16 (2010), s. 315-330.

Servet Bayındır, “İmam Şafii’nin ‘Bey’u’l-İne’ Hakkındaki Görüşünden Hareketle Üretilen Modern Finansal Ürünler ve Bu Ürünlerin Fikhi Değerlendirilmesi

(Malezya Örneği)", *Uluslararası İmam Şafii Sempozyumu (7-9 Mayıs 2010)*, Mehmet Bilen (ed.), İstanbul: Kent Işıkları Yay., 2010, s. 786-800.

Necmettin Kızılkaya, "Modern Dönemde Faizsiz Bankacılık ve Fıkhî İşleyişi", *İHAD*, 20 (2012), s. 135-150.

Mehmet Günay, "İslâm Hukukunda Akid Teorisi Bağlamında Çağdaş Finansman Enstrümanlarından Murabaha Uygulamaları", *Fıkhî Açıldan Finans ve Altın İşlemleri (Konya, 27-28 Nisan 2012)*, Halit Çalış (ed.), İstanbul: Ensar Neşriyat, 2012, s. 207-230.

Emrullah Dumlu, "Fıkhî Açıldan Altın Hesabı", *İHAD*, 20 (2012), s. 237-266.

İshak Emin Aktepe, "Katılım Bankacılığında Uygulanan Finansman Teknikleri, Müşterilerden Alınan Komisyonlar, Vadesinde Ödenmeyen Borçlar ve Mudârip Bankanın Zarara Katılma Hali", *Güncel Dinî Meseleler İstışare Toplantısı - III (10-12 Aralık 2010)*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2013, s. 241-276.

Servet Bayındır, "Şâfiî Fukahâsının Beyu'l-î'ne Hakkındaki Yaklaşımı ve Bunun Günümüz İslâmî Finans Piyasalarına Yansıması", *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 28 (2013), s. 119-140.

Ercan Eser, "İslâm Hukuku Açısından Hilenin Meşruiyeti (İslâmî Finans Kurumlar Örneği)", *İHAD*, 25 (2015), s. 225-250.

Necmeddin Güney, "İslâmî Finansta Şer'i Yönetim Uygulamaları ve Konuyla İlgili Tartışmalara Genel Bir Bakış", *Türkiye İslâm İktisadî Dergisi*, 2/2 (2015), s. 45-69.

ii. Katılım Bankacılığının İktisadî ve Hukukî Yönü

(1) Kitap ve Kitap Bölümü

Vural Günal, *Özel Finans Kurumları*, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, 1984, 50 s.

Cihangir Akın, *Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma*, İstanbul: Kayıhan Yayınevi, 1986, 440 s.

İdris Ermeydan, *Özel Finans Kurumları*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 1986, 103 s.

HEYET, *Özel Finans Kurumları ve Türkiye Uygulaması Sempozyumu*, ed. Orhan Oğuz, İstanbul: Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslâm Ülkeleri Ekonomik Araştırma Enstitüsü, 1988, 228 s.

Mustafa Uçar, *Türkiye'de Dünyada Faizsiz Bankacılık ve Hesap Sistemleri*, İstanbul: Fey Vakfı, 1993, 200 s.

Murat Çizakça, *Risk Sermayesi, Özel Finans Kurumları ve Para Vakıfları (1990)*, İstanbul: İSAV Yayınları - Ensar Neşriyat, 1993, 144 s.

Ahmet Battal, *Bankalarla Karşılaştırmalı Olarak Hukukî Yönden Özel Finans Kurumları*, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1999, 280 s.

HEYET, *Türkiye'de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama*, İstanbul: Albaraka Türk Yayınları, 2000, 246 s.

Sabri Orman, "Tarih Uygarlık ve İktisadî Politika Bağlamında Özel Finans Kurumları", *İktisat Tarih ve Toplum*, İstanbul: Küre 2001, s. 115-130 (Ayrıca: *Türkiye'de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama*, İstanbul: Albaraka Türk Yayınları, 2000, s. 131-138).

Hasan Çetin, *Özel Finans Kurumları ve Faizsiz Bankacılık*, İstanbul: Boğaziçi Yöneticiler Vakfı, 2003.

Ali Polat, "Katılım Bankacılığı: Dünya Uygulamalarına İlişkin Sorunlar-Fırsatlar; Türkiye İçin Projeksiyonlar", *Finansal Yenilik ve Açılımları ile Katılım Bankacılığı*, İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2009, s. 77-120.

Bülent Köksal, "Portföy Çeşitlendirmesi Açısından Katılım Bankaları", *Finansal Yenilik ve Açılımları ile Katılım Bankacılığı*, İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2009, s. 121-154.

H. İbrahim Bulut ve Bünyamin Er, "Katılım Bankacılığında İki Yeni Finansal Teknik Önerisi: Mudaraba-Risk Sermayesi Yatırım Ortaklıkları ve Mudaraba-Risk Sermayesi Yatırım Fonları", *Finansal Yenilik ve Açılımları ile Katılım Bankacılığı*, İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2009, s. 11-76.

Kamil Güngör, "Bir Finansal Araç Olarak Katılım Bankacılığı: Tesbitler-Teklifler", *Finansal Yenilik ve Açılımları ile Katılım Bankacılığı*, İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2009, s. 207-27.

Hüseyin Tunç, *Katılım Bankacılığı: Felsefesi, Teorisi ve Türkiye Uygulaması*, İstanbul: Nesil, 2010, 298 s.

M. Şerafettin Özsoy, *Sağlam Bankacılık Modeli ile Katılım Bankacılığına Giriş*, İstanbul: Kuveyt Türk, 2012, 384 s.

HEYET, *İslâmî Finansta Ürün Geliştirme ve Fetva Süreçleri (Bildiriler Kitabı)*, Sakarya: Beşiz, 2015, 171 s.

(2) Tez

Esat Akıskaloğlu, "Bir Finansal Kurumlaşma Türü Olarak İslâmî Bankacılık Sistemi", Yüksek Lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, 1986, 103 s.

Mustafa Uçar, "Özel Finans Kurumlarında Fon Temini ve Tahsisinin Muha-sebeleştirilmesi", Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, 1987, 213 s.

Güven Sevil, "Faizsiz Bankacılık Sistemi ve Türk Ekonomi ve Bankacılığına Getirdiği Olanaklar", Yüksek Lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, 1988, 71 s.

Nevzat Aypek, "Türk Sermaye Piyasasında Özel Finans Kurumlarının Yeri ve İşleyişi", Yüksek Lisans tezi, Gazi Üniversitesi, 1988, 134 s.

Bora Bekir Bayraktar, “İslâm Bankacılığının Esasları ve Özel Finans Kurumlarının Verimlilik ve Risk Açısından Değerlendirilmesi”, Yüksek Lisans tezi, Gazi Üniversitesi, 1988, 174 s.

İbrahim Arslan, “Türk Hukukunda Özel Finans Kurumları”, Yüksek Lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, 1988, 250 s.

Ahmet Battal, “Özel Finans Kurumları”, Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, 1989, 314 s.

Mütteki Sezen, “Özel Finans Kurumlarının Bankacılık Hizmetleri Açısından Değerlendirilmesi”, Yüksek Lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 1990, 188 s.

Durdu Kıvrak, “Türkiye’de Özel Finans Kurumları Uygulaması ve Klasik Bankacılıkla Karşılaştırılması”, Yüksek Lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, 1991, 134 s. s.

Magsud Şoariyan Sattari, “İslâmî Bankacılık”, Yüksek Lisans tezi, Ankara Üniversitesi, 1991, 145 s.

Mahmut Danacı, “İslâmî Finans Teknikleri: Uygulama Biçimleri, Sorunları ve Çözüm Yolları”, Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, 1991, 119 s.

Şenay Değer, “Türkiye’de İslâm Bankacılığı-Özel Finans Kurumları (Teorisi, Kuruluşu, İşleyişi)”, Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 1991, 80 s.

Adil Karaman, “Türkiye’de Özel Finans Kurumları, Faaliyetleri ve Sosyal Yönü”, Yüksek Lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, 1992, 95 s.

Meral Köken (Kayalı), “İslâm Bankacılığı Türkiye Uygulaması: Özel Finans Kurumu”, Yüksek Lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, 1992, 104 s.

Bilgin Yıldırım, “Türkiye’de Özel Finans Kurumları ve Türk Ekonomisine Katkıları”, Yüksek Lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, 1993, 119 s.

İlhami Coşkun, “Özel Finans Kurumları”, Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, 1993, 213 s.

Kemal Gündoğdu, “Türkiye’deki Özel Finans Kurumlarının Fonksiyonları”, Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, 1993, 139 s.

Ali Paşa Gülakar, “Özel Finans Kurumları ve Türk Sermaye Piyasasına Katkıları”, Yüksek Lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, 1994, 54 s.

Turgay Geçer, “Özel Finans Kurumlarında Aktif-Pasif Yönetimi”, Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, 1995, 204 s.

Zeynep Hatunoğlu, “Genel Olarak İslâm Bankaları ve Türkiye’de Özel Finans Kurumları ile Klasik Ticari Bankaların Farklılıklarının Belirlenmesi”, Yüksek Lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, 1995, 126 s.

Ali Galip Güven, “Faizsiz Ekonomi Önerisinin İktisadî Kalkınma Perspektifinden İncelenmesi”, Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 1995, 67 s.

Hüseyin İskender, “Risk Sermayesi ve Risk Sermayesi Sektörünün Gelişiminde Faizsiz Finans Kurumlarının Rolü”, Yüksek Lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, 1995, 172 s.

Mügehan Acaraslan, “Para Piyasasında Banka Dışı Mali Kesimde Finansal Farklılaşma: Factoring, Forfaiting, Leasing ve Özel Finans Kurumları”, Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 1995, 222 s.

Aydın Gündoğdu, “Yatırımların Finansmanı Açısından Özel Finans Kurumları ve Türkiye Uygulaması”, Yüksek Lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, 1996, 95 s.

H. Murat Topçu, “Türkiye’de Faizsiz Bankacılık”, Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, 1996, 162 s.

Abdulkaki Başgümüş, “Özel Finans Kurumlarının Sermaye Piyasası İçindeki Yeri”, Yüksek Lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, 1997, 103 s.

Ahmet Akcan, “Özel Finans Kurumlarının Türk Finans Sektöründeki Konumu ve Geleceği”, Doktora tezi, İnönü Üniversitesi, 1997, 255 s.

Murat Güçtekin, “Özel Finans Kurumu Organizasyonu, Sorunları ve Çözüm Önerileri”, Yüksek Lisans tezi, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Fen Bilimleri Enstitüsü, 1997, 122 s.

Hakan Beroğlu, “Türkiye’de Özel Finans Kurumları ve Efektif Kurumlar Vergisi Oranları”, Yüksek Lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, 1997, 120 s.

Hüseyin Altındaş, “Özel Finans Kurumları ve Türkiye Uygulaması”, Yüksek Lisans tezi, Niğde Üniversitesi, 1998, 142 s.

Metin Küçüktay, “Özel Finans Kurumlarında Nakit Yönetimi”, Yüksek Lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, 1998, 85 s.

Mikail Altan, “Modern Bankacılık Fonksiyonları Açısından Özel Finans Kurumlarının Değerlendirilmesi”, Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, 1998, 326 s.

Ramazan Solmaz, “Türkiye’de Bankacılık Özel Finans Kurumlarının Faaliyetleri: Yasal Çerçeve”, Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, 1998, 154 s.

Raşit Bora Polatkan, “İslâm Bankacılığı ve Türkiye’de Özel Finans Kurumları”, Yüksek Lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 1998, 178 s.

Mehmet İncirci, “Türkiye’de Özel Finans Kurumlarının Tarihsel Bir Analizi”, Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 1999, 101 s.

Niyazi Dalkılıç, “Özel Finans Kurumları Fon Kullandırılmaları ile Bankaların Kredi Politikalarının Karşılaştırılması”, Yüksek Lisans tezi, İnönü Üniversitesi, 1999, 137 s.

Yavuz Orta, “Özel Finans Kurumları Yönetim ve Organizasyonu, Sorunlar, Çözüm Önerileri ve Uygulaması”, Yüksek Lisans tezi, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, 1999, 134 s.

Ziya Ar, “Dış Ticaret İşlemlerinin Özel Finans Kurumlarındaki İşlevleri, Önemi ve Uygulamadan Örnekler”, Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 2000, 159 s.

Murat Türkyılmaz, “Bankacılık İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi ve Geleneksel Bankacılık ile Faizsiz Sistem Bankacılığının Muhasebe Yönünden Karşılaştırılması”, Yüksek Lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, 2001, 190 s.

Bahar Gümrükçü, “Türkiye’de Özel Finans Kurumları Açısından Leasing İşlemleri”, Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, 2001, 131 s.

Bülent Karaçay, “Faizsiz Bankacılığın Türkiye’deki Gelişimi, Uygulamaları ve Finans Sektöründeki Yeri”, Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 2001, 125 s.

Erhan Gül, “İslâm Kalkınma Bankası’nın Finansal Yapısı ve Türkiye’ye Açtığı Kredilerin Analizi”, Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslâm Ülkeleri Enstitüsü, 2001, 150 s.

Hakan Berooğlu, “Nakit Yönetimi: Özel Finans Kurumları Açısından Teorik ve Uygulamalı Bir Yaklaşım”, Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, 2002, 204 s.

Memet Çiftci, “Dezenflasyon Sürecinin Özel Finans Kurumları Faaliyetlerine Etkileri ve Sonuçları”, Yüksek Lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, 2002, 164 s.

Recep Tekçam, “Özel Finans Kurumlarının Türk Mali Sistemindeki Yeri ve Önemi”, Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 2002, 215 s.

Selvi Suiçmez, “Özel Finans Kurumları ve Türkiye Uygulaması”, Yüksek Lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, 2002, 134 s.

Serkan Altaner, “Türkiye’de Özel Finans Kurumlarının Bankacılık Sektörü İçindeki Yeri”, Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 2002, 204 s.

Erdem Budur, “Türkiye’de Özel Finans Kurumlarının Yeniden Yapılandırılması”, Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 2003, 135 s.

Musa Başaran, “Özel Finans Kurumlarında Hesap İşleri Düzeni”, Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 2003, 163 s.

Oruç Alkılınç, “Ortadoğu Ülkelerinde Bankacılığın Yapısı, Gelişimi ve Kullanılan Finansal Teknikler”, Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, 2003, 381 s.

Selami Tuğrul, “Türkiye’de Özel Finans Kurumları ve Klasik Bankacılığın Denetim Açısından Karşılaştırılması ve Eğitimi”, Yüksek Lisans tezi, Gazi Üniversitesi, 2004, 81 s.

Saliha Atalay, “Özel Finans Kurumlarının Türk Finans Sektöründeki Yeri ve Etkileri”, Yüksek Lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, 2005, 80 s.

Cemal Çakan, “Finansal Kiralama (Leasing) ve Türkiye Uygulaması”, Yüksek Lisans tezi, İnönü Üniversitesi, 2006, 141 s.

Münire Konday, “Özel Finans Kurumlarının Türkiye’deki Gelişim Süreci ve Bir Uygulama”, Yüksek Lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2006, 101 s.

Ahmet Tok, “Türk Hukukunda Katılım Bankalarının Fon Toplama ve Kullandırma İşlemleri ile Klasik Bankacılık İşlemleri”, Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 2006, 156 s.

Fatma Karakaya, “Türkiye’de Katılım Bankaları ve Denetimi”, Yüksek Lisans tezi, Gazi Üniversitesi, 2006, 238 s.

Mümin Pekcan, “Katılım Bankacılığı Faaliyetleri ve Muhasebeleştirme Sistemleri”, Yüksek Lisans tezi, Uludağ Üniversitesi, 2006, 145 s.

Ahmet Cüneyt Darçın, “Özel Finans Kurumlarının Katılım Bankalarına Dönüşümünün Sebepleri ve Sonuçları”, Yüksek Lisans tezi, Atılım Üniversitesi, 2007, 110 s.

Mustafa Mürsel Eskici, “Türkiye’de Katılım Bankacılığı Uygulaması ve Katılım Bankalarının Müşteri Özellikleri”, Yüksek Lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2007, 186 s.

Orhan Gudil, “Türkiye’de Katılım Bankacılığı ve Katılım Bankalarının Getirisi ile Alternatif Yatırım Araçları Getirilerinin Analizi (2004-2006)”, Yüksek Lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, 2007, 122 s.

Rüveyde Ebru Türkmenoğlu, “Katılım Bankacılığı ve Türkiye’deki Finansal Yapı”, Yüksek Lisans tezi, Kırıkkale Üniversitesi, 2007, 92 s.

Nihat Arabacı, “Katılım Bankalarının Türkiye’de Bankacılık Sektöründeki Yeri, İşleyişi ve Performans Analizi”, Yüksek Lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, 2007, 153 s.

Ersan Özgür, “Katılım Bankalarının Finansal Etkinliği ve Mevduat Bankaları ile Rekabet Edebilirliği”, Doktora tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, 2007, 242 s.

Ekrem Şahin, “Türkiye’de Düünden Bugüne Katılım Bankaları”, Yüksek Lisans tezi, Kadir Has Üniversitesi, 2007, 158 s.

Melihat Hancı, “Katılım Bankalarında Sigortacılık İşlemleri ve Uygulaması”, Yüksek Lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, 2007, 251 s.

Alper Coşkun, “Katılım Bankalarının Bankacılık Sektöründeki Yeri ve Önemi”, Yüksek Lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, 2008, 134 s.

Sibel Doğan, “Katılım Bankaları ve Ekonomiye Etkileri: Türkiye Örneği”, Yüksek Lisans tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, 2008, 94 s.

Zeynel Eşiyok, “Katılım Bankalarının Kullandırdıkları Krediler ve Karşılaştıkları Riskler”, Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 2008, 112 s.

Şahan Hasan Atılğan, “Türk Banka Hukukunda Katılım Bankacılığı”, Yüksek Lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, 2009, 106 s.

Bahadır Özkara, “Katılım Bankalarının Fon Toplama ile Fon Kullandırım İşlemleri ve Katılım Bankalarının Finansal Performanslarının Değerlendirilmesi”, Yüksek Lisans tezi, Uludağ Üniversitesi, 2010, 174 s.

Ali Semih Aladağ, “Türkiye’de Bireysel Bankacılığın Katılım Bankalarındaki Gelişimi ve Bir Katılım Bankası Uygulaması”, Yüksek Lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, 2010, 137 s.

Aziz Battal, “Katılım Bankalarında Kredilendirme, Maliyet ve Fiyatlama: Örnek Bir Uygulama”, Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 2010, 155 s.

Ömer Kaya, “Katılım Bankacılığının Gelişimi ve Türk Bankacılık Sistemi İçerisindeki Etkinliğinin Araştırılması”, Yüksek Lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, 2010, 157 s.

Sedef Şen, “Türk Bankacılık Sistemi İçerisinde Katılım Bankacılığı’nın Yapısal Analizi”, Yüksek Lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, 2011, 167 s.

Muaz Güngören, “Katılım Bankalarında Alternatif Menkul Kıymet İhracının (Seküritizasyon) Yapısal Farklılık Gösteren Finansal Piyasalarda Uyum Modellemesi: SUKUK Örneği”, Doktora tezi, Kadir Has Üniversitesi, 2011, 186 s.

Abdurrahman Çalık, “Tekâfül Sigorta Sistemi ve Katılım Bankalarında Uygulanabilirliği”, Yüksek Lisans tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 2011, 108 s.

Ahmet Tayfur Akcan, “Faizsiz Bankacılık Sisteminin Bankacılık Sistemi İçindeki Yeri: Türkiye’de Karşılaştırmalı Genel Durum Analizi”, Yüksek Lisans tezi, Uşak Üniversitesi, 2012, 98 s.

Fırat Kınalı, “Faizsiz Sistemde Bankacılık Anlayışı ve Kredi İşlemleri”, Yüksek Lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, 2012, 234 s.

Mehmet Levent Erdaş, “Katılım Bankalarının Kar Dağıtım Metodları ve Bankacılık Sektöründeki Yapısal Analizi”, Yüksek Lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2012, 196 s.

Hamza Özkan, “Katılım Bankacılığının Klasik Bankalarla Karşılaştırılması ve Muhasebe Uygulamaları”, Yüksek Lisans tezi, Niğde Üniversitesi, 2012, 419 s.

Halid Velid Baykara, “Katılım Bankalarında Etkinlik ve Verimlilik Analizi”, Yüksek Lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, 2012, 120 s.

Emre Uslucan, “Katılım Bankalarında Bireysel Pazarlama Faaliyetleri ve Tüketicilerin Katılım Bankaları Tercihinde Etkili Olan Faktörler”, Yüksek Lisans tezi, Atılım Üniversitesi, 2013, 88 s.

Muhammet Fatih Canbaz, “Katılım Bankacılığının Türk Bankacılık Sistemindeki Yeri, Çalışma Şekli, Enstrümanları ve Performans Analizi”, Yüksek Lisans tezi, Kırklareli Üniversitesi, 2013, 126 s.

Bayram Kaya, “Katılım Bankalarında Bireysel Emeklilik Sistemi ve İşleyişi”, Yüksek Lisans tezi, Gazi Üniversitesi, 2013, 174 s.

Raci Kaya, “Türk Bankacılık Sisteminde Katılım Bankalarının Tercih Nedenleri ve Bir Araştırma”, Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, 2013, 183 s.

Aydoğan Okumuş, “Risk Sermayesi Oluşumunda Katılım Bankacılığının Rolü ve Etkisi”, Yüksek Lisans tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, 2013, 152 s.

Mustafa Emin Gül, “Faizsiz Bankacılıkta Risklere Karşı Aktif ve Pasif Yönetimi: Türkiye Katılım Bankaları Üzerine Bir Uygulama”, Yüksek Lisans tezi, Erciyes Üniversitesi, 2013, 149 s.

Fatih Çolak, “Katılım Bankacılığının Sektördeki Yeri ve Finansal İstikrara Katkısı”, Yüksek Lisans tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, 2013, 125 s.

Biröl Birben, “Türk Katılım Bankacılığı Sektöründe Yeni Faizsiz Bankacılık Ürünlerinin Gelişimi”, Yüksek Lisans tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2013, 149 s.

Suna Akten Çürük, “İslâmî Finansın Türkiye’deki Gelişimi, Mevcut Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, 2013, 419 s.

Hasan Tat, “Katılım Bankacılığı (Faizsiz Bankacılık) Sistemi Türk Bankacılık Sistemine Kazandırdığı Ürünler, Türk Bankacılık Sektöründeki Yeri ve Gelişimi”, Yüksek Lisans tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, 2014, 100 s.

İsmet Güneş, “İslâm (Katılım) Bankalarının Sorunları ve Verimlilik Analizi: Türkiye-Malezya Örneği”, Yüksek Lisans tezi, Celal Bayar Üniversitesi, 2014, 120 s.

Meltem Keskin, “Katılım Bankalarında Kurumsal Sosyal Sorumluluk”, Yüksek Lisans tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, 2014, 104 s.

Ahmet Tuhan, “Katılım Bankacılığı ve Türkiye Uygulamaları”, Yüksek Lisans tezi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, 2014, 108 s.

Kenan Özdemir, “Türk Katılım Bankaları İle Malezya İslâm Bankalarının Etkinlik, Verimlilik ve Performans Açısından Değerlendirilmesi”, Yüksek Lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, 2014, 113 s.

Ömer Kalav, “Kriz Sürecinde İşletmelerin Finansmanında Katılım Bankalarının Rolü ve Mevduat Bankaları ile Mukayesesi: Bir Uygulama”, Doktora tezi, Okan Üniversitesi, 2014, 126 s.

Ziya Can, “Finansal İstikrarsızlık ve Kriz: Faizsiz Finans bir Alternatif mi?”, Yüksek Lisans tezi, Ankara Üniversitesi, 2014, 147 s.

(3) Makale ve Tebliğ

Arif Ersoy, “Faizsiz Banka ve İşlemleri”, *Faizsiz Yeni Bir Banka Modeli: Faizsiz Kredileşme Sistemi*, Ahmet Tabakoğlu, İsmail Kurt (eds.), İstanbul: İSAV, 1987, s. 1-17.

Remzi Fındıklı, “Faizsiz Kredileşme Sisteminde Genel Hizmetler”, *Faizsiz Yeni Bir Banka Modeli: Faizsiz Kredileşme Sistemi*, Ahmet Tabakoğlu, İsmail Kurt (eds.), İstanbul: İSAV, 1987, s. 61-76.

Ali Erişen, “Faizsiz Banka Muhasebesi ve İşleyişi”, *Faizsiz Yeni Bir Banka Modeli: Faizsiz Kredileşme Sistemi*, Ahmet Tabakoğlu, İsmail Kurt (eds.), İstanbul: İSAV, 1987, s. 159-170.

Süleyman Akdemir, “Faizsiz Bankanın Kuruluşu, Teşkilatlanması ve Yönetim Şekli”, *Faizsiz Yeni Bir Banka Modeli: Faizsiz Kredileşme Sistemi*, Ahmet Tabakoğlu, İsmail Kurt (eds.), İstanbul: İSAV, 1987, s. 193-230.

İlhan Uludağ, “Uluslararası Sistem İçerisinde İslâm Bankacılığı”, *Faizsiz Yeni Bir Banka Modeli: Faizsiz Kredileşme Sistemi*, Ahmet Tabakoğlu, İsmail Kurt (eds.), İstanbul: İSAV, 1987, s. 419-462.

Nazif Gürdoğan, “Özel Finans Kurumlarının Fonksiyon ve İşleyiş Mekanizması”, *Özel Finans Kurumları ve Türkiye Uygulaması Sempozyumu*, Orhan Oğuz (ed.), İstanbul: Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslâm Ülkeleri Ekonomik Araştırma Enstitüsü, 1988, s. 165-173.

Adnan Büyükdeniz, “Potansiyel Bir Sermaye Piyasası Aracı Olarak Özel Finans Kurumları Katılma Hesapları”, *Özel Finans Kurumları ve Türkiye Uygulaması Sempozyumu*, Orhan Oğuz (ed.), İstanbul: Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslâm Ülkeleri Ekonomik Araştırma Enstitüsü, 1988, s. 174-182.

Barbaros Ceylan, “Finansal Kiralama ve Uygulamaya İlişkin Sorunlar”, *Özel Finans Kurumları ve Türkiye Uygulaması Sempozyumu*, Orhan Oğuz (ed.), İstanbul: Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslâm Ülkeleri Ekonomik Araştırma Enstitüsü, 1988, s. 212-228.

Adil Atasoy ve Ali Bardakoğlu, “Anonim Ortaklıklarının Finansmanında Yeni Bir Araç Olarak Kar ve Zarar Ortaklığı Belgesi ve Konunun İslâm Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, *İslâm Ekonomisinde Finansman Meseleleri (1986)*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 1992, s. 491-522.

Yüksel Karaca, “İslâm Kalkınma Bankası (Kuruluş, İşleyiş ve Faaliyet Yapısı)”, *Maliye Dergisi*, 124 (1997), s. 39-46.

Mehmet Erkan, “Özel Finans Kurumlarınca Kullandırılan “Kar-zı Hasen” İçin Örtülü Kazanç İddiası İleri Sürülebilir mi?”, *Vergi Dünyası*, 20/230 (2000), s. 57-64.

İlhan Uludağ ve Saadet Tantan, “Resmi Olmayan (Informal) Risk Sermayesi”, *Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama*, İstanbul: Albaraka Türk Yayınları, 2000, s. 211-218.

Ekrem Pakdemirli, “Türkiye’de Faizsiz Finans Kurumlarının Kuruluş Serüveni”, *Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama*, İstanbul: Albaraka Türk Yayınları, 2000, s. 19-22.

Adnan Büyükdeniz, “Faizsiz Finans Kurumlarının Mali Sistem İçindeki Yeri ve Çalışma Prensipleri”, *Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama*, İstanbul: Albaraka Türk Yayınları, 2000, s. 23- 28.

Nazım Ekren, “Değişen Çevre Koşulları ve Özel Finans Kurumları (Yeni Tercihler ve Stratejik Öncelikler)”, *Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama*, İstanbul: Albaraka Türk Yayınları, 2000, s. 29-62.

Ahmet Ertürk, “Tarihsel ve Toplumsal Bir Perspektiften Türkiye’de Faizsiz Finans Tecrübesi”, *Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama*, İstanbul: Albaraka Türk Yayınları, 2000, s. 139-148.

Sabahaddin Zaim, “Özel Finans Kurumlarının Sağlıklı Çalışabilmesi İçin Evvela İnsan Modelinin Oluşması Gerekir”, *Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama*, İstanbul: Albaraka Türk Yayınları, 2000, s. 163-176.

Mustafa Tosun, “Türk Mali Sisteminde Özel Finans Kurumları Deneyimi ve ÖFK’ların Türk Banka Sistemi İçindeki Yerleri Üzerine”, *Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama*, İstanbul: Albaraka Türk Yayınları, 2000, s. 177-190.

Mehmet Emin Özcan ve Temel Hazıroğlu, “Bankacılıkta Yeni Bir Boyut: Katılım Bankacılığı”, *Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama*, İstanbul: Albaraka Türk Yayınları, 2000, s. 191-196.

Ahmet Battal, “Yeni Bankalar Kanununa Göre Özel Finans Kurumlarının Hukukî Temeli ve Bankacılık Sistemi İçindeki Yeri”, *Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama*, İstanbul: Albaraka Türk Yayınları, 2000, s. 197-210.

Nihat Boz, “4389 Sayılı Bankalar Kanununun “Özel Finans Kurumlarına İlişkin Düzenlemesinin Hukukî Sonuçları”, *Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama*, İstanbul: Albaraka Türk Yayınları, 2000, s. 219-226.

Sabahaddin Zaim, “İktisadî ve Sosyal Kalkınmada Özel Finans Kurumlarının Yeri”, *Prof. Dr. Nusret Ekin’e Armağan*, 2000, s. 249-256.

İsmail Doğanay, “Faizsiz Finans Kurumlarına Para Yatıranların Hukukî Durumları Nedir?”, *Yaklaşım Dergisi*, sy. 100 (2001), s. 37-40.

Murat Alışkan, “Özel Finans Kurumları Güvence Fonu“, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 60/1-2 (2002), s. 163-203.

Ercan Alptürk, “Özel Finans Kurumlarına Bir Bakış”, *Yaklaşım Dergisi*, sy. 135, 2004, s. 382-387.

Mustafa Semih Şahin, “Türkiye’de Faizsiz Bankacılığın Gelişimi ve Hizmet Kalitesi”, *İslâmî Araştırmalar*, 18/4 (2005), s. 423-429.

Asuman Turanboy, “Katılım Bankaları”, *Prof. Dr. Fikret Eren’e Armağan*, 2006, s. 877-889.

Adem Anbar ve Lale Karabıyık, “Özel Finans Kurumlarında Kredi Riski Yönetimini Değerlendirmeye Yönelik Bir Araştırma”, *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 8/30 (2006), s. 117-136.

Ersan Özgür, “Katılım Bankalarının Finansal Etkinliği”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadî ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10/1 (2008), s. 147-160.

A. Cemil Ünal, “Mevduat Kabulü ve Katılım Bankaları”, *Turgut Akıntürk’e Armağan*, 2008, s. 821-843.

Abitter Özulucan ve Ali Deran, "Katılım Bankacılığı ile Geleneksel Bankaların Bankacılık Hizmetleri ve Muhasebe Uygulamaları Açısından Karşılaştırılması", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6/11 (2009), s. 85-108.

Mikail Altan, "Faizsiz Bankacılığın Temelleri", *İHAD*, 16 (2010), s. 125-140.

Güran Yahyaođlu ve Murat Korkmaz, "5411 Sayılı Bankacılık Kanunu Kapsamına Göre Bankaların Kredi Sınırları ve Katılım Bankalarının Ticari ve Tüketici Kredilerinin İlgili Yasa Açısından Değerlendirilmesi", *Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi*, sy. 75-76 (2010)

Sudi Apak ve Ali Faruk Açıkgöz, "Türkiye'de Katılım Bankacılığının Bankacılık Sektöründeki Yeri ve Finansal İstikrara Katkısı", *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 1 (2011), s. 70-85.

Davut Pehlivanlı, "Dünya İslâmî Denetleme Kurulu Uygulamaları ile Türkiye Faizsiz Bankacılık Sektörü Uygulamaları Karşılaştırması", *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi*, 48/552 (2011), s. 59-66.

Nalân Ece, "Dünya'da ve Türk Bankacılık Sektöründe İslâm Bankalarının Gelişimi", *Akademik Bakış*, 25 (2011).

Mustafa K. Yılmaz, "Türk Sermaye Piyasasında Faizsiz Yatırım Araçlarının Gelişiminin Değerlendirilmesi ve Geleceđe Dönük Bir Bakış", *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi*, 49/563 (2012), s. 23-40.

Mustafa Yıldırım, "Küresel Finans Krizi Sürecinde Farklı Finans Uygulamalarının Analizi: Konvansiyonel ve Faizsiz Finans Sistemlerinin Karşılaştırması", *Bütçe Dünyası*, 1 (2011), s. 105-120.

Ahmet Battal, "Katılım Bankacılığının Yapısı ve İşlemleri", *Güncel Dinî Meseleler İstişare Toplantısı - III (10-12 Aralık 2010)*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2013, s. 277-296.

d. Borsa, Sukuk, GES (Gelire Endeksli Senet) ve Diğer Menkul Kıymetler

i. Kitap ve Kitap Bölümü

HEYET, *İslâm Açısından Borsa*, Muharrem Karşlı vdđr. (eds.), İstanbul: Ensar Neşriyat, 1994, 149 s.

Nihat Dalgın, "Menkul Kıymetler", *Günümüz Fıkıh Problemleri*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2010, s. 196-213.

ii. Tez

Aytaç Aydın, "İslâm Hukukunda Kıymetli Evrak, Kambiyo Senetleri, Hisse Senedi ve Borsa", Yüksek Lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, 1995, 344 s.

Ali Aba, "İslâm Hukukunda Borsa", Yüksek Lisans tezi, Uludağ Üniversitesi, 1996, 131 s.

Ömer Akmanşen, "İslâm Hukuku Prensipleri Işığında Borsa", Yüksek Lisans tezi, Erciyes Üniversitesi, 1997, 89 s.

Muaz Güngören, “Katılım Bankalarında Alternatif Menkul Kıymet İhracının (Seküritizasyon) Yapısal Farklılık Gösteren Finansal Piyasalarda Uyum Modellemesi: Sukuk Örneği”, Doktora tezi, Kadir Has Üniversitesi, 2011, 186 s.

Funda Öztürk, “Yeni Bir Sermaye Piyasası Aracı: Sukuk”, Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 2013, 139 s.

Mehmet Çolak, “Borsa İstanbul’da Yapılan İşlemlerin İslâm Fıkhı Açısından Değerlendirmesi”, Yüksek Lisans tezi, Erzincan Üniversitesi, 2014, 140 s.

Rıdvan Altunkaya, “Sukuk Finans Modeli ve Türkiye’deki Potansiyelinin Araştırılması”, Yüksek Lisans tezi, Karabük Üniversitesi, 2014, 108 s.

Berin Dikgöz, “Yeni bir Sermaye Piyasası Aracı Olarak Sukuk: Yapısı, işleyişi ve Muhasebeleştirilmesi”, Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 2015, 152 s.

iii. Makale ve Tebliğ

Mehmet Tekelioğlu, “Senetlerin Karşılıkları ve Teminatı”, *Faizsiz Yeni Bir Banka Modeli: Faizsiz Kredileşme Sistemi*, Ahmet Tabakoğlu, İsmail Kurt (eds.), İstanbul: İSAV, 1987, s. 41-146.

M. Salih Yavuzer, “Yeni Bir Faizsiz Banka Modelinde Senet Çıkarılması ve Senet Çeşitleri”, *Faizsiz Yeni Bir Banka Modeli: Faizsiz Kredileşme Sistemi*, Ahmet Tabakoğlu, İsmail Kurt (eds.), İstanbul: İSAV, 1987, s. 97-120.

Hira Karagülle, “Senetlerin Tedavülü ve Fiyatlandırılması”, *Faizsiz Yeni Bir Banka Modeli: Faizsiz Kredileşme Sistemi*, Ahmet Tabakoğlu, İsmail Kurt (eds.), İstanbul: İSAV, 1987, s. 147-158.

Süleyman Kılıç, “Bina ve Fabrika İnşasının Senetle Kredilendirilmesi”, *Faizsiz Yeni Bir Banka Modeli: Faizsiz Kredileşme Sistemi*, Ahmet Tabakoğlu, İsmail Kurt (eds.), İstanbul: İSAV, 1987, s. 171-177.

Yunus Vehbi Yavuz, “Gelir Ortaklığı ve Buna Bağlı Köprü-Baraj Senetlerinin Hükümü”, *İslâm Ekonomisinde Finansman Meseleleri (1986)*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 1992, s. 524-545.

Abdülaziz Bayındır, “Türkiye’de Şirket Yapısı ve Borsacılık”, *İslâm Açısından Borsa*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 1994, s. 83-101.

Ali Şafak, “Menkul Kıymetler ve Ticareti”, *İslâm Açısından Borsa*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 1994, s. 65-79.

Hayrettin Karaman, “Menkul Kıymetler Borsası”, *İslâm Açısından Borsa*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 1994, s. 59-64.

Halil Güneç, “Faiz, Finans ve Borsa ile İlgili Bazı Meseleler”, *I. Uluslararası İslâm Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi*, Mehmet Bayyigit (ed.), Konya: Kombad Yayınları, 1997, s. 244-270.

Hamza Aktan, “Ticaret Hukukunun Yeni Bazı Problemleri Üzerine İslâm Hukuku Açısından Bir Değerlendirme (Borsa, Teminat Mektubu, Leasing)”,

I. Uluslararası İslâm Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi, Mehmet Bayyigit (ed.), Konya: Kombad Yayınları, 1997, s. 209-228.

Abdülaziz Bayındır, “Menkul Kıymetler Borsası Faizsiz Finansman Yolları”, *I. Uluslararası İslâm Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi*, Mehmet Bayyigit (ed.), Konya: Kombad Yayınları, 1997, s. 311-336.

Abdülaziz Bayındır, “Menkul Kıymetler Borsası”, *Kur’an Mesajı: İlmî Araştırmalar Dergisi*, 1/4 (1998), s. 39-45.

Servet Bayındır, “Menkul Kıymetleştirme Uygulamaları ve Fıkıhtaki Yeri”, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16 (2007), s. 249-273.

Necla Küçükçolak, “Faizsiz Finansman Sertifikası Sukuk’un Türk Sermaye Piyasası Açısından Değerlendirilmesi”, *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar* 45/520 (2008), s. 23-45.

Abdullah Durmuş, “Modern Bir Finansal Araç olarak Sukuk ve Fikhî Açından Tahlili”, *İHAD*, 16 (2010), s. 141-156.

Necdet Şensoy, “İslâmî Kurallara Uygun Finansal Sistem Bağlamında Bir Finansman Aracı Olarak Sukuk Uygulamaları”, *Fikhî Açından Finans ve Altın İşlemleri (Konya, 27-28 Nisan 2012)*, Halit Çalış (ed.), İstanbul: Ensar Neşriyat, 2012, s. 329-346.

Servet Bayındır, “Modern Faizsiz Finansman Araçlarından GES ve Teverrukun Fikhî Tahlili”, *Fikhî Açından Finans ve Altın İşlemleri (Konya, 27-28 Nisan 2012)*, Halit Çalış (ed.), İstanbul: Ensar Neşriyat, 2012, s. 153-180.

Abdullah Durmuş, “İnternet Aracılığıyla Satış, Forex İşlemler, Network Marketing, Borsada Hisse Senedi Alım Satımı, Likit Fonlar ve Dini Hükümleri”, *Güncel Dinî Meseleler İstişare Toplantısı - III (10-12 Aralık 2010)*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2013, s. 397-436.

Nurdan Kuşat, “Modern İslâmî Finans Sektörünün İnovatif Gücü: Sukuk”, *Akademik Bakış: Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 2014, sy. 41.

e. Sosyal Güvenlik ve Sigorta

i. Kitap ve Kitap Bölümü

Ahmet Hamdi Turgut, *İslâm’da Sosyal Hizmet Müessesesi*, Ankara: Bayur Matbaacılık, 1961, 11 s.

Hayrettin Karaman, “Çevirenin Önsözü”, *İslâm’a Göre Banka ve Sigorta*, İstanbul: Kalem, 1976, s. 7-18; 1981; İstanbul: Nesil, 1992.

Mehmet Şeker, *İslâm’da Sosyal Dayanışma Müesseseleri*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yay. 1984; 1987, 160 s.; 1991, 200 s.; 1997, 200 s.; 2000, 200 s.; 2003, 200 s.; 2007, 285 s.

Faruk Beşer, *İslâm’da Sosyal Güvenlik*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1987, 213 s.; İstanbul: Bilge yayınları, 2004, 220 s. (Yayımlanmış doktora tezidir).

Ömer Chapra - Hurşid Ahmed - Faruk Yılmaz, *İslâm Ekonomisi ve Sosyal Güvenlik Sistemi*, İstanbul: Marifet Yayınları, 1991, 296 s.

Ahmet Tabakoğlu, “Osmanlı Sosyal Güvenlik Sistemi”, *İktisat ve Din*, Mustafa Özel (ed.), İstanbul: İz Yayıncılık, 1994, s. 55-68.

Faruk Beşer, *Kadının Çalışması Sosyal Güvenliği ve İslâm*, İstanbul: Nun Yayıncılık, 1995, 187 s.

Turan Yazgan, *Sosyal Güvenlik Açısından Zekat*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1995, 54 s.

Yaşar İşcan, “Sigorta”, *Güncel Dini Konular*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 1998; 2000 (3. basım), s. 195-222.

Ali Şensoy, *İslâm Ekonomisi Açısından Dayanışma ve Sosyal Güvenlik*, İstanbul: Mavi Yayıncılık, 2001, 160 s.

Nihat Dalgın, *İslâm’ın Işığında Sigortacılık*, Trabzon: Eser Ofset, 1996; Samsun 2002, 241 s. (“İslâm Hukukuna Göre Sigorta” başlıklı doktora tezinin yayımlanmış halidir).

Mehmet Canbulat, “İslâm’da Sosyal Dayanışmanın Önemi ve Sosyal Dayanışma Müesseseleri”, *Hz. Peygamber’in Örneği, İslâm’ın Sosyal Dayanışma ve İsrafa Bakışı*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2002, s. 71-132.

Faruk Beşer, *Sosyal Riskler, Sigorta ve İslâm*, İstanbul: Nun Yayıncılık, 2006, 156 s.

Hadi Sağlam, *İslâm Hukukuna Göre Sigortaya Bakış*, Erzincan: Doğu Yayınları, 2008, 93 s.

Fatih Kaya, *Osmanlı Devletinde Sigortacılık*, İstanbul: Libra Yayınları, 2010, 330 s.

Hadi Sağlam, *İslâm Hukuk Tarihinde Sosyal Güvenlik Kurumları Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teknikleri*, Erzincan: Doğu Yayınları, 2011, 351 s.

ii. Tez

Mustafa Avcı, “İslâm’a Göre Sigorta”, Yüksek Lisans tezi, 1987, Marmara Üniversitesi, 116 s.

Ali Şensoy, “İslâm’da Sosyal Güvenlik”, Yüksek Lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, 1988, 162 s.

Ahmet Öz, “İslâmî Sigortacılığın Kriterleri”, Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 1996, 56 s.

Ahmet Duman, “Bir Sosyal Dayanışma Kurumu Olarak Âkile ve İslâm Ceza Hukukundaki Yeri”, Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 1998, 96 s.

Mustafa Gemici, “İslâm Hukukunda Âkile Müessesesi”, Yüksek Lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, 1998, 76 s.

Hadi Sağlam, “İslâm Hukuku Açısından Hayat Sigortası”, Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, 2001, 301 s.

Kaşif Hamdi Okur, “İslâm Hukukunda Âkile Kurumu ve Sosyal Güvenlik Açısından Değerlendirilmesi”, Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, 2003, 280 s.

Melihat Hancı, “Katılım Bankalarında Sigortacılık İşlemleri ve Uygulaması”, Yüksek Lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, 2007, 251 s.

Abdurrahman Çalık, “Tekâfül Sigorta Sistemi ve Katılım Bankalarında Uygulanabilirliği”, Yüksek Lisans tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 2011, 108 s.

Mehmet Aykanat, “Osmanlı Sosyal Güvenlik Hukukunda Temel Kurumlar”, Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, 2015, 310 s.

iii. Makale ve Tebliğ

Servet Armağan, “İslâm Hukuku’nda Sigorta Konusu ve İki Belge”, *Ord. Prof. Dr. Halil Arslanlı’nın Anısına Armağan*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1978, s. 251-276.

Abdülaziz Bayındır, “İstanbul Müftülüğü İlmî Araştırmalar ve İstişare Hey’eti Raporları: Sigorta”, *İslâm Medeniyeti*, İstanbul, 4/4 (1980), s. 97-108.

Turan Yazgan, “Sosyal Güvenlik Açısından Zekat”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 6 (1980), s. 131-160.

Nihat Dalgın, “İslâm’da Sigortanın Meşrûiyeti”, *İslâmî Sosyal Bilimler Dergisi*, 3/3 (1995), s. 49-82.

Nesimi Yazıcı, “Lonca Sisteminin İşsizlik Sigortasıyla İlgisi Üzerine Bazı Düşünceler”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 35 (1996), s. 155-165.

Ahmet Yılmaz, “İslâm Hukuku Açısından Sigorta”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3 (1997), s. 133-162.

Orhan Çeker, “Bir Sigorta Müessesesi Uygulama Projesi”, *İlim ve Sanat*, 43 (1997), s. 84-86.

Nihat Dalgın, “Kaza, Hayat ve İşsizlik Sigortalarına Yeni Bir Yaklaşım”, *I. Uluslararası İslâm Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi*, Mehmet Bayyigit (ed.), Konya: Kombad Yayınları, 1997, s. 878-928.

Faruk Beşer, “İslâm Şeriatı Açısından Sigorta”, *I. Uluslararası İslâm Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi*, Mehmet Bayyigit (ed.), Konya: Kombad Yayınları, 1997, s. 844-874.

Anđan Büyükdeniz, “İslâmî Sigorta Sistemi: Bazı Teorik Mülâhazalar ve Pratik Sonuçları”, *İslâm Ekonomisinde Yönelişler Sempozyumu*, Mustafa Aykaç (ed.), İstanbul: Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslâm Ülkeleri Ekonomik Araştırma Enstitüsü 1998, s. 127-135.

Fahri Demir, “Sigorta: Âkile Müessesesi ve Süftece Muamelesi Işığında Bir Tedkik”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 43/2 (2002), s. 169-200.

Nihat Dalgın, “İslâm Hukuku Açısından Karşılıklı Sigortalar”, *İslâmî Araştırmalar Dergisi*, Ankara, 16/4 (2003), s. 615-630.

Hasan Hacak, “İslâm Hukukunda Sigorta ve Fıkıh Bilginlerinin Sigortaya Yaklaşımının Genel Bir Değerlendirmesi”, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 30/1 (2006), s. 21-50.

Abdulkerim Ünalın, “İslâm Hukukunda Muvalât Akdi ve Sigorta Açısından Değerlendirilmesi”, *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 10/1 (2008), s. 1-17.

Servet Armağan, “İslâm Dininde Sosyal Güvenliğin Temel Müesseseleri”, *İHAD*, 14/2 (2009), s. 67-84.

Hadi Sağlam, “İslâm Hukukuna Göre Sigorta-Ribâ ve Fâiz İlişkisi Görüşlerinin Değerlendirilmesi”, *E-Akademi*, sy. 84 (2009), <http://www.e-akademi.org/makaleler/hsaglam-1.htm>.

Hadi Sağlam, “İslâm Hukuk Tarihindeki Âkile Bugünün Sigortası mıdır?”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Dergisi*, 15/1 (2011), s. 265-292.

Hadi Sağlam, “İslâm Hukukçularının Sigortaya Bakışları ve Sigorta Sözleşmelerinin Değerlendirilmesi”, *Güncel Dinî Meseleler İstişare Toplantısı - III (10-12 Aralık 2010)*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2013, s. 525-648.

III. İslâm Ekonomisi İle İlgili Türkçe Çeviriler

Türkiye’de, İslâm ekonomisi sahasında Türkçeye tercüme edilmiş eserlerle ilgili olarak şu ana kadar yayınlanmış müstakil bir bibliyografya çalışmasına rastlanılmamıştır. Hâlihazırda bu çalışma, geçmişte hangi konular üzerine yoğunlaştığını belirlemek ve bundan sonrasında ise hangi hususlara değinilmesinin daha uygun olacağını ifade etmek suretiyle sahaya katkıda bulunmak maksadıyla kaleme alınmıştır.

Çalışmanın hazırlık aşamasında, öncelikle İslâm hukuku ile ilgili geçmişte yapılmış literatür çalışmalarından,³⁶ ayrıca İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi başta olmak üzere birçok kütüphanenin veri tabanından, birçok kitap yayın ve satış firmasının kataloglarından, sahaflardan, akademik dergilerden, birçok kitabın, makalenin ve akademik tezin kaynakça bölümlerinden istifade edilmiştir.

36 Bkz. Osman Öztürk ve Bekir Topaloğlu, *Cumhuriyet Devrinde Yayınlanan İslâmî Eserler Bibliyografyası*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 1975, s. 171; Sabahattin Zaim, “İslâm Ekonomisi Üzerine Türkçe Bir Bibliyografya Denemesi”, *İslâm Ekonomisi ve Sosyal Güvenlik Sistemi* içinde, (der. Faruk Yılmaz), İstanbul: Marifet Yayınları, 1991, s. 223-247; A. Yıldız Gürkan, “İslâm Hukuku Makaleler Bibliyografyası”, Yüksek Lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1991, 208 s.; Alim Yıldız ve Tahsin Koçyiğit, *İlahiyat Fakültesi Dergileri Makale ve Yazarlar Fihristi (1952-2002)*, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2002, 320 s.; Nuri Derdiyok, “İlahiyat Fakülteleri Dergileri İslâm Hukuku Makaleleri Fihristi (Hukuk Bölümlerine Göre) (1952-2004)”, *Diyanet İlmî Dergi*, 2005, c. 41, sy. 4, s. 129-144; Huzeýfe Çeker, “İslâm İktisadı Bibliyografyası”, Lisans Bitirme Tezi, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 2007, s. 50; Mustafa Kızmaz, “Türkiye İlmî ve Akademik Dergiler İslâm Hukuku Makaleleri Bibliyografya Çalışması (1925-2006)”, Yüksek Lisans Semineri, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008; Hamdi Çilingir ve M. Salih Eser, *Türkiye’de İslâm Hukuku Çalışmaları Literatürü (1928-2012)*, İstanbul: İstanbul Araştırma ve Eğitim Vakfı Yayınları, 2014, 528 s.

Sonuçta yayınlanmış kitap, makale ve sempozyum bildirilerinin bibliyografya bilgileri değerlendirmeye esas olması açısından şu üç ana başlık altında ve kitap, makale (kitap bölümleri dâhil)³⁷ ve tebliğ alt başlıkları içerisinde kronolojik³⁸ olarak tasnif edilmiştir: A- Para, Finans ve Sigorta; B- Ticâret, İş ve Ortaklıklar; C- İslâm İktisat Tarihi, Teorisi ve Felsefesi.

Osmanlıcadan sadeleştirilen eserler çeviri eser olmaktan ziyade latinize edilen eserler kategorisinde yer aldıkları³⁹ ve çeviri ansiklopedi maddeleri⁴⁰ ise müstakil bir eser olmadıkları gerekçesiyle listeye dâhil edilmemiştir. Bunun yanında, muhtevasında İslâm ekonomisi ile ilgili bir takım bilgilere yer verilmekle beraber, aslen farklı bilim dallarıyla ilgili olan eserler de liste dışında bırakılmıştır. Listede eserlerin ulaşılabilen ilk baskılarının bilgilerine yer verilirken, aynı eserin farklı başlıklarla yapılmış çevirileri, farklı çevirmenlerce hazırlanmış nüshaları ve farklı yayınevlerince yayınlanmış baskıları ile aynı eserin sayfa sayıları arasında ciddi ölçüde fark bulunan baskıları da tek paragraf içerisinde yerini almıştır.

İslâm ekonomisine dair diğer dünya dillerinden Türkçeye tercüme edilen eserleri ihtiva eden ve tasnife tâbi tutan aşağıdaki bibliyografik liste, 1928-2015 yılları arasında yayın bilgisine ulaşılmış kitap, makale ve sempozyum bildirilerinden müteşekkildir. Listeye nitelik itibarıyla bakıldığında, tercüme edilen eserlerin hemen hemen bütün alanlara şâmil olduğu söylenebilir. Toplamda iki yüz yirmi çeviri eserle (yüz yirmi dört kitap, altmış beş makale ve otuz bir sempozyum bildirisi) bu literatürün yine de zengin bir görünüm arz etmediğini ifade etmek gerekecektir. Bu durum, -listenin oluşturulması esnasında seçici davranılması bir kenara bırakılırsa-, aslen mevcut olduğu halde ulaşılamamış bazı eserlerin olması ihtimali gibi reel sebeplerin yanı sıra, çevirisinden fayda elde etme olasılığı yüksek düzeyde olan yabancı dilde yazılmış eserin az oluşu, araştırmacıların çeviri faaliyetlerine yeterli ilgiyi göstermeyerek yerel dilde müstakil çalışmalara yönelme eğilimleri ve kolektif-metodik çalışma mekanizmasına sahip bir akademik ortamın olmayışı gibi sebeplerle açıklanabilir.

Dönemsel olarak bakıldığında; bilgisine ulaşılan ilk eserin 1931 yılına ait olduğu, 1928-1960 yılları arasında sadece altı eserin çevrildiği görülür. On yıllık periyotlarda incelendiğinde bu sayınının 60'lar, 70'ler ve 80'lerde otuzar eser civarında, 90'lar ve 2000'li yıllarda ise elli civarında gerçekleşmek suretiyle artarak devam

37 Derleme eserlerdeki müstakil bölümler, kitap olarak değil, makale olarak değerlendirilmiştir.

38 Kronolojik sıralama eserlerin ilk basım tarihleri esas alınarak gerçekleştirilmiştir.

39 Örneğin; Eşref Efendizâde Şevketî, *İslâm'da Emek-Sermaye*, Ankara: Kardeş Matbaası, 1964, s. 57; Ankara: Hedef Yayınları, 1964, s. 57; Kâzım Ziya, *Borsa Rehberi (1928)*, sad. M. Ragıp Mutlu, İstanbul: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yayınları, 1990, s. 288.

40 Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 1940-1988 yılları arasında hazırlanan ve yayınlanan *İslâm Ansiklopedisi*, Türk ilim adamlarının katkılarını ihtiva etmekle birlikte, esasen 1913-1938 yılları arasında hazırlanan *The Encyclopaedia of Islam'ın* tercümesidir. Bu nedenle, ansiklopedinin içerisinde çok sayıda Türkçeye tercüme edilmiş madde bulunmaktadır.

ettiği görülür. Yeni baskılarının yapılmamasından dolayı 2000 yılı öncesine ait eserlerin büyük çoğunluğuna yayınevlerinden satın alma yoluyla ulaşmak mümkün değildir. Bu eserler ancak sahaflardan, kütüphanelerden veya özel kişilerin kitaplıklarından temin edilebilir.

Eserlere konuları açısından bakıldığında “İslâm Ekonomisine Giriş”, “İslâm Ekonomi Metodolojisi”, “İslâm Ekonomi Felsefesi” ve “Mukayeseli İslâm Ekonomisi” konularında önemli eserler göze çarpar. Sahanın pratik yönüne hitap eden “İslâm Ekonomi Sistemi” konusunda da bu durum kısmen geçerli olmakla birlikte, güncel konular arasında yer alan para, finans, borsa, İslâm bankacılığı, sigorta, faiz, şirketler hukuku ve iş hukuku gibi hususlara yeterli düzeyde ilgi gösterilmediği açıktır. “İslâm Ekonomi Düşüncesi Tarihi” ile ilgili ise sadece tarihçiler tarafından değil, iktisatçılar tarafından da daha fazla eserin gündeme alınması icâp etmektedir.

En az üç ve daha fazla sayıda eseri tercüme edilen ve en çok ilgi gören müelliflere bakıldığında; Abdulaziz ed-Dûrî, Abdulaziz en-Neccar, Ebu’l-A’la Mevdudî, M. Bâkır es-Sadr, M. Fehr Şakfa, M. Necatullah es-Siddikî, M. Ömer Chapra, Muhammed A. Mannan, Münzir el-Kehf, Seyyid Kutub ve Yusuf el-Karadâvî gibi isimlerin ön plana çıktıkları görülür. Bunun yanında, müsteşriklere ait çalışmalar da bulunmakla beraber bunların sayısı otuzu aşmamaktadır.

Genel olarak değerlendirme yapılacak olursa, İslâm ekonomisi alanında Türkçe çeviri literatürünün gerek nitelik gerekse nicelik açısından beklentilerin altında bir düzeyde seyrettiğini söylemek doğru olacaktır. Bundan sonraki dönemde kolektif ve sistematik bir çalışma ortamının oluşturulması, belli bazı akademik standartların sağlanması yerinde olacaktır.

A. Literatür Listesi

1. Para, Finans ve Sigorta

a. Kitap

E. İkbâl Kureşî, *Faiz Nazariyesi ve İslâm*, çev. Salih Tuğ, İstanbul: İrfan Yayınevi, 1966, s. 167.

Ebu’l-Alâ Mevdûdî, *Faiz*, çev. M. Hasan Beşer, Ankara: Hilal Yayınları, 1966, s. 151; *Faiz ve Faizin Sonu*, çev. N. Ahmet Asrar, İstanbul: Hilal Yayınları, 2004, s. 311.

M. Faruk Nebhanî ve Zeme Hasan, *Faiz Tarihi ve İslâm*, çev. Osman Şekerci, İstanbul: Sinan Yayınevi, 1968, s. 68.

Muhammed Ebû Zehra, *İslâm’da Sosyal Dayanışma*, çev. E. Ruhi Fiğlalı-Osman Eskicioğlu, İstanbul: Yağmur Yayınevi, 1969, s. 199.

Muhammed A. Mannan, *Faizsiz Banka: İslâm ve Modern Bankacılıkta Eğilimler*, çev. M. T. Güran, Ankara: Ufuk Yayınları, 1969, s. 79.

A. M. Abdulaziz Neccâr ve Zerkâ M. Ahmed, *İslâm'a Göre Faizsiz Banka, Kalkınma ve Sigorta*, çev. Hayreddin Karaman, İstanbul: Kalem Yayınevi, 1976, 235 s.; *İslâm'a Göre Banka ve Sigorta*, İstanbul: Damla Yayınevi, 1981, 296 s.; *İslâm'a Göre Banka ve Sigorta*, İstanbul: Nesil Yayınları, 1992, 296 s.; *İslâm Düşüncesinde Ekonomi, Banka ve Sigorta*, İstanbul: İz Yayıncılık, 2003, 260s. .

Muhammed Ebû Zehra, *Uygulamalı Zekât Hukuku: Temel Kaideler*, çev. Osman Şekerci, Çanakkale: Çanakkale Seramik Fabrikaları Yayınları, 1978, 120 s.

Ö. Hilmi Karinabadizade, *Eski Vakıfların Temel Kitabı*, çev. İsmet Sungurbey, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1978, 728 s.

A. M. Abdulaziz Neccâr, *İslâm Bankaları Hakkında 100 Soru ve 100 Cevap*, İstanbul: Hilal Matbaacılık, ts., 137 s.⁴¹

Nasıruddin Tûsî, *Devlet Finansı Üzerine Düşünceler*, çev. Mehmet Bayraktar, Ankara: Repromat Ofset, 1988, 50 s.

Seyyid Kutub, *İslâm ve Faiz*, çev. Abdullah Dalar, Ankara: İkbâl Yayınları, ts., 63 s.; *Faiz*, çev. Cafer Tayyar, *Faiz*, İstanbul: İslâmoğlu Yayıncılık, 1991, 98 s.; İstanbul: Ravza Yayıncılık, 1998, 68 s.

Ahmed Hasenî, *İslâm'da Para: Fikhî ve İktisadî Açidan*, çev. Adem Esen, İstanbul: İz Yayıncılık, 1996, 230 s.

A. Nâsîh Ulvan, *İslâm'da Sosyal Güvenlik Sistemi*, çev. Nizameddin Saltan, Erzurum: Ekev Yayınevi, 1998, 105 s.; Erzurum: Kültür ve Eğitim Vakfı Yayınevi, 2001, 143 s.

Andre Autheman, *Tanzimattan Cumhuriyet'e Osmanlı Bankası: Bank-ı Osmanî-i Şahane*, çev. Ali Berktaş, İstanbul: Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi Yayınları, 2002, 287 s.

Tarek Diwany, *Faiz Sorunu*, çev. Mehmet Saraç, İstanbul: İz Yayıncılık, 2008, 288 s.

Heyet, *Faizsiz Bankacılık Standartları*, çev. Mehmet Odabaşı-İshak Emin Aktepe, İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları, 2012, 764 s.⁴²

Yahia Abdulrahman, *İslâm'da Bankacılık ve Finansman*, çev. Salih Tuğ-M. Abdullah Tuğ, İstanbul: Sabahattin Zaim Üniversitesi Yayınları, 2015, 774 s.

Yusuf Karadâvî, *Faizsiz Sistemde Ticaret (Murâbaha)*, çev. Nihat Yazar, İstanbul: Faisal Finans Kurumu Yayınları, ts., s. 150.

41 Eser, merkezi Suudi Arabistan'ın Cidde şehrinde bulunan İslâm İşbirliği Teşkilatı bağlı kuruluşlarından Uluslararası İslâm Bankalar Birliği tarafından 1978'de neşredilmiştir.

42 Eserin orijinal adı *el-Meâyîru's-Şer'iyye* olup, merkezi Bahreyn'de bulunan İslâmî Finans Kurumları İçin Muhasebe ve Denetim Organizasyonu (Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions) adlı kuruluşa bağlı Fıkıh Kurulu tarafından hazırlanmış ve 2010 yılında neşredilmiştir.

b. Makale

W. Björkman, “İslâmiyette Sermayenin Zuhuru ve Tedavüle Vaz’ı”, *Türk Hukuk ve İktisat Tarihi Mecmuası*, 1939, c. 2, s. 73-96.

B. Christoff Nedkoff, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Cizye”, çev. Şinasi Altundağ, *Bellekten*, 1944, c. 8, sy. 32, s. 599-652.

Alaaddin Harufe, “Yahudi, Hristiyan ve İslâm Şeriatında Riba”, *Gurbet Mecmuası*, 1965, c. 1, sy. 4, s. 4-6.

A. Tevfik Vehbe, “Çağdaş Hukukta ve İslâm Hukuku’nda Sigorta”, çev. Servet Armağan, *Mukâyeseli Hukuk Araştırmalar Dergisi*, 1973, sy. 10, s. 85-101.

Mahmud Şeltut, “İslâm’da Zekat”, çev. Mustafa Arslan, *Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi*, 1977, c. 16, sy. 3, s. 183-187.

Menâzir Ahsen, “Beytü’l-Mâl ve İslâm Ekonomisindeki Rolü”, çev. Mehmet Erkal, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1986, sy. 6, s. 219-228.

Yusuf Karadavî, “Bankalarda Biriken Mevduat Faizleri ve Bunların Kullanılması Meselesi”, çev. Kemal Yaman, *Diyanet Dergisi*, 1986, c. 22, sy. 4, s. 11-15.

Mabid Ali Muhammed Mahmud Cerhî, “Faizsiz Para Ekonomilerinin Nisbî Etkinliği: Kâğıt Para Olayı”, çev. Abdullah Yavaş, *İslâm İktisadı Araştırmaları I* içinde, der. Ahmet Tabakoğlu, İstanbul: Dergah Yayınları, 1988, s. 80-113.

Mahmud Ebu’s-Suûd, “Para, Faiz ve Mudarabe”, çev. Emin Ertürk, *İslâm İktisadı Araştırmaları I* içinde, der. Ahmet Tabakoğlu, İstanbul: Dergah Yayınları, 1988, s. 54-79.

Nezih Hammad, “İslâm Hukukunda Paranın Değerinin Değişmesi ve Bununla İlgili Hükümler”, çev. Faruk Beşer, *Fikhî Risaleler* içinde, haz. Faruk Beşer, İstanbul: Seha Yayınları, 1990, s. 165-186.

Heyet, “İslâm’ın Parasal ve Malî Ekonomisi”, çev. Faruk Yılmaz, *İslâm Ekonomisi ve Sosyal Güvenlik Sistemi* içinde, der. Faruk Yılmaz, İstanbul: Marifet Yayınları, 1991, s. 127-149; *İslâm Ekonomi Felsefesi* içinde, der. Faruk Yılmaz, Ankara: Berikan Yayınevi, 2011, s. 108-120.⁴³

Abdurrahman Şah, “Pakistan’da Sosyal Güvenlik Sistemi”, haz. Faruk Yılmaz, *İslâm Ekonomisi ve Sosyal Güvenlik Sistemi* içinde, der. Faruk Yılmaz, İstanbul: Marifet Yayınları, 1991, s. 197-221; Şah, Abdurrahman, “Pakistan’da Sosyal Güvenlik Sistemi”, haz. Faruk Yılmaz, *İslâm Ekonomisi ve Sosyal Güvenlik Sistemi* içinde, der. Faruk Yılmaz, İstanbul: Marifet yayınları, 1991, s. 197-221; *İslâm Ekonomi Felsefesi* içinde, der. Faruk Yılmaz, Ankara: Berikan Yayınevi, 2011, s. 176-192.⁴⁴

43 Eserin özgün taslağı M. Ömer Chapra tarafından hazırlanmış olmakla beraber, merkezi İngiltere’nin Leicester şehrinde bulunan İslâm Vakfı’nın organizatörlüğünde birçok bilim adamının katkılarıyla son şeklini almıştır.

44 Eser, 1982 yılında İstanbul Üniversitesi SBE Sosyal Siyaset Bölümü’nde sunulan bir seminerin metnidir.

Cöngi Dede, Kemaluddin İbrahim b. Bahşi b. İbrahim, “Risale Fi Beyti'l-Mâl ve Mesârifihâ ve Aksâmihâ ve Ahkâmihâ”, çev. Ahmet Akgündüz, *Osmanlı Kanunnameleri ve Hukukî Tahlilleri* (5 cilt) içinde, Ahmet Akgündüz, İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları, 1992, c. 4, s. 216-236.

M. Şahid İbrahim ve A. Zafer Hasan, “Amerikalı Müslümanlar İçin İpotek Yoluyla Finansman”, çev. Yusuf Balcı, *İslâmî Sosyal Bilimler*, 1993, c. 1, sy. 1, s. 83-100.

Münzir Kehf, “İslâm İktisat Sisteminde Bütçe Açıkları ve Kamu Borçlanma Araçları”, çev. Ünal Çağlar, *İslâmî Sosyal Bilimler*, 1994, c. 2, sy. 3, s. 43-64.

Ş. Abdulkadir Murâbit, “Faiz, Ekonomik İnsan ve Cihad”, çev. Ersin Balcı, *İktisat ve Din* içinde, der. Mustafa Özel, İstanbul: İz Yayıncılık, 1994, s. 179-194.

Zubair Hasan, “İslâm Ekonomisinde Kâr Teorisi”, çev. Adem Esen, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 1995, sy. 40, s. 215-227.

Abdullah Said, “Riba Yasağının Ahlâkî Temelleri”, çev. Abdullah Yünsel, *İslâmî Sosyal Bilimler*, 1995, c. 3, sy. 4, s. 89-112.

Z. Muhammed Kudat, “Hazreti Muhammed (a.s.) Döneminde Beytül-Mâl”, çev. M. Nuri Güler, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1996, sy. 2, s. 215-249.

Mahmood İbrahim, “İslâm'ın Doğuşu ve Sermaye”, çev. A. Turan Yüksel, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1998, sy. 8, s. 284-312.

A. Mahmud Za'terî, “İslâmî Yasama Kaynaklarında Paralar”, çev. Şevket Topal, *Onokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1998, sy. 10, s. 477-484.

Miriam Hoexter, “Yirminci Yüzyılda Vakıf Çalışmaları: Durum Tespiti”, çev. Hatice Güzel, *Bellekten*, 2001, c. 65, sy. 244, s. 115-143.

Ziuddin Ahmed, “Riba Teorisi”, çev. A. Rıza Gül, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2003, c. 44, sy. 1, s. 453-465.

Münzir Kehf, “İslâmî Bankacılık ve Kalkınma: Alternatif Bir Bankacılık mı?”, çev. Mustafa Acar, *İslâmî Araştırmalar Dergisi*, 2003, c. 16, sy. 4, s. 547-563.

Ji-Hyang Jang, “Türkiye'de İslâmî Bankalar ve Siyaset: Siyasal İslâmcıların İslâmî Sermaye İle Terbiyesi”, çev. Mustafa Acar-E. Nur Arslaner, *İslâmî Araştırmalar Dergisi*, 2005, c. 18, sy. 4, s. 401-423.

Abdulaziz Dûrî, “İslâm'ın İlk Yıllarında Horasan'da Vergi Sistemi”, çev. H. İbrahim Hançabıy, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2010, c. 12, sy. 22, s. 211-223.

M. Emin İbn Abidin, “Para Değerinin Değişmesine İlişkin Hükümler”, çev. Ö. Faruk Habergetiren, *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 2010, sy. 16, s. 197-212.

Eugenia Kermeli, “Ebu's-Suûd'a Göre Kilise Vakıflarının Osmanlı Hukukundaki Teori ve Pratiği”, *Vakıflar Dergisi*, 2010, sy. 34, s. 165-176.

Abdulaziz Dûrî, “Hazreti Ömer’in Malî Düzenlemeleri: Şam Bölgesindeki Vergiler”, çev. H. İbrahim Hançabay, *İstem*, 2011, sy. 17, s. 195-207.

Fazlurrahman Faridî, “Zekât ve Maliye Politikası”, çev. Faruk Yılmaz, *İslâm Ekonomi Felsefesi* içinde, der. Faruk Yılmaz, Ankara: Berikan Yayınevi, 2011, s. 160-172.

Muhammed b. Tavîd Tancî, “Zekatın Ödenmesine Dair Bazı Mülâhazalar -Nisap Teorisiyle İlgili Bir Tahlil-”, çev. İbrahim Hakkı İnal, *e-Makâlât Mezhep Araştırmaları*, 2011, c. 4, sy. 1, s. 409-415.

c. Tebliğ

Münzir Kehf, “İki Sektörlü Bir İslâm Ekonomisinde Tasarruf ve Yatırım Fonksiyonları, çev. Cemal Özgüven-Mustafa Civelek, *İslâm İktisadı Araştırmaları I* içinde, der. Ahmet Tabakoğlu, İstanbul: Dergah Yayınları, 1988, s. 127-147.

Heyet, “Kararlar ve Tavsiyeler”, *İslâm Konferansı Teşkilatı İslâm Fıkıh Akademisi 2. Dönem (Cidde, 22-28 Aralık 1985) ve 3. Dönem (Amman, 11-16 Ekim 1986) Toplantısı* çev. Hasan Hacak, İstanbul, 1995; *İslâm Konferansı Teşkilatı İslâm Fıkıh Akademisi 4. Dönem (Cidde, 6-11 Şubat 1988) ve 5. Dönem (Kuveyt, 10-15 Aralık 1988) Toplantısı*, çev. Bilal Aybakan, İstanbul, 1995.

Ali Muhyiddin Karadağî, “İslâm’a Göre Finans ve Borsa”, *I. Uluslararası İslâm Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi (Konya, 25 Eylül 1996)*, Mehmet Bayyigit (ed.), Konya: Kombad Yayınları, 1997, s. 244-256.

Yusuf Karadavî, “Çağdaş Uygulamada Ticaret Mallarının Zekâtı”, *I. Uluslararası İslâm Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi (Konya, 25 Eylül 1996)*, Mehmet Bayyigit (ed.), Konya: Kombad Yayınları, 1997, s. 471-525.

M. Fazlı Yusuf, “Tekâful İşletmesinin Kavramı ve İşleyişi Hakkında Kısa Bir Tanıtma (İslâmî Sigorta)”, *I. Uluslararası İslâm Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi (Konya, 25 Eylül 1996)*, Mehmet Bayyigit (ed.), Konya: Kombad Yayınları, 1997, s. 945-956.

Vehbe Zuhaylî, “Finans ve Borsa”, *I. Uluslararası İslâm Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi (Konya, 25 Eylül 1996)*, Mehmet Bayyigit (ed.), Konya: Kombad Yayınları, 1997, s. 291-310.

Ömer Chapra, “Bir İslâm Ekonomisinde Para Yönetimi”, *İslâm Ekonomisinde Yönelişler Sempozyumu (İstanbul, 20-28 Ekim 1994)*, Mustafa Aykaç (ed.), İstanbul: Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslâm Ülkeleri Ekonomik Araştırma Enstitüsü, 1998, s. 23-46.

S. Hasan Hamod, “İslâmî Bankacılık Teorisi ve Uygulamaları”, *İslâm Ekonomisinde Yönelişler Sempozyumu (İstanbul, 20-28 Ekim 1994)*, Mustafa Aykaç (ed.), İstanbul: Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslâm Ülkeleri Ekonomik Araştırma Enstitüsü, 1998, s. 47-55.

Münzir Kehf, “Zekât İktisadı”, *İslâm Ekonomisinde Yönelişler Sempozyumu (İstanbul, 20-28 Ekim 1994)*, Mustafa Aykaç (ed.), İstanbul: Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslâm Ülkeleri Ekonomik Araştırma Enstitüsü, 1998, s. 57-70.

Fuad Al-Omar, “Faizsiz Finans Kuruluşları ve Üye Ülkelerde Özel Sektörün Gelişmesine Yapabilecekleri Katkı”, *Türkiye’de Özel Finans Kurumları: Dünü, Bugünü, Yarını (İstanbul, 31 Mayıs 2000)*, İbrahim Usul (ed.), İstanbul: Albaraka Türk Yayınları, 2000, s. 67-68.

Stella Cox, “Faizsiz Bankalarda Likidite Yönetimi”, *Türkiye’de Özel Finans Kurumları: Dünü, Bugünü, Yarını (İstanbul, 31 Mayıs 2000)*, İbrahim Usul (ed.), İstanbul: Albaraka Türk Yayınları, 2000, s. 77-80.

Adalet N. Djabiev, “Geleneksel Bankacılık Ortamında Faizsiz Bankacılık: Rusya Federasyonu ve Badr Forte Bank Örneği”, *Türkiye’de Özel Finans Kurumları: Dünü, Bugünü, Yarını (İstanbul, 31 Mayıs 2000)*, İbrahim Usul (ed.), İstanbul: Albaraka Türk Yayınları, 2000, s. 103-138.

Mushtak Parker, “Faizsiz Finansmanda Global Gelişmeler ve Gelecekte Sistemi Bekleyen Sınavlar”, *Türkiye’de Özel Finans Kurumları: Dünü, Bugünü, Yarını (İstanbul, 31 Mayıs 2000)*, İbrahim Usul (ed.), İstanbul: Albaraka Türk Yayınları, 2000, s. 95-98.

Yahia Abdul Rahman, “Faizsiz Bankacılık ve Finansın Prensipleri ve Yöntemleri”, *Sabahattin Zaim İslâm ve Ekonomi Sempozyumu-IV: Faizsiz Bankacılık ve Günümüz Uygulamaları (İstanbul, 10 Aralık 2011)*, Süleyman Özdemir (ed.), İstanbul: İstanbul İktisatçılar Derneği Yay., 2012, s. 53-55.

Sofiza Azmi, “Dünyada Faizsiz Finans Windows Uygulamalarındaki Gelişmeler”, *Sabahattin Zaim İslâm ve Ekonomi Sempozyumu-IV: Faizsiz Bankacılık ve Günümüz Uygulamaları (İstanbul, 10 Aralık 2011)*, Süleyman Özdemir (ed.), İstanbul: İstanbul İktisatçılar Derneği Yay., 2012, s. 111-112.

Humayon Dar, “Büyük Britanya’da Faizsiz Finansın Gelişimi”, *Sabahattin Zaim İslâm ve Ekonomi Sempozyumu-IV: Faizsiz Bankacılık ve Günümüz Uygulamaları (İstanbul, 10 Aralık 2011)*, Süleyman Özdemir (ed.), İstanbul: İstanbul İktisatçılar Derneği Yay., 2012, s. 115-117.

A. Wajdi Dusuki, “Malezya’da Faizsiz Finansın Gelişimi”, *Sabahattin Zaim İslâm ve Ekonomi Sempozyumu-IV: Faizsiz Bankacılık ve Günümüz Uygulamaları (İstanbul, 10 Aralık 2011)*, Süleyman Özdemir (ed.), İstanbul: İstanbul İktisatçılar Derneği Yay., 2012, s. 103-105.

Rehan Pathan, “Körfezde Faizsiz Finansın Gelişimi”, *Sabahattin Zaim İslâm ve Ekonomi Sempozyumu-IV: Faizsiz Bankacılık ve Günümüz Uygulamaları (İstanbul, 10 Aralık 2011)*, Süleyman Özdemir (ed.), İstanbul: İstanbul İktisatçılar Derneği Yay., 2012, s. 95-97.

Abdulazeem Abozaid, “Fıkıhın İslâmî Finanstaki Rolü”, *I. İslâm İktisadî Atölyesi: Temel Kavramlar ve Fikirler (İstanbul, 2-3 Mart 2013)*, Taha Eğri-Oğuz Karasu-Necmettin Kızılkaya (eds.), İstanbul: Türkiye İktisadî Girişim ve İş Ahlâkı Derneği Yayınları, 2014, s. 223-242.

2. Ticâret, İş ve Ortaklıklar

a. Kitap

J. Hendrik Kramers, *İslâm Medeniyeti Tarihinde Coğrafya ve Ticaret*, çev. Ö. Rıza Doğrul, İstanbul: Asarı İlmîye Kütüphanesi Neşriyatı, 1934, 41 s.

Menna’ b. Halil Kattân, *İslâm’da Mülkiyet Nizamı*, çev. Mustafa Varlı, Ankara: Hilal Yayınları, 1967, 70 s.

M. Fehr Şakfa, *İslâm’da İş Ahkâmı ve İşçi Hakları*, çev. İhsan Toksarı, İstanbul: Nida Yayınevi, 1968, 109 s.

Ebû Yusuf, Yakub b. İbrahim b. Habib el-Ensari el-Kûfi, *Kitâbu'l-Harac*, çev. Ali Özek, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları, 1970, 343 s.; İstanbul: Hisar Yayınları, 1973, 349 s.; çev. Müderriszade Muhammed Ataullah Efendi (sad. İsmail Karakaya), İstanbul: Akçağ Yayınları, 1982, 504 s.

Ebu'l-Alâ Mevdûdî, *İslâm’da Toprak Mülkiyeti*, çev. M. Yaşar Şahin, İstanbul: İrfan Yayınevi, 1972, 107 s.

Selim A. Siddikî, *İslâm Devleti’nde Malî Yapı*, çev. Rasim Özdenören, İstanbul: Fikir Yayınları, 1972, 266 s.

Abdulkadir Udeh, *İslâm’da Mal ve İdare*, çev. D. Ali Kayapınar, Konya: Sebât Yayınevi, 1977, 159 s.

M. Fehr Şakfa, *İslâm Hukukunda İşçinin Borçları*, çev. Servet Armağan, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1979, 149 s.

Ebû Ubeyd, Kasım b. Sellam, *Kitâbu'l-Emvâl*, çev. Cemaletdin Saylık, İstanbul: Düşünce Yayınları, 1981, 571 s.

Mahmut Talegânî, *İslâm ve Mülkiyet*, çev. Ahmet Saidoğlu, İstanbul: Yöneliş Yayınevi, ts., 248 s.

Şeref b. Ali Şerif, *İslâm’da İş, İşçi ve Ücret Hukuku*, çev. Mehmet Keskin, İstanbul: İhya Yayınları, 1986, 452 s.

İbn Teymiyye, Ebu'l-Abbas, Takiyyuddin Ahmed b. Abdulhalim, *Bir İslâm Kurumu Olarak Hisbe*, çev. Vecdi Akyüz, İstanbul: İnsan Yayınları, 1989, 179 s.; 2001, 136 s.; çev. Cemal Güzel, İstanbul: Tevhid Yayınları, 1999, 142 s.

Mevdudî, Ebu'l-Alâ, *Meseleler ve Çözümleri (5 Cilt)*, çev. Yusuf Karaca, İstanbul: Risale Yayınları, 1990; *Meseleler ve Çözümleri (4 Cilt)*, 1999; *İtikadî, İktisadî, Sosyal ve Fikhî Meselelere Fetvalar (4 Cilt)*, çev. Hamdi Chohan-Mahmut Osmanoglu, İstanbul: Nehir Yayınları, 1992.

Şeybânî, Muhammed b. Hasan, *İslâm İktisâdında Helal Kazanç*, çev. Mustafa Baktır, İstanbul: Seha Neşriyat, 1993, 143 s.

Şeyzerî, Ebu'n-Necib Celâleddin Abdurrahman b. Nasr b. Abdullah, *İslâm Devletinde Hisbe Teşkilâtı*, çev. Abdullah Tunca, İstanbul: Marifet Yayınları, 1993, 173 s.

M. Necâtullah Sıddîkî, *Çağdaş İktisadî Hayatta Mudârabe*, çev. Tahsin Özcan, *İktisat ve Din* içinde, der. Mustafa Özel, İstanbul: İz Yayıncılık, 1994, s. 271-289.

Murat Çizakça, *İslâm Dünyasında ve Batıda İş Ortaklıkları Tarihi*, çev. Şehnaz Layikel, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999, 240 s.

Mustafa Halebî, *Hadisler Işığında Helal Kazanç Yolları*, çev. Nebi Bozkurt, İstanbul: Darulhadis Yayınları, 2002, 272 s.

Nicolas P. Aghnides, *İslâm'ın Malî Hükümleri*, çev. Servet Armağan, İstanbul: İnsan Yayınları, 2003, 568 s.

Hüsameddin Affâne, *Fıkhî ve Ahlâkî Yönleriyle İslâm'da Ticaret*, çev. Servet Bayındır, İstanbul: Polen Yayınları, 2007, 430 s.

Hüsameddin Affâne, *Müslümanın Ticaret Ahlâkı*, çev. Servet Bayındır, İstanbul: Beyaz Karınca Yayınları, 2011, 64 s.

Muhammed Lebib, *250 Soruda Alışveriş Hükümleri (İmam Nevevî, İbn Rüşd, İbn Kudâme, Şevkanî, Elbânî)*, İstanbul: Beyaz Karınca Yayınları, 2011, 69 s.

b. Makale

M. Yusuf Musa, "Mal ve Bölümleri", çev. M. Esad Kılıçer, *Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi*, 1969, c. 8, sy. 82-83, s. 79-82.

M. Yusuf Musa, "Mülkiyet ve Bölümleri", çev. M. Esad Kılıçer, *Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi*, 1969, c. 8, sy. 86-87, s. 210-215.

M. Fehr Şakfa, "İslâm Hukukunda İşçinin Borçları", çev. Servet Armağan, *İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, 1979, c. 7, sy. 3-4, s. 139-149.

Abdussemi' Mısri, "İslâm'da Ticâret Adâbı", çev. Ramazan Şimşek, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1981, sy. 25, s. 477-484.

Salahattin Nâhî, "Çağdaş Mevzu Hukuklara ve İslâm Hukukuna Göre Telif Hakkı", çev. Abdulkadir Şener, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1981, c. 25, s. 237-295.

Abdu'l-Mün'im, Abdülaziz b. Muhammed, "İslâm'da Kamu Yararına İstimlâkın Meşruiyeti", çev. S. Ali Toprak, *Diyanet Dergisi*, 1984, c. 20, sy. 2, s. 58-64.

M. Fehr Şakfa, "İslâm Hukukunda İşçinin Hakları", çev. Servet Armağan, *İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, 1984, c. 8, sy. 1-4, s. 163-176.

M. Ramazan Akhtar, "İşçi-İşveren İlişkileri İçin İslâmî Bir Çerçeve", çev. Kemal Kahraman, *İktisat ve İş Dünyası*, 1993, sy. 7, s. 23-30; "İslâm'da İşçi ve

İşveren İlişkisi”, çev. Kemal Kahraman, *İktisat ve Din* içinde, der. Mustafa Özel, İstanbul: İz Yayıncılık, 1994, s. 249-269.

Abdul Aziz, “İslâmî Bir Ekonomide Firma Düzeyi Kararları ve İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi”, çev. Ünal Çağlar, *İslâmî Sosyal Bilimler*, 1993, c. 1, sy. 2, s. 25-39; çev. Mehmet Erdem, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2004, sy. 9/2, s. 107-124.

Ramazan Bûtî, “İslâm Hukukuna Göre Patent Satışı”, çev. A. İhsan Pala, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1994, sy. 1, s. 221-230.

M. Hâşim Kemâlî, “İslâm Hukukunda Tes’ir (Fiyat Kontrolü)”, çev. Kenan Çayır, *İslâmî Sosyal Bilimler Dergisi*, 1994, c. 2, sy. 2, s. 51-62.

Richard A. Debs, Ferhat J. Ziadeh ve Konrad Dilger, “İslâm Hukukunda Mülkiyet Kavramı”, çev. Halit Ünal, *İslâm Hukuku Üzerine Araştırmalar* içinde, (ed. Reinhard May, notlar ekleyerek çev. Halit Ünal), Kayseri: Usul Yayınları, 1994, s. 97-119.

M. İkbâl Encum, “İslâm’da Gelir ve Servet Dağılımı”, çev. Ahmet Kemerli, *İslâmî Sosyal Bilimler*, 1995, c. 3, sy. 3, s. 83-98.

Ebû Ruhayye, M. Muhammed, “İslâm’da Malî Ta’zir Cezası”, çev. Nihat Dalgın, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1999, sy. 11, s. 313-334.

Meir J. Kister, “Peygamberin Pazarı”, çev. Abdullah Kahraman, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2002, c. 6, sy. 2, s. 25-29.

Michael Lecker, “İslâm Öncesi ve İslâm’ın İlk Döneminde Medine (Yesrib) Pazarları Üzerine”, çev. M. Mahfuz Söylemez, *Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2003, c. 2, sy. 4, s. 157-172; çev. A. Turan Yüksel, *İstem*, 2004, sy. 4, s. 247-256.

Abdulaziz b. Muhammed b. Osman Rubeyş, “Satım Akdindeki Şart Muhayyerliğinin Süresi”, çev. Ayhan Hira, *Hikmet Yurdu Dergisi*, 2013, c. 6, sy. 12, s. 355-389.

c. Tebliğ

Osman N. Outman, “İslâm Ortak Pazarı”, *İslâm Ekonomisinde Yönelişler Sempozyumu (İstanbul, 20-28 Ekim 1994)*, Mustafa Aykaç (ed.), İstanbul: Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslâm Ülkeleri Ekonomik Araştırma Enstitüsü, 1998, s. 163-174.

Murat Çizakça, “Risk Sermayesinin Batı’daki Başarıları ve Gelişmekte Olan Ülkelerdeki Potansiyeli”, *Türkiye’de Özel Finans Kurumları: Dünü, Bugünü, Yarını (İstanbul, 31 Mayıs 2000)*, İbrahim Usul (ed.), İstanbul: Albaraka Türk Yayınları, 2000, s. 123-128.

3. İslâm İktisat Tarihi, Teorisi ve Felsefesi

a. Kitap

M.Belin, *Türkiye İktisadî Tarihi Hakkında Tetkikler*, çev. M. Ziya (Emiroğlu), İstanbul: Devlet Matbaası, 1931, 309 s.; *Osmanlı İmparatorluğu'nun İktisadî Tarihi*, (notlar ekleyerek) çev. Oğuz Ceylan, Ankara: Gündoğan Yayınları, 1999, 504 s.

İhsanullah Han, *İslâmiyet ve Komünizm Birbirine Zıttır*, çev. A. Hamdi Hatipoğlu, İstanbul: Bedir Yayınevi, 1962, 38 s.

Seyyid Kutub, *İslâm'da Sosyal Adalet*, 1-2 c., çev. M. Adnan Mansur-Yaşar Turnagür, İstanbul: Çağaloğlu Yayınevi, 1962, 319 s.; çev. M. Beşir Eryarsoy, İstanbul: Arslan Yayınları, 1982, 424 s.; çev. Harun Ünal, İstanbul: Hikmet Neşriyat, 2007, 506 s.

Roger Garaudy, *Sosyalizm ve İslâmiyet*, çev. Doğan Avcıoğlu-E. Tüfekçi, İstanbul: Yön Yayınları, 1965, 88 s.

Ebu'l-Alâ Mevdûdî, *İslâm'da İktisat Nizamı, İnsanlığın İktisadî Meselesi ve İslâm'da Çözüm Şekli*, çev. Tüzün Demirer, Ankara: Hilal Yayınları, 1966, 46 s.

A. M. Abdulaziz Neccâr, *İslâm Ekonomisine Giriş*, çev. Ramazan Nazlı, İstanbul: Hilal Yayıncılık, ts., 382 s.

M. Ömer Chapra, *İslâm'da İktisadî Nizam*, çev. Hulusi Yavuz, İstanbul: Sebil Yayınevi, ts., 119 s.

Adam Mez, *İslâm'ın Kalkınma Çağı*, çev. Cemal Köprülü, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, ts., 96 s.

Seyyid Kutub, *İslâm-Kapitalizm Çatışması*, çev. Mustafa Uysal, Konya: Dini Neşriyat, 1967, 144 s.; çev. Kamil M. Çetiner, İstanbul: Hikmet Neşriyat, 2007, 176 s.; İstanbul: Beka Yayınları, 2014, 176 s.

Ebu'l-Alâ Mevdûdî, *İslâm ve Muâsır Nizamlara Göre İktisat Prensipleri*, çev. İhsan Toksarı, İstanbul: Nida Yayınları, 1968, 127 s.

Mahmud Ebu's-Suûd, *İslâmî İktisadın Esasları*, çev. Ali Özek, İstanbul: Fatih Matbaası, 1969, 121 s.; *İslâm İktisadının Esasları*, çev. Ali Özek, İstanbul: Hisar Yayınları, 1983, 139 s.

Muhammed Hamidullah, *Modern İktisat ve İslâm*, çev. Salih Tuğ-Y. Ziya Kavakçı, İstanbul: Yağmur Yayınevi, 1969, 72 s.

Maxime Rodinson, *İslâm ve Kapitalizm*, çev. Orhan Suda, İstanbul: Gün Yayınları, 1969, 320 s.; çev. L. Fevzi Topaçoğlu, İstanbul: Spertaküs Yayınları, 1996, 296 s.; Akyüz Yayıncılık, 2002, 344 s.

Abdulaziz Bedrî, *Sosyalizm ve İslâm*, çev. A. Kemal Saran, Ankara: İktisat Yayınları, ts., 108 s.; İstanbul: Şamil Yayınevi, 1970, 112 s.

Maruf Devâlibî, *Marksizm ve Kapitalizm Karşısında İslâm*, çev. Sadık Özek, İstanbul: Dava Yayınları, 1970, 38 s.

A. Muhammed Cemal, *İslâm İktisadının Üstünlüğü*, çev. A. Rıza Temel, Ankara: Hilal Yayınları, 1971, 70 s.

Seyyid Kutub, *İslâm-Kapitalizm Uyuşmazlığı*, çev. Abdurrahman Niyazoğlu, İstanbul: Hareket Yayınları, 1972, 156 s.

İ. Muhammed İsmail, *İslâm ve Çağdaş Ekonomik Doktrinler*, çev. Cemal Karağaçlı, İstanbul: Fetih Yayınevi, 1973, 144 s.; İstanbul: Yeni Neşriyat, 1978, 146 s.; *Çağdaş Ekonomik Doktrinler ve İslâm*, çev. Cemal Aydın, İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1990, 149 s.

Muhammed A. Mannan, *İslâm Ekonomisi Teori ve Pratik*, çev. Bahri Zengin-Tevfik Ömeroğlu, İstanbul: Fikir Yayınları, 1973, 536 s.

Mustafa Sıbaî, *İslâm Sosyalizmi*, çev. A. Cemal Niyazoğlu, İstanbul: Hareket Yayınevi, 1974, 322 s.; İstanbul: Dergah Yayınları, 1976, 325 s.; çev. Y. Nuri Öztürk, İstanbul: Yeni Boyut Yayınları, 2010, 479 s.

Mahmud Ahmed, *İslâm İktisadî: Mukayeseli Bir Tedkik*, çev. Y. Ziya Kavakçı, İstanbul: Çağaloğlu Yayınevi, 1975, 192 s.

Jacques Austruy, *Kapitalizm, Marksizm ve İslâm*, çev. A. Oktay Güner, Ankara: Hutbe Yayınları, 1975, 124 s.; İstanbul: Damla Yayınevi, 1980, 151 s.; İstanbul: İlgî Kültür Sanat Yayınları, 2010, 144 s.

Yusuf Karadavî, *Fakirlik Problemi Karşısında İslâm*, çev. Abdulvehhap Öztürk, Ankara: Nur Yayınları, 1975, 199 s.

M. Fazlurrahman Ensarî, *İslâmiyet ve İktisadî Adalet Meselesi*, çev. Y. Ziya Kavakçı, Erzurum: Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Enstitüsü Yayınları, 1976, 45 s.

Mâlik b. Nebî, *Ekonomî Dünyasında Müslüman*, çev. Mehmet Keskin, İstanbul: Hicret Yayınları, 1976, 146 s.

M. Necâtullah Sıddıkî, *İslâm Ekonomisinin Temelleri*, çev. Bahar Gürsan, İzmir: Akyay Kaynak Yayınları, 1976, 112 s.

M. Cemal Keşk, *İslâm Toplumunu ve Sanayi Devrimi*, çev. M. Sait Şimşek, İstanbul: Düşünce Yayınları, 1977, 141 s.

Heyet, *İslâm'da Ekonomik ve Sosyal Düşüncenin Çağdaş Görünümü*, Ankara: Düşünce Yayınları, 1978, 170 s.⁴⁵

Muhammed Mübarek, *İslâm'da İktisat Nizamı*, çev. Hüsamettin Cemal, İstanbul: Çığır Yayınevi, 1978, 224 s.

45 Eser, merkezi A.B.D.'de bulunan İslâm Cemiyeti'nin (Nation of Islam) organize ettiği bir panelde sunulan bildirimlerin derlemesi mahiyetinde olup panelistlerin ve çevirmenin bilgisine ulaşılamamıştır.

M. Bâkır Sadr, *İslâm Ekonomi Doktrini*, çev. Sadettin Ergün-Mehmet Keskin, İstanbul: Hicret Yayınları, 1978, 716 s.; 1980, 976 s.; *İslâm Ekonomi Sistemi (3 Cilt)*, çev. Sadettin Ergün-Mehmet Keskin, Ankara: Rehber Yayıncılık, 1993.

Muhammed Nuveyhî, *Ekonomik Adaletin Temelleri*, çev. Ahmet Yaprak, İstanbul: Beyan Yayınları, 1982, 80 s.

Hurşid Ahmed, *İslâm'da Ekonomik Kalkınma*, çev. Fatih Kul, İstanbul: Furkan Yayınları, 1983, 38 s.⁴⁶

E. Muhammed Faysal, *İslâm Ekonomi Biliminin Tanımı*, çev. Ramazan Nazlı, yy., ts., 50 s.⁴⁷

Maurice Lombart, *İlk Zafer Yıllarında İslâm*, çev. Nezih Uzel, İstanbul: Pınar Yayınları, 1983, 221 s.; *İslâm'ın Altın Çağı&İlk Zafer Yıllarında İslâm*, çev. Nezih Uzel, İstanbul: Pınar Yayınları, 2002, 316 s.

Muhammed A. Mannan, *İslâm ve Çağdaş Ekonomik Konular*, çev. Ali Zengin, İstanbul: Fikir Yayınları, 1984, 182 s.

M. Ömer Chapra, *İslâm Ekonomi Sistemi*, çev. Fatih Kurtulmuş, İstanbul: Fikir Yayınları, ts., 100 s.

M. Necâtullah Sıddıkî, *İslâm Ekonomi Düşüncesi*, çev. Yaşar Kaplan, İstanbul: Bir Yayıncılık, 1984, 216 s.

Haydar Nakvî, *Ekonomi ve Ahlâk*, çev. İlhan Kutluer, İstanbul: İnsan Yayınları, 1985, 224 s.

İrfan Mahmud Rana, *Hazreti Ömer Döneminde Ekonomik Yapı*, çev. Ahmet Kot, İstanbul: Bir Yayıncılık, 1985, 149 s.

İmaduddin Halil, *Sosyal Adalet Üzerine*, çev. Vecdi Akyüz-Mehmet Erdoğan, İstanbul: Akabe Yayınları, 1987, 110 s.; *Sosyal Adalet*, çev. Said Aykut, İstanbul: Şüle Yayınları, 1993, 133 s.

Hasanu'z-Zaman, *İlk İslâm Devletlerinde Ekonomik Strüktür*, çev. Sinan Ersoy, İstanbul: Akabe Yayınları, 1987, 420 s.

M. Ekrem Han, *İslâm Ekonomisinin Temel Meseleleri*, çev. Ömer Dinçer, İstanbul: Kayıhan Yayınları, 1988, 104 s.

Muhammed A. Mannan, *İslâm Ekonomi Toplumunun Kuruluşu*, çev. Ahmet Saidoğlu, İstanbul: Fikir Yayınları, 1989, 255 s.

46 Eser, Hurşid Ahmed ve Zafer İshak Ensari tarafından telif edilen ve merkezi İngiltere'nin Leices-ter şehrinde bulunan İslâm Vakfı tarafından 1979 yılında yayınlanan "*İslâmî Görüşler (Seyyid Ebu'l-Alâ Mevdudî anısına çalışmalar)*" adlı eserden alınmıştır. Ayrıca bkz. *İslâm Ekonomisi ve Sosyal Güvenlik Sistemi* içinde, der. Faruk Yılmaz, İstanbul: Marifet Yayınları, 1991, s. 51-82; *İslâm Ekonomi Felsefesi* içinde, der. Faruk Yılmaz, Ankara: Berikan Yayınevi, 2011, s. 50-68.

47 Eser, merkezi Suudi Arabistan'ın Cidde şehrinde bulunan İslâm İşbirliği Teşkilatı bağlı kuruluşlarından Uluslararası İslâm Bankalar Birliği tarafından 1981'de neşredilmiştir.

R. Yunus Mısırlı, *İslâm İktisat Metodolojisi*, çev. Hüseyin Arslan, İstanbul: Birleşik Yayıncılık, 1989, 279 s.

Abdulaziz Dürî, *İslâm İktisat Tarihine Giriş*, çev. Sabri Orman, İstanbul: Endülüs Yayınları, 1991, 207 s.; İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2000, 208 s.

M. Bâkır Sadr, *İslâm ve İktisâdî Ekoller*, çev. Sedat Namdar, İstanbul: Akademi Yayınları, 1991, 157 s.

M. Bâkır Sadr, *İslâmî İktisat Projesi*, çev. Halit Yılmaz, İstanbul: Endişe Yayınları, 1991, 104 s.

Bryan S. Turner, *Oryantalizm, Kapitalizm ve İslâm*, çev. Ahmet Demirhan, İstanbul: İnsan Yayınları, 1991, 140 s.

Muhsin Abdulhamid, *İslâm ve Toplumsal Kalkınma*, çev. Mehmet Çakır, İstanbul: Koba Yayınları, 1993, 131 s.

A. Murtaza Mutahharî, *İslâmî İktisadın Felsefesi: Serbest Piyasa, Planlı Ekonomi ve Mülkiyet Sorunu*, çev. Kenan Çamurcu, İstanbul: İnsan Yayınları, 1995, 213 s.

Nezih Hammad, *İktisadî Fıkıh Terimleri Sözlüğü*, çev. Recep Ulusoy, İstanbul: İz Yayıncılık, 1996, 399 s.

Jean-Paul Charney, *İslâm Kültürü ve Toplumsal Ekonomik Değişim*, çev. Osman Bilen-A. Bülent Baloğlu, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1997, 162 s.

Abdurrahman Malikî, *İdeal Ekonomi Politikası*, çev. M. Hanifi Yağmur, Ankara: Ta-Ha Yayıncılık, 1997, 262 s.

M. Bâkır Sadr, *İslâm Toplumunun Ekonomik Yapısı*, çev. Muhammed Tahir, İstanbul: Kevser Yayınları, 1998, 56 s.

Takiyyuddin Nebhânî, *İslâm'da Ekonomi Nizami*, çev. M. Hanifi Yağmur, Ankara: Ta-ha Yayıncılık, 1999, 433 s.; *İslâmî İktisat Nizami*, Ankara: Köklü Değişim Yayıncılık, 2008, 348 s.

Michael Palairat, *Balkan Ekonomileri 1800-1914, Kalkınmasız Evrim*, çev. Ayşe Edirne, İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınları, 2000, 500 s.

Halil İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi (1300-1600) (1. Cilt)*, çev. Halil Berktaş, İstanbul: Eren Yayıncılık, 2001, 496 s.

M. Ömer Chapra, *İslâm ve İktisâdî Kalkınma*, çev. Adem Esen, İstanbul: Cantaş Yayıncılık, 2002, 205 s.

Timur Kuran, *İslâm'ın Ekonomik Yüzleri*, çev. Yasemin Tezgiden, İstanbul: İletişim Yayınları, 2002, 304 s.

Suraiya Faroqhi, Bruce McGowan, Donald Quataert, Şevket Pamuk, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi (1600-1914) (2. Cilt)*, çev. Ayşe Berktaş-Serdar Alper-Süphan Andıç, İstanbul: Eren Yayıncılık, 2004, 1136 s.

Ali Şeriatî, *İslâm Ekonomisi*, çev. Kenan Çamurcu, İstanbul: Dünya Yayınları, 2004, 207 s.

Abdurrahman Malikî, *İslâm'ın İktisadî Siyaseti*, çev. Hamza Arslan, Ankara: Köklü Değişim Yayıncılık, 2007, 250 s.; *Kapitalizm ve Komünizm Alternatif İktisadî Siyaset*, çev. Hamza Arslan, Ankara: Köklü Değişim Yayıncılık, 2007, 258 s.

Lam b. İbrahim, Abdullah, *Zenginlik Fıkhı ve Zengin Müslümanlara Mektuplar*, çev. Savaş Kocabaş-Uğur Tekcan, İstanbul: Polen Yayınları, 2008, 456 s.

Patrick Haenni, *Piyasa İslâmı: İslâm Suretinde Neoliberalizm*, çev. Levent Ünsaldı, İstanbul: Özgür Üniversite Yayınları, 2011, 135 s.; Ankara: Heretik Yayıncılık, 2014, 126 s.

Donald Quataert, *Sanayi Devrimi Çağında Osmanlı İmalat Sektörü*, çev. Tansel Güney, İstanbul: İletişim Yayınları, 2011, 322 s.

N. Willian Senior, *Bir Klasik İktisatçı Gözüyle Osmanlı*, çev. Hüseyin Al, Ankara: Birleşik Dağıtım Kitabevi, 2011, 200 s.

Roger Garaudy ve Bercavî Faik, *İslâmiyet ve Sosyalizm*, çev. Hasan Erdem, İstanbul: Rebeze Kitaplığı, 2012, 152 s.

M. Ömer Chapra, *İslâm'ın Hedefleri Işığında İslâmi Kalkınma Vizyonu*, çev. M. Yavuz Çakır-Adem Esen, İstanbul: Sabahattin Zaim Üniversitesi Yayınları, ts., 72 s.

Ebu'l-Alâ Mevdûdî, *İslâm Ekonomisinin Temelleri*, çev. M. Emin Asan, İstanbul: Çıra Yayınları, 2014, 432 s.

b. Makale

S. Ahmed Ali, "Hicri I. Yüzyılda Basra'da Sosyal ve Ekonomik Düzen", *İktisat Fakültesi Mecmuası*, 1953-1954, c. 15, sy. 1-4, s. 352-360.

Abdulaziz Dûrî, "Hicri Dördüncü Asırda Irak İktisat Tarihi", *İktisat Fakültesi Mecmuası*, 1953-1954, c. 15, sy. 1-4, s. 344-351.

Muhammed Hamidullah, "El-İlâf veya İslâm'dan Önce Mekke'nin İktisadî ve Diplomatik Münasebetleri", çev. İsmail Cerrahoğlu, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1961, sy. 9, s. 213-222.

Ebu'l-A'la Mevdûdî, "İktisadın Müşküleri ve Bunların İslâmîyette Halli-I", çev. Lütfi Doğan, *Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi*, 1966, c. 5, sy. 10, s. 263-264.

Ebu'l-A'la Mevdûdî, "İktisadın Müşküleri ve Bunların İslâmîyette Halli-II", çev. Lütfi Doğan, *Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi*, 1966, c. 5, sy. 11, s. 300.

Ebu'l-A'la Mevdûdî, "İktisadın Müşküleri ve Bunların İslâmîyette Halli-III", çev. Lütfi Doğan, *Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi*, 1966, c. 5, sy. 12, s. 356-358.

Ebu'l-A'la Mevdûdî, "İktisadın Müşküleri ve Bunların İslâmîyette Halli-IV", çev. Lütfi Doğan, *Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi*, 1967, c. 6, sy. 1-2, s. 15-16.

Ebu'l-A'la Mevdûdî, “İktisadın Müşkölleri ve Bu Müşköllerin İslâmîyetteki Halli-V”, çev. Lütfi Doğan, *Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi*, 1967, c. 6, sy. 4-5, s. 92-94.

Ali Abdurrahûl, “İslâm ve Ekonomik Denge”, çev. Osman Eskicioğlu, *Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi*, 1974, c. 13, sy. 1, s. 35-42.

Marsden Jones, “İslâm’ın Zuhurunda Batı Arabistan’ın Ekonomik Tarihinin Bir Kaynağı Olması Bakımından es-Sîretü'n-Nebeviyye”, çev. Ahmet Güner, *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1987, sy. 4, s. 493-504.

İcaz Şafî Gilânî, “İslâm Ekonomisinin Siyasi Muhtevası: Özgün ve Maslahatçı Stratejiler”, çev. Mustafa Aykaç, *İslâm İktisadî Araştırmaları* içinde, der. Ahmet Tabakoğlu, İstanbul: Dergah Yayınları, 1988, s. 114-126.

Münzir Kehf, “İslâm Toplumunda Tüketici Davranışı Teorisine Bir Katkı”, çev. Hüner Şencan, *İslâm İktisadî Araştırmaları* içinde, der. Ahmet Tabakoğlu, İstanbul: Dergah Yayınları, 1988, s. 37-53.

Ebu'l-A'lâ Mevdûdî, “Kur'an'ın Ekonomik ve Siyasi Öğretisi”, çev. Fatma Bostan, *İslâm Düşüncesi Tarihi* (4 cilt; 1. cildin içinde), der. M. Muhammed Şerif, İstanbul: İnsan Yayınları, 1990, s. 211-232.

M. Ömer Chapra, “İslâm İktisadının Gaye ve Hedefleri”, çev. İbrahim Sarmış, *İslâmî Manifestolar* içinde, der. Hurşid Ahmed, Konya: Esra Yayınevi, ts., s. 227-251.

M. Ömer Chapra, “İslâm Ekonomisinin Amaçları”, çev. Faruk Yılmaz, *İslâm Ekonomisi ve Sosyal Güvenlik Sistemi* içinde, der. Faruk Yılmaz, İstanbul: Marifet Yayınları, 1991, s. 17-47; *İslâm Ekonomi Felsefesi* içinde, der. Faruk Yılmaz, Ankara: Berikan Yayınevi, 2011, s. 22-43; “İslâm İktisadının Gaye ve Hedefleri”, çev. İbrahim Sarmış, *İslâmî Manifestolar* içinde, der. Hurşid Ahmed, çev. İbrahim Sarmış, Konya: Esra Yayınevi, ts., s. 227-251.⁴⁸

M. Ömer Chapra, “İslâmî Refah Devleti ve Ekonomideki Rolü”, çev. Faruk Yılmaz, *İslâm Ekonomisi ve Sosyal Güvenlik Sistemi* içinde, der. Faruk Yılmaz, İstanbul: Marifet Yayınları, 1991, s. 83-126; *İslâm Ekonomi Felsefesi* içinde, der. Faruk Yılmaz, Ankara: Berikan Yayınevi, 2011, s. 73-103.⁴⁹

Joseph Chelhod, “Hicret Öncesi Mekke’de Kapitalizm”, çev. İzzet Er, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1992, c. 4, sy. 4, s. 307-310.

M. Ramazan Akhtar, “İslâmî Bir Ekonomide İktisadî Büyüme Modeli”, çev. Ünal Çağlar, *İslâmî Sosyal Bilimler*, 1994, c. 2, sy. 2, s. 31-50.

48 Makale, M. Ömer Chapra'nın “*Economic System of Islam*” adlı eserinden alınmıştır.

49 Eser, Hurşid Ahmed ve Zafer İshak Ensari tarafından telif edilen ve merkezi İngiltere'nin Leicester şehrinde bulunan İslâm Vakfı tarafından 1979 yılında yayınlanan “*İslâmî Görüşler (Seyyid Ebu'l-Alâ Mevdudî anısına çalışmalar)*” adlı eserden alınmıştır.

Louis Baeck, “Klasik İslâm Çağının İktisat Düşüncesi”, çev. Mustafa Özel, *İktisat Risaleleri* içinde, der. Mustafa Özel, İstanbul: İz Yayıncılık, 1994, s. 77-103.

Abbas Mîrâhûr, “İslâm Âlimlerinin İktisadî Düşünceye Katkısı”, çev. Mustafa Özel, *İktisat Risaleleri* içinde, der. Mustafa Özel, İstanbul: İz Yayıncılık, 1994, s. 35-75; “Müslüman Alimler ve İktisat Tarihi”, çev. Abdullah Yünel, *İslâmî Sosyal Bilimler*, 1995, c. 3, sy. 4, s. 29-58.

Emir Ali, “İslâm Dünyasında Dini-Kültürel Kimlik ve Sosyo-Ekonomik Geleşme”, çev. Ahmet Kemerli, *İslâmî Sosyal Bilimler Dergisi*, 1995, c. 3, sy. 4, s. 9-27.

M. Necatullah Sıddıkî, “İslâm İktisat Düşünce Tarihi Üzerine Yapılan Çalışmaların Bir Tahlili”, çev. Ömer Açıkgöz, *İslâmî Araştırmalar Dergisi*, 1998, c. 11, sy. 3-4 s. 220-235.

Enes Zerka, “İslâm İktisadı: İnsan Refahına Bir Yaklaşım”, çev. Ahmet Tabakoğlu, *İslâm İktisadı Araştırmaları I* içinde, der. Ahmet Tabakoğlu, İstanbul: Dergâh Yayınları, 1988, s. 19-36.

Elias H. Tuma, “İlk Dönem Arap Ekonomi Politikaları (H. 1. yüzyıl/M.7. yüzyıl- H. 4. yüzyıl/M. 10. yüzyıl)”, çev. Ali Aksu, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2000, sy. 4, s. 269-287.

M. Fazlurrahman Ensarî, “İslâm’ın İktisat İlkeleri”, çev. A. Rıza Gül, *İslâmîyât*, 2002, c. 5, sy. 2, s. 139-147.

M. Ömer Chapra, “İslâm Ekonomi Bilimine İhtiyaç Var mı?”, çev. Tevhit Ayengin, *Din Bilimleri*, 2003, c. 3, sy. 1, s. 169-191.

M. Necatullah Sıddıkî, “Küreselleşen Bir Dünya Ortamında İslâmî Politik Ekonominin Tabiatı ve Metodolojisi -Kapitalist Küreselleşmede İslâmî Politik Ekonomi Üzerine Uluslararası Bir Seminer: Bir Değişim Gündemi-”, çev. Talip Özdeş, *İslâmî Araştırmalar Dergisi*, 2003, c. 16, sy. 4, s. 491-499.

Rodney Wilson, “İslâm Ekonomisinin Öncüsü Olarak İbn Haldun”, çev. İ. Halil İnal, *İslâmî Araştırmalar Dergisi*, 2003, c. 16, sy. 4, s. 533-540.

Farhat J. Ziadeh, “Hicaz’ın Sosyo-Ekonomik Tarihine Bir Kaynak Olarak Muvattâ”, çev. Arif Gezer-Ramazan Özmen, *İstem*, 2004, sy. 4, s. 281-290; “Hicaz’ın Sosyal ve Ekonomik Tarihi İçin Kaynak Olarak Muvattâ”, çev. Mustafa Canlı, *Bilimname*, 2011, sy. 21, s. 235-245.

S. Bahadur Samadi, “Abbâsî Hâkimiyeti Döneminde Bağdat’ın Sosyal ve Ekonomik Hayatından Görünümler”, çev. A. Turan Yüksel, *İstem*, 2008, c. 6, sy. 12, s. 241-250.

Halil İnalçık, “Tarihte Türk-İran Ekonomik Bağları Üzerine Bir Not”, çev. Gaye Yavuzcan, *Tarih Okulu Dergisi*, 2009, sy. 5, s. 195-197.

Abdunnâsır Ebu'l-Besal, “Modern İktisadî İşlemlerin Hükümlerini Belirlemede Uygulanan Fetva Metodu”, çev. İsmail Cebeci, *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 2010, sy. 16, s. 347-374.

S. Mustafa Haşşab, “İslâm Toplum Düşüncesinde İktisat Kurumu”, çev. Mustafa Safa, *Toplum Bilimleri Dergisi*, 2011, sy. 9, s. 261-267.

Subhi Y. Lebib, “Ortaçağ İslâm Dünyasında Kapitalizm”, çev. Mustafa Alican, *Tarih Okulu Dergisi*, 2013, sy. 14, s. 225-243.

c. Tebliğ

Ö. İbrahim Vadillo, “İslâm’ın Modern İktisada Eleştirisi”, *I. Uluslararası İslâm Düşüncesi Konferansı (İstanbul, 15-16 Mart 1996)*, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996, s. 37-40.

N. Haydar Nakvî, “Bir İslâmî Ekonomik Model Var mı?”, *I. Uluslararası İslâm Düşüncesi Konferansı (İstanbul, 15-16 Mart 1996)*, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996, s. 41-55.

İbrahim Gufailî, “İslâm Ülkelerinde Beşerî Kaynakların Gelişimi”, *İslâm Ekonomisinde Yönelişler Sempozyumu (İstanbul, 20-28 Ekim 1994)*, Mustafa Aykaç (ed.), İstanbul: Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslâm Ülkeleri Ekonomik Araştırma Enstitüsü, 1998, s. 99-113.

M. Necâtullah Sıddıkî, “İslâm İktisat Teorisinin Gelişimi”, *İslâm Ekonomisinde Yönelişler Sempozyumu (İstanbul, 20-28 Ekim 1994)*, Mustafa Aykaç (ed.), İstanbul: Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslâm Ülkeleri Ekonomik Araştırma Enstitüsü, 1998, s. 13-22.

Abul Hasan, “İslâm İktisadî ve Geleceği”, *I. İslâm İktisadî Atölyesi: Temel Kavramlar ve Fikirler (İstanbul, 2-3 Mart 2013)*, Taha Eğri-Oğuz Karasu-Necmettin Kızılkaya (eds.), İstanbul: Türkiye İktisadî Girişim ve İş Ahlâkı Derneği Yayınları, 2014, s. 113-143.

M. Fahim Khan, “İslâm İktisadında Temel Kavramların ve Fikirlerin Yeniden Değerlendirilmesi: Kurumsal İçerik Açısından İslâm İktisadının Kaynağı Ne Olmalıdır?”, *I. İslâm İktisadî Atölyesi: Temel Kavramlar ve Fikirler (İstanbul, 2-3 Mart 2013)*, Taha Eğri-Oğuz Karasu-Necmettin Kızılkaya (eds.), İstanbul: Türkiye İktisadî Girişim ve İş Ahlâkı Derneği Yayınları, 2014, s. 27-88.

M. Syukri Salleh, “İslâm İktisadî Kavramlarına Yeniden Bakış: Yoksulluk Örneği”, *I. İslâm İktisadî Atölyesi: Temel Kavramlar ve Fikirler (İstanbul, 2-3 Mart 2013)*, Taha Eğri-Oğuz Karasu-Necmettin Kızılkaya (eds.), İstanbul: Türkiye İktisadî Girişim ve İş Ahlâkı Derneği Yayınları, 2014, s. 243-262.

Lubna Sarwath, “Kurumsallığın Siyasal Ekonomisi: İslâmî Metinler Üzerine Metodolojik Bir Süreç Önermesi”, *I. İslâm İktisadî Atölyesi: Temel Kavramlar ve*

Fikirler (İstanbul, 2-3 Mart 2013), Taha Eğri-Oğuz Karasu-Necmettin Kızılkaya (eds.), İstanbul: Türkiye İktisadî Girişim ve İş Ahlâkı Derneği Yayınları, 2014, s. 279-296.

Zakaria b. Bahari ve Amir Wahbalbari, “İslâm İktisadî Varsayımlarına Yeni Bir Bakış: Kıtık Kavramını Yeniden Düşünmek”, *I. İslâm İktisadî Atölyesi: Temel Kavramlar ve Fikirler (İstanbul, 2-3 Mart 2013)*, Taha Eğri-Oğuz Karasu-Necmettin Kızılkaya (eds.), İstanbul: Türkiye İktisadî Girişim ve İş Ahlâkı Derneği Yayınları, 2014, s. 263-277.

Asad Zaman, “İslâm Ekonomisini Yeniden Tanımlamak”, *I. İslâm İktisadî Atölyesi: Temel Kavramlar ve Fikirler (İstanbul, 2-3 Mart 2013)*, Taha Eğri-Oğuz Karasu-Necmettin Kızılkaya (eds.), İstanbul: Türkiye İktisadî Girişim ve İş Ahlâkı Derneği Yayınları, 2014, s. 89-112.

M. Alam Choudhury, “İnsan Potansiyeli Saadet ve Hayırseverlik: Felsefi-Ekonomik Bir Araştırma”, *I. İslâm İktisadî Atölyesi: Temel Kavramlar ve Fikirler (İstanbul, 2-3 Mart 2013)*, Taha Eğri-Oğuz Karasu-Necmettin Kızılkaya (eds.), İstanbul: Türkiye İktisadî Girişim ve İş Ahlâkı Derneği Yayınları, 2014, s. 181-222.

Genel Değerlendirme

Türkiye’de İslâm iktisadî alanında son yıllarda önemli gelişmeler meydana gelmiştir. Bunların belki de en önemlisi İslâm iktisadî ve finansı üzerine akademik düzeyde eğitim ve araştırma yapan kurumların hem devlet hem de bazı vakıf üniversitelerinde faaliyet göstermeye başlamalarıdır. Zira hem eser hem de uygulama boyutunda ortaya çıkan ürünler, onu var eden insan kaynağının niteliği ve bu nitelikli insanların niceliği ile doğru orantılıdır. Bu açıdan geçmiş yıllara göre önemli bir avantajın bulunduğu kuşku yoktur. Ancak, olması gereken noktanın çok gerisinde olduğunu da söylemek mümkündür.

Ayrıca İslâm iktisadının disiplinler arası bir bilim dalı olması sebebiyle hukuk, iktisat/işletme ve genel olarak ilahiyat özellikle de İslâm hukuku bilim dallarının akademik iş birliğini gerektirmektedir. Bu alanlarda çalışan öğretim üyeleri arasında konu temelinde belirlenmiş uzun soluklu çalışma gruplarının oluşturulması, neticeye varma bakımından çok önemlidir. Aksi halde, sadece sempozyum gibi akademik toplantılar esnasında çok kısıtlı zaman dilimlerinde gerçekleştirilen bilgi alışverişleriyle geçmiş yıllardan gelen büyük açığın kapatılması zor görünmektedir.

Konusu dikkate alındığında İslâm iktisadî ve finansına dair kitap, kitap içerisinde bir bölüm, tez, makale ve tebliğ türünde çalışmaların var olduğu görülecektir. Söz konusu çalışmalar ancak 80’li yılların ikinci yarısından itibaren düzenli ve yoğun bir şekilde oluşmaya başlamıştır. Bu tarihten önce alanla ilgili çalışmaların sayısı bir hayli azdır.

Literatürün bu şekilde belli bir tarihten sonra oluşmasında akademik ve ekonomik alandaki gelişmelerin etkili olduğu söylenebilir. Nitekim bu tarihte

yüksek İslâm enstitüleri, ilahiyat fakültelerine dönüştürülmüş; bu da akademik eser ortaya çıkarma geleneğinin başlamasına vesile olmuştur.

İslâm iktisadı alanıyla ilgili İslâm Ekonomisine Giriş, İslâm Ekonomi Metodolojisi, İslâm Ekonomi Felsefesi, Mukayeseli İslâm Ekonomisi, İslâm Ekonomi Sistemi gibi önemli hususlar tercüme yoluyla dilimize kazandırılmıştır. Buna rağmen sigorta, faiz, şirketler hukuku, İslâm bankacılığı, iş hukuku vb. güncel meselelere yeterli ilginin gösterilmediği müşahede edilmektedir.

Genel olarak değerlendirme yapılacak olursa, İslâm Ekonomisi alanında Türkçe çeviri literatürünün gerek nitelik gerekse nicelik açısından beklentilerin altında bir düzeyde seyrettiğini söylemek doğru olacaktır. Bundan sonraki dönemde kolektif ve sistematik bir çalışma ortamının oluşturulması ve belli bazı akademik standartların sağlanması yerinde olacaktır.

Türkiye’de İslâm İktisadı ve Finansı Literatürü

Abdullah DURMUŞ - Necmeddin GÜNEY - Abdullah KOÇDOĞAN

Özet

Bu çalışmada Türkiye’de İslâm iktisadı ve İslâmî Finans alanındaki literatüre genel bir bakış sunulmaya çalışılmaktadır. İslâm iktisadı özellikle 1960’lı yıllardan sonra dünyada çokça gündeme gelmiş ve bu konuda çok sayıda ilmî toplantı yapılmış, kitap ve makaleler neşredilmiştir. Günümüzde bu alanda ortaya konan eserlerin sayısı hızla artmaya devam etmektedir. İslâm ekonomisi ve finansı; iktisat, ilâhiyat ve hukuk başta olmak üzere birçok disiplinin ortak çalışma alanıdır. Bu alanda, söz konusu disiplinlerin bakış açısıyla çok sayıda çalışma ortaya konulmuştur. Bu çalışma, Türkiye’de genel olarak İslâm iktisadı alanında özel olarak da, para, finans ve sigorta konularında kaleme alınmış çalışmalarını kapsamaktadır. Çalışma kapsamında, İslâm iktisadı alanında yabancı dillerde yayınlanmış ve Türkçeye tercüme edilmiş çalışmalar da konularına göre ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: İslâm iktisadı, İslâmî Finans, para, finans, sigorta.

Literature of Islamic Economics and Finance in Turkey

Abdullah DURMUŞ - Necmeddin GÜNEY - Abdullah KOÇDOĞAN

Abstract

In this study, an attempt to present an overview of the literature in Islamic economics and Islamic finance in Turkey is made. Islamic economics, especially since the 1960s, has come a long way in the world and many scientific meetings have been held on this subject. There are also many books and articles published in this area. Today, the number of works produced on this subject continues to

increase rapidly. Islamic economics and finance is a common research area of many disciplines, particularly theology, economics and law. Many studies related to this field have been carried out from the perspective of these disciplines. This study both covers the general studies in Islamic economics in Turkey and the specific ones devoted to money, finance and insurance. Within the scope of the study, the studies published in foreign languages and later translated into Turkish in the field of Islamic economics have also been taken into consideration.

Keywords: Islamic economics, Islamic finance, money, finance, insurance.